Azg Ազգ

12 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 2008 ՇԱԲԱԹ 5 (3899)

Ընդլայնված սեւծովյան տարածաշրջան. գիտաժողով Երեւանում

Հունվարի 14-15-ին Երեւանում տեղի կունենա «Ընդլայնված սեւծովյան տարածաշրջան. միջազգային եւ տարածաշրջանային անվտանգության հեռանկարներ» միջազգային գիտաժողովը: Հվեդիայի շրջանավարտների հայաստանյան միության հետ համատեղ Հայկական միջազգային տնտեսական հետազոտությունների խմբի կազմակերպած գիտաժողովում ելույթ կունենան Ռուս դիվանագետների միության փոխնախագահ Վլադիմիր Կազիմիրովը եւ ԱՄՆ ոստարտուղարի տեղակալի օգնական Մեթյու Բրայզան:

Գիտաժողովում կքննարկեն, թե ինչ է ընդլայնված սեւծովյան տարածաշրջան հասկացությունը, դրա դիտարկումը Հայաստանի տեսանկյունից, տարածաշրջանի հնարավոր ինստիտուցիոնալ դերը հակամարտությունների կարգավորման գործընթացում եւ այլն: Միջազգային հավաքին կմասնակցեն քաղաքական-հասարակական գործիչներ, վերլուծաբաններ, ԶԼՄ ներկայացուցիչներ մի շարք նախկին խորհրդային երկրներից, նաեւ Բուլղարիայից, Ռումինիայից, Հունաստանից, Թուրքիայից, Սլովենիայից, Գերմանիայից, Մեծ Բրիտանիայից, Պորտուգալիայից եւ ԱՄՆ-ից:

Ա. Հ.

Տեր-Պետրոսյանը սպասում է 2008-ի իր աստեղային ժամին

Իր աջակիցներին նա հաստատելու է պետական ատիճանակարգով

ՄԱՐԻՈՆԵՏԻ ԽՈՒՇԱՏՐՅԱՆ

1997 թվականի դեկտեմբերի 26-ից հետո Լեւոն Տեր-Պետրոսյանի առաջին անգամ հանդիպեց լրատվամիջոցների ներկայացուցիչների հետ: 1,5 ժամ տեւող ասուլիսի ընթացքում նա խոսեց բազմաթիվ հարցերի մասին, որոնցից առանձնացնենք մի քանի առանցքային հարցերի նրա պատասխանները: Բայց մինչ այդ՝ «Մոմենիա-Մարիոթի» «Տիգրան Մեծ» սրահի մասին, ուր տեղի էր ունենում հանդիպումը: Դահլիճը լի էր Տեր-Պետրոսյանի կողմնակիցներով, իսկ այն զգուշացումները, թե մուտքը միայն լրագրողական վկայականներով է, վերաբերում էին հավանաբար ոչ բարեկամ ուժերից անցանկալի ներկաներ չունենալուն: Բնականաբար այդպիսի դահլիճը պատրաստ էր ծափ տալ ամեն պահի, երբ դրա հնարավորությունը ստեղծվում էր: Ահա այդ դահլիճում Տեր-Պետրոսյանն առեղն նախագահ էր, իսկ դրանից դուրսը՝ կարեւոր չէր:

Ինչո՞ւ իր համար գիտությամբ զբաղվելու հաճելի իդիլիայից, երբ ոչ գլավլիտ կա ու ոչ ոք չի խոլընդոտում իր գիտական գործերի հրատարակմանը, Տեր-Պետրոսյանը վերադարձավ քաղաքականություն եւ մասնակցում է նախագահական ընտրություններին: Այս հարցին կարծես թե այս անգամ ավելի ամբողջական պատասխան ինչեց՝ 2003-ը Ստեփան Դեմիրճյանի աստեղային ժամն էր: Եթե այն ժամանակ մեներ քաղաքականություն՝ որեւէ շահ չէր ունենա հաղթելու համար, կխանգարեր Ս. Դեմիրճյանին, որը լավ չէր լինի ոչ Դեմիրճյանի եւ ոչ էլ բոլորի համար, իսկ ահա 2008-ը Տեր-Պետրոսյանի աստեղային ժամն է լինելու: Ինչն է փոխվել հիմա. «Այս տարվա խորհրդարանական ընտրություններից հետո պարզ դարձավ, որ ընդդիմությունը կորցրել է քաղաքական գործոնի իր դերը... որովհետեւ չկա մի ուժ, որը կարողանա խանգարել այս իշխանության վերարտադրությանը: Ես մեա՝ կասարելու համար իմ պարտքը: Եթե կարող եմ նպաստել այդ խնդրի լուծմանը՝ ուրեմն այլեւս չեմ կարող տանը նստել: Սա խոշոր հարց չէ, հասակ քաղաքական գիտակցություն է, քանի որ ես էլ որոշակի մեղք ունեմ այս վարչախմբի գոյության համար. վերջին հաշվով ես եմ այդ մարդկանց հրավիրել Հայաստան, թեեւ պատասխանատու չեմ դրանից հետո, թե նրանք ինչպիսի՞ պաշտոններ են զբաղեցրել, ընտրվել կամ չեն ընտրվել հանրապետության նախագահ, բայց եթե ես նրանց չհրավիրեի Հայաստան, նրանք այսօր մեր գլխին նստած չէին լինի:

Տես էջ 3

Հայաստանի ժուռնալիստների միության հայտարարությունը

2008թ. փետրվարի 19-ի Հայաստանի հանրապետության նախագահի ընտրությունները վճռորոշ նշանակություն ունեն մեր երկրի համար, որոնց ազատ, արդար եւ թափանցիկ անցկացումը եւս մեկ անգամ կհաստատի, որ Հայաստանը ժողովրդավարության ուղին ուղեգրած երկիր է:

Անհրաժեշտ է ընտրական գործընթացներում ԶԼՄ-ների դերն ու նշանակությունը: Այս առումով, մեզ համար հասկանալի են տարբեր միջազգային կազմակերպությունների կողմից ԶԼՄ-ների գործունեությանը տրվող գնահատականները: Միեւնույն ժամանակ արձանագրում ենք, որ երբեմն այդ գնահատականները միակողմանի են՝ հիմնված մեկ-երկու թերթի մեկնաբանությունների վրա:

Դեռեւս երկու ամիս առաջ լրագրողական կազմակերպությունն ու լրագրողների համաժողովի մասնակիցները հանդես եկան հայտարարությամբ, կոչ անելով Հայաստանի ԶԼՄ-ներին, լրագրողներին՝ հավատարիմ մնալ խոսքի ազատության սկզբունքներին, ԶԼՄ-ներում հավասար պայմաններ ստեղծել նախագահական ընտրությունների անպաշտ, հավասարակշիռ լուսաբանման համար, փոխադարձաբար լինել հանդուրժող, պահպանել մասնագիտական վարքականոնները: Հայաստանի լրագրողները վճռական են՝ ձեռք բերված ժողովրդավարական արժեքների ու ավանդույթների պահպանման եւ ամրապնդման գործում:

Կարեւորելով միջազգային կազմակերպությունների կարծիքը առաջիկա ընտրությունների առթիվ լրատվամիջոցների վարքագծի մասին, միաժամանակ կոչ ենք անում նրանց՝ գնահատականներ տալիս հիմնվել լրատվական ամբողջ դաշտի անկողմնակալ, հավասի դիտարկումների անմիջական արդյունքների վրա:

Մենք մեր խնդիրն ենք համարում պատասխանատու քարոզարշավի ընթացքում պատշաճորեն իրականացնել մեր մասնագիտական լուրջ առաքելությունը եւ անպայան լուսաբանել երկրում տեղի ունեցող քաղաքական գործընթացները:

11.01.08թ.

Ռուսը մտածում է

ԱՄՆ-ի նախագահ Ջորջ Բուշը այցելել է Բեթլեհեմի Սուրբ Ծննդյան տաճարը, որտեղ նա հետ զրույցում Արիս արք. Շիրվանյանը բարձրացրել է Հայոց ցեղասպանության հարցը: «Ազատություն» ռադիոկայանը հաղորդում է, որ Հայ առաքելական եկեղեցու կողմից ԱՄՆ-ի նախագահին դիմավորած, տաճարի հայ եկեղեցուն պատկանող մասում ընդունած եւ պարգեւատրած Շիրվանյան սրբազանը փոխանցել է, որ Ջորջ Բուշը աղոթել է Քրիստոսի ծնված քարայրի վրա կառուցված մատուռում: Արիս սրբազանը երուսաղեմի հայոց պատրիարք Թորգոմ արք. Մանուկյանի ու հայ միաբանության անունից ողջունել է ԱՄՆ-ի նախագահին եւ համառոտ ներկայացրել Հայ եկեղեցու պատմությունը:

«Նախագահը հետաքրքրություն ցուցաբերեց, մանավանդ երբ իմացավ, որ հայերը առաջինն են ընդունել քրիստոնեությունը», ասել է Շիրվանյանը՝ շարունակելով. «Ասացի, թե շատ եմ խնդրում, որ Ձեր նախագահության ժամկետի ավարտից առաջ բարեհաճեք վերանայել Հայոց ցեղասպանության ճանաչման հարցը: Ասոր վրա նա ասաց, թե այդ մասին խոսել է Թուրքիայի նախագահի հետ եւ այդ մասին կրկին մտածում է: Ինձ եւ մեր միաբանության համար սա շատ կարեւոր արձանագրություն է»:

Փոխմանն ընդդեմ ցեղասպանության ճանաչման

ԱՄՆ-ում գտնվող Թուրքիայի նախագահ Աբդուլլահ Գյուլը Նյու Յորքում հանդիպել է «Anti-Defamation League» («Միություն ընդդեմ զրպարտության» ADL) հրեական կազմակերպության նախագահ Աբրահամ Ֆոխմանի հետ: Վերջինս Աբդուլլահ Գյուլին վստահեցրել է, թե իրենք շարունակելու են դեմ հարթս գալ Հայոց ցեղասպանության վերաբերյալ թիվ 106 բանաձեւի ընդունմանը: ADL-ի նախագահը իր աջակցությունն է հայտնել նաեւ պատմաբանների համատեղ հանձնաժողով ստեղծելու Թուրքիայի առաջարկին եւ նշել, որ «հայկական ոմնդումները» պետք է ուսումնասիրվեն այդ հանձնաժողովի շրջանակներում՝ ավելացնելով, որ «անցյալին չպետք է նայել հաղթական տեսանկյունից»:

Գիտաժողով Անթիլիասում

Հունվարի 13-19 Անթիլիասի մայրավանքում տեղի կունենա միջազգային գիտաժողով՝ նվիրված հայկական Կիլիկիայի պատմությանը: Գիտաժողովի կազմակերպիչներն են Մեծի տան Կիլիկիո կաթողիկոսությունը եւ Երեւանի Մատենադարանը: Գիտաժողովը կնախագահի եւ իր բացման ու փակման պատգամը կուղղի Առամ Ա կաթողիկոսը: Գիտաժողովին կմասնակցեն ափխարհի տարբեր երկրներից, այդ թվում՝ Հայաստանից ու սփյուռքից ժամանած հայ եւ օտարազգի շուրջ 100 անձինք, հայագետներ եւ գիտաժողովի թեմային առնչվող տարբեր բնագավառների մասնագետներ:

ԱՄՆ-ն եւ Գերմանիան կճանաչեն Կոսովոյի անկախությունը

Ինչպես գրում է «Նյու Յորք թայմս» թերթը, ԱՄՆ-ը եւ Գերմանիան համաձայնել են ճանաչել սերբական Կոսովո երկրամասի անկախությունը, երբ նա հայտարարի այդ մասին, եւ խոսացել բոլոր եվրոպական երկրներին դրդել նման որոշման: Ըստ թերթի, այս մասին հայտնել է Կոսովոյի կարգավիճակի բանակցություններին մոտ կանգնած դիվանագետ: Ըստ նրա, ԱՄՆ-ի նախագահ Ջորջ Բուշը եւ Գերմանիայի կանցլեր Անգելա Մերկելը համաձայնել են ճանաչել Կոսովոյի անկախությունը:

Զորավարժությունները ուղղված չեն Ադրբեջանի դեմ

Հայաստանում այս տարվա գարնանը նախատեսված Հավաքական անվտանգության պայմանագրի կազմակերպության անդամ երկրների հակաահաբեկչական զորավարժություններն ուղղված չեն Ադրբեջանի դեմ: Այդ մասին Մոսկվայում հայտարարել է ՀԱՊԿ-ի գլխավոր քարտուղար Նիկոլայ Բորդյուժան: ՀԱՊԿ-ի գլխավոր քարտուղարը հավաստիացրել է, որ զորավարժությունները լինելու են հրամանատարաշտաբային, այսինքն՝ ռազմական ստորաբաժանումների խոշոր տեղաշարժեր չեն լինելու: Բացի այդ, զորավարժությունները հակաահաբեկչական բնույթ են կրելու: «Չեմ կարծում, թե Ադրբեջանը բացասաբար կարձագանի զորավարժությունների անցկացմանը, առավել եւս, որ դրանց կհրավիրվեն ադրբեջանցի դիտորդներ», ընդգծել է Բորդյուժան:

Տա՛ք հագնվեք, լա՛վ օդափոխեք սենյակները եւ ճի՛շտ օգտագործեք պահածոները

Հանրաձարակային իրավիճակը հանրապետությունում համեմատաբար հանգիստ է

ԳՈՌՇԻՐ ԳԵՎՈՐԳՅԱՆ

Տուրս ձմեռը շատերիս է վախեցրել, գրեթե չկա ընտանիք, որտեղ մրսածություն ունեցող որեւէ մեկը չլինի: Սաստկացող ցուրտը մտահոգում են, որ վերին շնչուղիների հիվանդությունները, գրիպը եւ այս շրջանին բնորոշ մրսածության մյուս դրսեւորումներն ավելի կխստանան: Այդուհանդերձ, այսօրվա դրությամբ համաձարակային իրավիճակը հանրապետությունում համեմատաբար հանգիստ է, բռնկումներ չկան, դեպքերի բարձրացում, անգամ սննդային թունավորումների դեպքեր չկան: Այս մասին «Ազգի» հետ հարցազրույցում վստահեցրեց պետական հիգիենիկ հակահամաձարակային տեսչության պետի տեղակալ Մարիետա Բասիլիսյանը:

Տեսչության պետի տեղակալի խոսքով, տարվա այս ժամանակաշրջանի համար ընդհանրապես բնորոշ են վերին շնչուղիների հիվանդությունները, գրիպը, եւ պահածոներով պայմանավորված սննդային թունավորումները: Վերին շնչուղիների հիվանդությունների եւ գրիպի առումով այս շրջանում վիճակը համեմատաբար ավելի հանգիստ է: 2006-ի այս շրջանում արձանագրվել է վերին շնչառական ուղիների հիվանդության մոտ 2317 դեպք (100 հազար բնակչի դեպքում), 2007-ին եղել է շուրջ 2299 դեպք: Մարիետա Բասիլիսյանի հավաստմամբ, նվազել են ոչ միայն վերին շնչուղիների հիվանդությունների դեպքերը, այլեւ գրիպի դեպքերը:

Մասնագետն ընդգծեց, որ հասարակության մեջ գրիպի մասին ընկալումը մի բան այլ է. «Ասել, որ մենք գրիպ ունենք, ճիշտ չէ: Այսօր ունենք սուր շնչառական վիրուսային հիվանդություններով դեպքեր: Մեր ժողովրդի մեջ, որ մի բան թթից հոսում է, կամ այտերը ջուր են լցվում, ասում են՝ գրիպ եմ: Բայց գրիպը ծանր հիվանդություն է եւ տարբերվում է վիրուսային հիվանդություններից»:

Տես էջ 3

Ո՞վ է մեղավոր, որ մեր լրատվամիջոցներն ազատ եւ անաչառ չեն

Լրատվամիջոցներն այն վիճակում են, ինչ վիճակում երկիրն է

«Վերջին երբեմն մեր լրատվամիջոցները դարձել են փակ ակումբներ: Հեռուսաընկերությունները բացարձակապես փակ են եւ հնարավորություն չեն տալիս թեկնածուներին հավասարապես հանդես գալու: Սայիսի խորհրդարանական ընտրություններից հետո մինչ այս պահը մեր թեկնածուն 6 անգամ է խոսել հեռուստաթերով, իսկ Սերժ Սարգսյանը՝ 30 հազար անգամ», երեկ Մամուլի ազգային ակումբում (ՄԱԱ) հրավիրված ճնարկման ժամանակ հայտարարեց «Օրինաց երկիր» կուսակցության փոխնախագահ, ոստիկանապետ **Հեղինե Բիշարյանը**: «ՁԼՄ-ների ազատության եւ բազմակարծության առումով խնդիրները եւ եռանիշները ՀՀ նախագահի ընտրավիճակում թեման ակումբ էր բերել մեկ տասնյակից ավելի հաղթական գործիչների եւ լրատվամիջոցների ղեկավարների, որոնց ճնարկումից թեման տարացավ, անգամ եռաց, բայց դրանից իրականության վերաբերյալ վերաբերմունքը չփոխվեց:

Նախագահի թեկնածու Արթուր Բաղդասարյանի նախընտրական օտարի ոգեւ, ՕԵԿ փոխնախագահ Հեղինե Բիշարյանը լրատվամիջոցների ներկա վիճակին անդրադառնալիս ասաց թե ամենայն հրապարակ ընդունեցավ, որ տոյգիր մամուլում էլ կուսակցությունները կարող են ներկայացվել որոշես հոդված ու հետո էլ շահարկվել հեռուստաընկերություններում: Պատգամավորը առաջիկա ընտրություններին լրատվամիջոցներից աջակցության ակնկալիք հայտնեց՝ նշելով, որ ընդդիմությունը ամենայն դրա կարիքը: «Երբ մենք իշխանություն էինք, լրատվամիջոցներն անգամ աջակցում էին ընդդիմությանը»:

ՀՅԴ խորհրդարանական խմբակցության անդամ **Ռուզան Առաքելյանը** ցավով նշեց, որ մեր երկրում լրատվամիջոցները չեն հասել այն մակարդակին, որ ազդեցություն ունենան հասարակության վրա եւ մթնոլորտ ստեղծեն: «ՁԼՄ-ներն ազատ են այնքանով, որքանով տվյալ է նրանց այդ ազատությունը: Ժողովրդավարական երկրներում այդ ազատությունն ավելի ամբ է»: Լրատվամիջոցները որակելով կուսակցականացված՝ Դաշնակցության ներկայացուցիչը ասեց, որ հեռուստաընկերություններն իրենց աշխատանքով ծառայում են այս կամ այն ուժին, իսկ թերթերում էլ գրեթե չկան լուրջ վերլուծություններ, որոնք այնքան հարկավոր են հասկանալու ընտրությունների երթեւեկը: Ռուզան Առաքելյանն իրավացիորեն նկատեց, որ մասնավոր հեռուստաընկերությունները կարող են լուրջ դերակատարություն ունենալ, եթե որ սեփական հեռուստաընկերությունը զերծ է, բայց այդ զերծը կողմնակալ է օգտագործվում:

Սերժ Սարգսյանի եթերահայտնությունների քանակը հաշվելու համար Հեղինե Բիշարյանին շնորհակալություն հայտնեց «Բարգավաճ Հայաստան» կուսակցության (ԲՀԿ) խորհրդարանական խմբակցության անդամ Նաիրա Զոհրաբյանն ու հիշեցրեց, որ իշխանության թեկնածուն նաեւ երկրի վարչապետն է, հետեւաբար կառավարության աշխատանքների լուսաբանումը բնական է: Քանի դեռ քարոզարշավը չի սկսվել, ոստգամավորի կարծիքով, չարժե վաղաժամ կարծիք հայտնել լրատվամիջոցների գործունեության վերաբերյալ: Ռուզան Առաքելյանի դիտարկմանն էլ, թե մասնավոր հեռուստաընկերությունները գոնե կառողանային դերակատարություն ունենալ, Նաիրա Զոհրաբյանը ոստգամեցավ, թե մասնավոր հեռուստաընկերություններն ունեն խմբագրական ազատություն, ինչին օրենքով չի կարող միջամտել իշխանությունը՝ ասելով ում եւ երբ եթերաժամանակ հատկացրեն:

ԲՀԿ-ական ոստգամավորի խոսքին հետեւեց ՕԵԿ-ական Հեղինե Բիշարյանի բռնկումը, թե անգիր առած խոսքեր ասվեցին, հետո էլ հավելեց, թե իրեն չի հետաքրքրում վարչապետի լուսաբանումների քանակը: Երկաստեղ գնահատականներից հետո լրատվամիջոցների թեման սկսեց եռալ ավելի «տաք» մթնոլորտում:

Հանրապետական կուսակցության առաջին կարգի ոստգամեցավ **Արտակ Զաքարյանը** նշեց, թե մեր երկրում ընտրություններից ընտրություն լրատվամիջոցների աշխատանքում դրական տեղաշարժեր նկատվում են: Հանրային ռադիոյի «Ռադիոլուր» լրատվական ծրագրի տնօրեն **Արթուր Սահակյանն** առաջարկեց տարանջատել վարչապետին նվիրված լուսաբանումները ՀՀԿ-ի կամ Սերժ Սարգսյան թեկնածուի գործունեության մասին լուսաբանումներից: Արթուր Սահակյանը ոստասխանեց Հեղինե Բիշարյանի այն մտքին, թե հեռուստաընկերությունները փակ ակումբ են: «Ռադիոլուրի» ղեկավարը նշեց, որ շատ հաճախ կուսակցություններում չկան այդ ազատությունն ու ժողովրդավարությունը եւ շատ դեպքերում նոսրի են խուսափում լրատվամիջոցների հետ շփվելուց:

«Նոյյան տաճար» գործակալության ղեկավար Տիգրան **Հարությունյանի** գնահատմամբ, բոլոր կուսակցություններն ու գործիչները ձեռ ձեռի բռնած սոյանել են անաչառ լրատվության ոստիանքը ժողովրդի մեջ. «Խնդիրն այն է, որ մարդիկ կորցրել են հավատը, կարդալու ոստիանքը, որ կար եւ ամենակարեւորը՝ կորցրել են հավատը հաղթական գործընթացներում իրենց դերակատարության նկատմամբ: Խնդիրը մթնոլորտը փոխելու մեջ է»:

ԳՈՌԻՍ ԳԵՎՈՐԳՅԱՆ

«Նիրվանայի մեջ գտնվող» Տեր-Պետրոսյանը երբեմն լսո՞ւմ է Գեղամյանի խորհուրդները

Փոկիշը որոշել է «արարել»

Լրջության ամենասովորական չափաբաժնի դեռեւում անլրջությունը կլինի այն միակ ոստասխանը, որով կարելի է վերաբերվել արդեն իսկ հրաժարակված երկու նախագահական թեկնածուների, ներեցեք արահայտությանս համար, նախընտրական ծրագրերին: Մեկի՝ Լեւոն Տեր-Պետրոսյանի «Հանդարտ խոհերին» թերեւս հարիր է մյուսի՝ Արաբես Գեղամյանի «Առարան ծրագիր», որը եւ ներկայացնելու համար Գեղամյանը երեկ ասուլիս էր հրավիրել:

Ամենայն մանրամասնությամբ ասելով, թե ինչի էջից է բաղկացած «առարան» ծրագիրը՝ գեղամյանական հոդվածների, հարցազրույցների ու ելույթների ժողովածուն եւ նման էլի հրատարակություններ, «Ազգային միաքանություն» կուսակցության «փոկիշ» **Արաբես Գեղամյանը** կոչ արեց բոլոր նախագահացուներին անձնական վիրավորանքներին վերջ տալ ու «ասրել համերաշխ»:

ԱՄ կուսակցությունից ասուլիսին ներկա **Ալեքսան Կարապետյանը** նշեց, թե Հայաստանի առաջին նախագահի վերադարձը իշխանությունների հերթական հնարն՝ ամեն գնով «Գեղամյանի հաղթանակը խոչընդոտելու նոպատակով», ընդ որում ոստգվեց, որ Գեղամյանին սազական են «կկոտղող, կկաբավող» աթականները:

Տեր-Պետրոսյանի «խոհերի» առնչությամբ էլ մեզբերումներն, էլի գեղամյանական տվայլներով, արաս խոսքերն էին եւ այն մտահանգումը, թե Տեր-Պետրոսյանը «ծաղկահաղ է արել իմ (Արաբես Գեղամյանի - Ա.Ղ.) գրքից՝ հայոց լեզվի տեսակետից խմբագրական որոշ փոփոխություններով»: Ընդ որում, տերթեռոսյանական «խոհերում» նշված որոշ հարցերում, ըստ Գեղամյանի, առաջին նախագահին վարկաբեկել են, ինչի համար հենց Գեղամյանն էլ վաս է ադրում:

Առավել հետաքրքրական է, որ եթե ԼՏՊ-ն երեկ իսկ հրաշիրած ասուլիսում հայտարարում է, թե իր վերադարձը ընդդիմության չներկայացված լինելով է ոստյանավորված, ապա Գեղամյանը կարծում է, թե դա ադրակ է Տեր-Պետրոսյանին սատարող ընդդիմադիրներին, իսկ իրեն նա հաղթական մրցակից չէ: Եվ եթե փոկիշ ոիտակն իրեն իսկ փակցնող Գեղամյանը Տեր-Պետրոսյանին է համարում նիրվանայի մեջ գտնվող ու այդ վիճակում հայտնված դեռեւս 1991-ից, ապա զարմանալի չէ, որ ըստ Գեղամյանի, Տեր-Պետրոսյանը այսօր որոշես հաղթական դեռեւ հետաքրքրություն չի ներկայացնում:

Ինչեւէ, եթե առաջնորդվենք Արաբես Գեղամյանի ոստագայում մշատված ընդգծվող եւ կարեւորվող տրամաբանությամբ, ապա իր նախագահ՝ հակաճգնաժամային ծրագրից անցումը «առարան» կարող է միայն ընկալվել այնոեւ, թե ներկա իշխանությունները նորմալ էլ աշխատում են: Էլ ինչո՞ւ է առաջադրվում Գեղամյանը:

ԱՐԱՄԱՆ ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

Ի շահ տեղեկատվության ազատության հաղթական մշակույթի ձեւավորման

Ինչոեւ Գյումրու հաղթաոոեսարանը, այնոեւ էլ հանրաոեության մյուս բոլոր համայնքաոեսարանները ուզեն թե չուզեն՝ ի վերջո ոեսք է իրենց որոշումների եւ գործունեության հարցերում լիարժեքորեն թափանցիկ ու հաշվետու լինեն հասարակության առջեւ, նաեւ սահմանված կարգով ամեն անգամ ոստասխանեն դրանց վերաբերյալ համայնքի հետաքրքրված անդամների հարցումներին, նրանց համառոտասխան տեղեկություններ տրամադրեն: Վերջինը, մասնավորապես, ՀՀ «Տեղեկատվության ազատության մասին» օրենքի պահանջն է, որի գործնական կիրառումը մեզանում մեծ մասամբ դեռ հոգեբանություն չի դարձել: Գյումրիում ու Հրազդանում նման հաղթական մշակույթի ձեւավորմանը նոպատելուն անցյալ տարվանից բավական ակտիվորեն հետամուտ է Ժուռնալիստների «Ասպարեզ» ակումբի խորհրդի նախագահ Լեւոն Բարսեղյանը, որի՝ 2007-ի մարզի մեկ տասնյակ գյուղական համայնքաոեսարանների դեմ նույն հարցով (տեղեկությունների յրամադրում) ներկայացած ու շահած դատական հայցերի մասին **«Ազգի»** ընթերցողներին ժամանակին տեղեկացրել ենք:

Հունվարի 10-ին հրավիրած մամուլի ասուլիսում Լեւոն Բարսեղյանը տեղեկացրեց անցած դեկտեմբերի 11-ից 24-ն ընկած ժամանակամիջոցում որոշես հաղթաոեսարանի Գյումրու հաղթաոեսարանին իր հդած 10 գրավոր հարցումների մասին, որոնցով փորձել է տեղեկություններ ստանալ հաղթային կյանքին առնչվող, հանրային հետաքրքրություն ներկայացնող տարբեր հարցերի մասին: Օրինակ, առաջին հարցման մեջ խնդրել է իրեն տրամադրել համայնքային ավազանու 2006 եւ 2007 թթ. համառոտասխան նիստերում հաստատված՝ Գյումրու համայնքի սեփականության գույքագրման բոլոր փաստաթղթերի եւ համառոտասխան հիմքերի ու հավելվածների ոստենները: Մյուս հարցումները վերաբերում են հաղթի Շահումյան փողոցի՝ կենտրոնական հրապարակից մինչեւ Տերյան փողոցի խաչմերուկն ընկած հատվածի անցյալ տարվա նորոգման-վերակառուցման ծախսերին, կատարող շինկազմակերպությանն ու դրա ընտրությանը, այդ հատվածից հանված նախկին գրանիտե սալահատակի սալաքարերի հետագա ճակատագրին, հաղթի վերջերս այնքան աղմուկ հանած հին հեռուստաաշտարակի տնօրինման նախորդ տարիների եւ այժմյան սկզբունքներին ու ոստյմաններին, անցած տարվա հոկտեմբերի 26-ին Գյումրու Անկախության հրապարակում 7 եղեւնիների հատման ավազանու որոշմանն ու դրա հիմքերին, հանրային վճարովի ավտոկայանատեղերի գտնվելու վայրերին ու վերջին երեք տարիներին առանձին-առանձին դրանցից համայնքային բյուջեի դրամական մուտքերին, հաղթաոեսարանի ծառայողական մարդատար ավտոմեքենաներին, դրանց ծախսերին եւ այլն: Ըստ օրենքի՝ համայնքաոեսարանը ոեսք է յուրաքանչյուր հարցմանը հնգօրյա ժամկետում գրավոր որեւէ ոստասխան (թեկուզ մերժում կամ հրում) տար, սակայն, Լ. Բարսեղյանի տեղեկացմամբ, ինը մինչեւ այժմ դրանցից ոչ մեկին որեւէ արձագանք չի սացել:

Ուրախալի իրողություն էր ասուլիսին հաղթաոեսարանի միանգամից չորս ներկայացուցիչների, այդ թվում՝ երկու բաժինների վարիչների ներկայությունը: Սակայն որոշ չափով հնարկման վերածված ասուլիսի ընթացքը ցույց տվեց նրանցից ոմանց կամ թերիմացությունը, կամ ակնհայտ դժկամությունը օրենքի ոստանջների կատարման հարցում: Մյուս կողմից՝ այդ անմիջական էփումը եւ հարցերի համատեղ հնարկումը նման խնդիրների լուծման հարցում որոշակի լավատեսության հիմք է տալիս: Իսկ Լեւոն Բարսեղյանը, ինչոեւ նա հայտարարեց, այս հարցում եւս հետեւողական է լինելու:

ԳԵՂԱՄ ՄԱՐՏՈՅԵՆ

ԳՈՒՅԺ

Մահացել է ոստաոեսանության նախկին փոխնախարարը

Հայաստանի ոստաոեսանության նախարարությունից հաղորդում են, որ հունվարի 10-ին կյանքի 69-րդ տարում վախճանվել է ոստաոեսանության նախարարի նախկին տեղակալ, գեներալ-լեյտենանտ Մկրտիչ Ատոնի Աբրահամյանը: Մկրտիչ Աբրահամյանը ծնվել է 1939-ի դեկտեմբերի 18-ին Վրաստանի Հանրաոեության Ախալքա-

լաք քաղաքում: 1958-1992-ին ծառայել է ԽՍՀՄ զինված ուժերում՝ լեյտենանտից հասնելով գեներալ-մայոր զինվորական կոչման: Մ. Աբրահամյանը ՀՀ զինված ուժերում էր 1992-ից՝ զբաղեցնելով մի շարք ոստասխանատու ոստաոեսներ. 1992-ին նշանակվել է ՀՀ ՊՈՒ ԳՇ ոեսի 1-ին տեղակալ, այնուհետեւ՝ ՀՀ ոստաոեսանության նախարարի տեղակալ: 2000-ին նշանակվել է ՀՀ ոստաոեսանության նախարարի խորհրդական, այնուհետեւ՝ ՀՀ գլխավոր ռազմական տեսուչի 1-ին տեղակալ: 2002-ին գեներալ-լեյտենանտ Մ. Աբրահամյանն արձակվել էր ՀՀ ՊՈՒ ոստահեսազոր:

Հաղորդվում է, որ գեներալ-լեյտենանտ Մ. Աբրահամյանի հոգեհանգստի արարողությունը տեղի կունենա հունվարի 12-ին, ժամը 17.00-ին՝ Դեմիրճյանի 31, բն. 20 հասցեում, վերջին հրաժեշտի արարողությունը կկայանա հունվարի 13-ին, ժամը 12.00-ին Գ. Սունդուկյանի անվան ոեսական ակադեմիական թատրոնում, հուղարկավորությունը՝ նույն օրը, ժամը 14:00-ին՝ «Եռաբլուր» զինվորական ոստանոցում:

«ԱԶԳ» ՕՐԱԹԵՐԹ
հրատարակության մէջ է

Կիսամսեայ եւ հրատարակչ.
«ԱԶԳ ՕՐԱԹԵՐԹ» ՍՊԸ
Երեւան 375010 Հանրապետության 47
Ֆաքս 374 10 562663
e-mail: azg@azg.am
azg@arminco.com
www.azg.am

Գլխաւոր խմբագիր
ՅԱՎԵՍ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ / հեռ 521635

Խմբագիր
ՊԱՐՈՒՅՐ ՅԱՎՈՐԵԱՆ / հեռ 529221

Հասցէագրութիւն (գովազդ) / հեռ 582960

Լուսանկարների սենեակ / հեռ 581841

Հանձնարար ծառայութիւն / հեռ 582483

Շաբաթաթերթ լրահամար ծառայութիւն / հեռ 529353

Հանձնարարական սարաւանդ
«Ազգ» թերթի

Թերթի նիւթերի անբողոքական թէ մասնակի արտադրումները տրպագիր ամբողջ կամ ռադիոհեռուստատեսութեամբ առանց խմբագրութեան գրաւոր համաձայնութեան խստիւ արգելւում են համաձայն ՀՀ հեղինակային իրաւունքի մասին օրէնքի

Նիւթերը չեն գրախօսւում ու չեն վերադարձւում

Գ տառով յոդուածները գովազդային են, որոնց բովանդակութեան համար խմբագրութիւնը պատասխանատուութիւն չի կրում:

"AZG" Daily NEWSPAPER
Editor-in-chief
H.AVEDIKIAN / phone: 374 10 521635
47 Hanrapetoutian st.,
Yerevan, Armenia, 0010

ՀՀԿ-ում հիասթափված են Տեր-Պետրոսյանի ծրագրից եւ վստահ են սեփական հաղթանակում

ՀՅԿ-ն առավել կարեւորում է դրական, լավ ընտրությունները հաղթանակից: Միաժամանակ վստահ է, որ ընտրություններում հաղթող լինելու է, պարտվողներ՝ ոչ: Գոնե ՀՅԿ խորհրդի անդամ **Գալուստ Սահակյանն** այդպես ներկայացրեց երեկ «Փաստարկ» ակումբում կայացած ասուլիսի ընթացքում եւ ասաց էլ հիմնավորեց. «Երկրի համար դրական, լավ ընտրություններն են կարեւոր, մենք ծանրաձողը պահում ենք, քաղաքական ներուժը օգտագործում ենք, որպեսզի ընտրությունները անցնեն այդպես եւ ավարտվեն փետրվարի 19-ին»: Ընտրական ուղին առանց հայիոյելու անցնելու մտադրություն ունեցող ՀՅԿ-ն ընտրություններում իր բաժին պատասխանատվությունը գիտակցած ու հասարակությանը ներկայացրած է համարում, ավելին. «Մեր թեկնածուն իր պահվածքով առջեւն 20 տարի հառզարտավի մեջ է, եւ ժողովուրդը գիտի նրան, իսկ ժողովրդի տրամադրությունը սոցիոլոգիական հարցումներից բարձր ենք գնահատում: Մեր դաշտը հստակ է, ճանապարհը դրական ցուցանիշներով ենք անցել, ծրագիրն էլ շարունակական է», ասաց Գալուստ Սահակյանը: Նրա խոսքով, ՀՅԿ-ն իր թեկնածուով հայտնի է ու ճանաչված ժողովրդի կողմից եւ մյուս

թեկնածուներն են նոր-նոր մեկնարկելիք փուլում «անցնելու լրագրողական ասելիքի մրցավազքից այն կողմ, իջնելու դեմքի ժողովուրդ՝ մոտենալու նրա լսելիքին, եւ այդ է պատճառը, որ միմյանց դեմ են պայքարում ու որեւեն ուժեղ են հայհոյում, այնինչ մեզ ուժեղ են տեսնում: Այլապես բոլորը բոլորին ճանաչում ու միմյանցից չեն սարսափում»: Ամենազորության ու ճանաչվածության մասին համոզմունք ներկայացնելու հեռ մեկեղ Գալուստ Սահակյանը գտնում է, որ պայքարն այնուամենայնիվ ընթանալու է բազմաթիվ թեկնածուների միջեւ եւ կիսաքի մեկը, իսկ ինչ վերաբերում է ուղիղ հեռուսաեթերում ՀՅ նախագահի թեկնածուների բանավեճին, այդ ոչ անհրաժեշտ, անընդունելի է համարում միայն մեկը՝ Սերժ Սարգսյան-Լեւոն Տեր-Պետրոսյան բանավեճը, որի առնչությամբ կուսակցությունում ճնշակում չի եղել եւ դրական եզրակացության դեմքում «գուցե լոեմ, բայց ինձ վիրավորված կզգամ՝ զրուցելու եկող մարդը հայհոյանքից չդեմ է սկսի», պատճառաբանեց բանախոսը: Ժողովրդի ընտրությանը վստահ ՀՅԿ-ն ափսոսելու է համապատասխան պատասխանատվություն անցած վստահված անձանց ու հանձնաժողովների ներկայացուցիչների միջոցով եւ արդեն իսկ Լեւոն Տեր-Պետրոսյանի նախընտրական ծրագրի հրապարակումից հիասթափված է. «Ծրագրի այլ տարբերակների ենք սովոր, այլ բաղկացուցիչ մասեր պետք է ունենար: Հիասթափվեցինք՝ դա ծրագիր չէր, այլ միտինգային ելույթի մաս», կարծիք հայտնեց Գալուստ Սահակյանը:

Ի վերջո բանախոսը կարծիք հայտնեց, որ առաջիկա տարիներին կլուծվեն կենցաղի եւ սոցիալական բարդությունները, սակայն տասնամյակից ավելի կոչահանջվի 90-ականների սկզբին իշխանությունից օտարված մտավորականությանն առաջին դիրքեր վերադարձնելու համար:

ՆԱՆՍ ՊԵՏՐՈՍՅԱՆ

ՕՐՎԱԿԱՐԳ

Այսօր

◆Ժամը 13.00-ին ՍԻՄ-ի կենտրոնական գրասենյակի «Ազդակ» ակումբում (Եզնիկ Կողբացի 50ա) ՍԻՄ ներկայացուցիչների խորհրդի անդամները հրավիրում են մամուլի ասուլիս (Հ. Բաբուխանյան):

◆Ժամը 14.00-ին Գերցենի 20 հասցեից կտարժվի Մանուկ Գասպարյանի թաղման թափորը:

Կիրակի

◆Ժամը 13.00-ին Մատենադարանի մոտից կկազմակերպվի բնապահպանական երթ հեծանիվներով Երեւանի կենտրոնական փողոցներով:

◆Ժամը 14.00-ին «Երեւանյան կրկես» մշակութային կենտրոնում ՀՀ նախագահ Ռոբերտ Քոչարյանի աջակցությամբ «Վալերի Քոչարյանի» անվան բարեգործական հիմնադրամը կանցկացնի «Բոլոր բարիքները քեզ եմ ցանկանում տալ, փոքրիկ» անվանումը կրող բարեգործական ակցիան:

◆Ժամը 16.00-ին Արամ Խաչատրյանի անվան ֆիլհարմոնիկ համերգասրահում տեղի կունենա Մայր աթոռ Սուրբ Էջմիածնի եւ Հայկական բարեգործական ընդհանուր միության հովանու ներքո գործող հայորդյաց տների ջանքերով կազմակերպված ամանորյա հանդեսը:

Երկուշաբթի

◆Ժամը 9.00-ին «Գոլդեն փալաս» հյուրանոցում կմեկնարկի «Միջազգային եւ տարածաշրջանային անվտանգությունը» թեմայով գիտաժողով: Ողջույնի խոսքով հանդես կգան Սերժ Սարգսյանը եւ Պիտեր Սեմնեբին:

◆Ժամը 11.00-ին «Կոնգրես» հյուրանոցում կկայանա Աղիատության հաղթահարման ռազմավարական ծրագրի վերանայված փաստաթղթի նախագծին նվիրված հանրային քննարկում, որին կարող են մասնակցել բոլոր շահագրգիռ կողմերը:

◆Ժամը 14.00-ին ԵՊՀ գրադարանի դահլիճում տեղի կունենա Անգլերեն-հայերեն-ռուսերեն հարավումների համառոտ բառարանի տպագրության շնորհանդեսը:

ՆԺԿ-ն ցավակցում է

ՆԺԿ նախագահ Արամ Կարապետյանն իր եւ կուսակիցների անունից ի խորոց սրտի ցավակցում է անվանի հաղթական գործիչ, «Ժողովրդավարական ուժի» կուսակցության նախագահ, ՀՅ ԱԺ երկու գումարումների պատգամավոր Մանուկ Գասպարյանի հարազատներին, կուսակից ընկերներին՝ նրա անժամանակ մահվան կապակցությամբ, եւ այս դժվարին պահին մաղթում ոգու տոկունություն:

Տեր-Պետրոսյանը սպասում է 2008-ի իր աստեղային ժամին

1-ին էջից

Սա էր իմ խնդիրը եւ կանեմ ինձնից կախված ամեն ինչ, եթե կարողանամ համոզել մեր ժողովրդին, հասարակությանը, որ այս իշխանությունները չարիք են, որ միայն մղձավանջային երազներում կարելի է պատկերացնել այս վարչախմբի եւս 10 տարվա իշխանավարությունը: Ես չեմ ուզում ադրեսիվ տեսարան նկարագրել, բայց որ մենք շատ դժբախտությունների եւ փորձությունների ենք ենթարկվելու, հանդիպելու այդ պարագայում՝ բացառվածքաղաքական չեմ կասկածում»:

«Ազգը» ճշտեց՝ արդյոք այս դահլիճի ծափերից այն կողմ Հայաստանի առաջին նախագահը սթափ գնահատե՞լ է իր հնարավորությունները եւ որքա՞ն է այս պահին նրա վարկանիշը. «Ես այն մարդը չեմ, որ ասեմ՝ հաղթելու եմ... Բայց մի փաստ ես կարող եմ նշել. թե որքա՞ն է իմ վարկանիշը՝ դա մի կողմ դնենք, բայց որ այս իշխանությունների միակ ռեալ հակադիր ուժն այսօր ես եմ եւ մեր շարժումն է՝ կարծում եմ, փաստ է: Ինչ վերաբերում է իմ համոզմունքը ժողովրդին հասցնելուն, մի վախեցեք, չի լինելու ՀՅ-ում որեւէ հաղթանակ, որն իմ տեսակետին չնպաստանա: Յուրաքանչյուրը երբեմն միլիոնի կամ 2,2 մլն-ի կնպաստանա իմ բոլոր ծրագրերին, բոլոր խոսքերին, արդեն ծանոթ է: Ես անսթափ չեմ, դուք սխալվում եք, ես արդեն խոսել եմ կես մլն մարդու հետ, իմ բոլոր ելույթները գրքույկների, տեսասկավառակների ձեւով հասնում են, այդպիսի լսարան ոչ մի թեկնածու չունի: Ոչ իսկ իշխանական թեկնածուն, որը 15 հեռուստակայանով խոսում է՝ նրան չեն լսում-չեն տեսնում, իսկական լսարանը այդ կես միլիոնն է, որ պետք է ավելանա: Վստահ եղեք, մինչեւ փետրվարի 19 ՀՅ-ում չի լինի որեւէ հաղթանակ, որը չնպաստանա իմ ծրագրերին, իմ ելույթին, իմ պլատֆորմին», ի պատասխան իր վարկանիշն այս պահին գնահատելու մեր հարցին այս պատասխանը տվեց Տեր-Պետրոսյանը: Մի այլ հարցի պատասխանելով՝ նա ավելի անվերապահ դարձավ. «Եթե մյուսներն ասում են, թե իրենք հաղթելու են, արա ես ասում եմ, որ արդեն հաղթած եմ», հայտարարեց նա:

Մվ է լինելու Տեր-Պետրոսյանի թիմը (ենթադրվում է՝ հաղթելուց հետո եւ կառավարություն կազմելիս-Մ.Խ.). «Ցանկացած ընտրություն, որը վերածվում է հաղթական շարժման, ունենում է իր լիդերները. իշխանության են գալու այն լիդերները, որոնք այսօր ձեր կողքին են, սատարում են ինձ: Դա վերաբերում է այն կուսակցություններին, հասարակական կազմակերպություններին, որոնք սատարում կամ աջակցում են ինձ: Սկզբունքը լինելու է հետեւյալը. յուրաքանչյուրն այս շարժման մեջ, մեր հաղթանակի մեջ ներդրած ջանքերի չափով պիտի հատուցվի մեր պետական ատիճանակարգով»: Ինչպես տեսնում եք՝ պաշտոն բաշխելու սկզբունքը ՀՀՇ-ի ժամանակներից ի վեր Տեր-Պետրոսյանի մոտ չի փոխվել:

Արդեն նախկին դարձածներից (ենթադրվում է՝ ընտրություններում Տեր-Պետրոսյանի հաղթելուց հետո-Մ.Խ.) որեւէ մեկը կշարունակի՞ պաշտոնավարել, անհանգստացած լրագրողներ: Իհարկե կշարունակեն, ներկա իշխանության կազմում կամ արհեստավարժ մասնագետներ, որոնք պիտի շարունակեն իրենց գործունեությունը, մանավանդ միջին եւ ստորին օղակները, նրանք անհանգստանալու խնդիր չունեն, հանգստացրեց ձայնում ինքնավստահության շատ բարձր նոտաներ ունեցող նախկին նախագահը: Ու հետո էլ խոստացավ, որ տպա չի բերելու դրսից՝ ո՛չ Եվրոպայից, ո՛չ Ռուսաստանից, ո՛չ Նախանգներից. «Ես դրսի աջակցության կարիք չունեմ: Դրսից ինձ տրված իշխանությունը պետք չէ, եթե սկուտեղի վրա ինձ իշխանություն բերեն Ռուսաստանից, Ամերիկայից, ես այդ սկուտեղի վրա մի ծաղիկ կավելացնեմ եւ կվերադարձնեմ նրանց», պատկերավոր ասաց նա՝ ավելացնելով, որ Հայաստանի նախագահին պետք է ընտրի ժողովուրդը, իսկ արտաքին ուժերն ընդամենը պետք է հաշվեն նրա կատարած ընտրության հետ, օրինակ՝ ո՛չ Սահակաշվիլուն, ո՛չ Յուշչենկոյին դրսի ուժերը չեն ընտրել: Հիշեցվանը, թե մայիսի ընտրությունների արդյունքների վերաբերյալ միջազգային դիտորդների գնահատականը դրական է եղել՝ Տեր-Պետրոսյանը հակադարձեց. «Դե, գնացեք փողոց եւ ժողովրդին հարցրեք, թե ինչ կարծիք ունեն այդ կարծիքի մասին»:

Տեր-Պետրոսյանը, սակայն, պատրաստակամ է աշխատելու այժմ խորհրդարանում գոյություն ունեցող մեծամասնության հետ. «Չեմ կասկածում, որ որեւէ բարդություն լինի: Սահուն կենսավորվի կառավարություն, կնշանակվի վարչապետ, որից հետո իմ ծրագրի հիմնադրույթների հիման վրա կներկայացվի կառավարության ծրագիրը, որը, ես կարծում եմ, շատ լուրջ ծրագիր է»: Հետաքրքրական է, որ նա տնտեսական վերաբաշխման նույնպես չի խոսանում:

Լրագրողներից մեկի այն հարցը, թե ինչո՞ւ է տեր կանգնելու իր ձայներին փետրվարի 20-ին, Տեր-Պետրոսյանը հետ հարցադրեց. «Հարց տվողն ինքը պետք է տեր կանգնի: Կա պետություն, կա Սահմանադրական դատարան, կա դատախազություն, կա կենտրոնական ընտրական հանձնաժողով: Նրանց գործն ինչ է՝ տեր կանգնել ժողովրդի ձայներին»: Իսկ անձամբ ինքը անելու է օրենսդրությունից բխող բոլոր քայլերը՝ ցանկացած լեգիտիմ կոտրելու, խորհրդարանի նախագահի գլուխ չի կոտրելու, այդպես վարվող թեկնածուն կործանվեց այդ պատճառով: Թափանցիկ ակնարկը Վազգեն Մանուկյանի կողմն է նեղված:

Մինչ այդ, սակայն, Վ. Մանուկյանի եւ 1996 թվականի նախագահական ընտրությունների մասին խոսելիս նկատեցի էր, թե այդ ընտրությունների արդյունքները միջազգային հանրությունն ընդունել է: Իսկ որ Վ. Մանուկյանը համոզված է՝ ինքն է ընտրվել նախագահ, Տեր-Պետրոսյանը հարցում է նրա կարծիքը, թող այդպես էլ համոզված մնա, բայց հաղթականությունն իրավական տրոցես է. 1000-ից ավելի արձանագրություն ներկայացրեց եւ դիմեց Սահմանադրական դատարան, միայն մի քանի տասնյակ արձանագրություններում են եղել թվական անճշտություններ. «Իմ մտքերը որեւէ առաջադրյալ չի կարողացել բերել, որ այդ ընտրությունները կեղծված են: Միջազգային հանրությունն էլ ընդունել է ընտրությունների արդյունքները: Իսկ որ իմ նախկին մրցակիցն ու ժեռիմ ընկերն այդպես է մտածում՝ թող մտածի», ասաց:

Դարաբաղյան բանակցային գործընթացը որտեղի՞ց է վերսկսելու. «Իհարկե, 98-ից չեմ սկսելու: Գործընթացն այլ ատիճանի վրա է, քան էր 98 թվականին: Այսօր կա մի նոր առաջարկ՝ համանախագահների վերջին գրավոր առաջարկը եղել է ընդհանուր պետության առաջարկը, դրանից հետո համանախագահները որեւէ գրավոր առաջարկ չէին ներկայացրել, այսինքն՝ վերականգնվում է նախկին ավանդույթը, որն ավելի լրջացնում է գործը. նախ պետք է ծանոթանամ առաջարկին: Ես ունեմ այդ առաջարկը, բայց քանի որ դա պետական գաղտնիք է, ես էլ պետական պաշտոն չեմ զբաղեցնում, իրավունք չունեմ դրա մասին որեւէ վերաբերմունք արտահայտելու: Բովանդակությունը մոտավորապես ես փոխանցել եմ ձեզ իմ հանրահավաքային ելույթներից մեկում, ըստ էության դա նույն փուլային տարբերակն է, թող ոչ մի ամբարտավանություն չանեն, մաքուր փուլային տարբերակն է, գումարած մեկ բան՝ խոստացություն Լեռնային Դարաբաղի կարգավիճակի վերաբերյալ առաջարկում, դեռեւս անորոշ ժամանակում չպարզված հարցով չկանոնակարգված ինչ-որ հանրաժողովրդական հարցում անցկացնելու մասին»: Իսկ Հայաստանի եւ Թուրքիայի սահմանը կբացվի միայն դարաբաղյան խնդրի կարգավորումից հետո:

Անդրադառնալով «Ազատություն» ռադիոկայանի վերաբերյալ մի հարցի՝ Տեր-Պետրոսյանն այսպիսի կարծիք հայտնեց. «Ես երջանիկ կլինեմ, որ Հայաստանում լինի այնպիսի դեմոկրատիա, որ «Ազատություն» ռադիոկայանի կարիքը չզգացվի, ինչպես որ չի զգացվում Արեւելյան Եվրոպայի երկրներում, Բալթյան երկրներում»:

«Ամենիա-Մարիոթից» դուրս այլ իրականություն էր, հեռու ներսում նկարագրվածից:

Տա՛ք հագնվեք...

1-ին էջից

Այս ցուրտ օրերին գրիպը կանխարգելելու համար մասնագետն առաջարկում է տաք հագնվել, խուսափել զանգվածային միջոցառումներին մասնակցելուց, քանի որ օդակաթիլային վարակներն այդպիսով առաջ են տարածվում, լավ օդափոխել բնակարանները կամ հիմնարկները: Մարիետա Բասիլիսյանի խոսքով, ցուրտ եղանակը գրիպի տրդեսիլի չի կարող լինել, եթե մարդն արդեն իսկ մրսած չէ. «Եթե մարդը մրսած չլինի, երբեմ եղանակը չի կարող նպաստել գրիպի տարածմանը: Ցուրտ եղանակը միայն կարող է մրսածության գործոնով պայմանավորված գրիպին նպաստել»: Հակահամաճարակային տեսչության պետի տեղակալը հայտնեց, որ գրիպի կանխարգելման նպատակով Հայաստան է ներկրվել 50 հազար դեղաչափ, որոնք արդեն բաշխվել են պոլիկլինիկաներին եւ որով կպատվաստվեն բուժաշխատողները, առաջին բժշկական օգնի ներկայացուցիչները, բժիշկները, ընտանեկան բժիշկները, բուժքույրերը, ուվեր առաջին հերթին տրվում են հիվանդների հետ եւ կարեւոր է, որ նրանք չվարակվեն եւ չտարածեն հիվանդությունը:

Մարիետա Բասիլիսյանի խոսքով, այս երջանում պատահող դեպքերից են սննդային թունավորումները՝ բոտուլիզմը, ինչը պահածոների օգտագործման հետեւանքով է լինում: Մասնագետը եւս մեկ անգամ հիշեցրեց, որ սննդային թունավորումից խուսափելու համար հարկավոր է հոգացել պահածոները եւ նոր միայն օգտագործել: «Բոտուլիզմի առաջին ախտանիշներն են մկանային ցավը, գլխացավը, թուլությունը, որ հաճախ այլ հիվանդությունների հետ են շփոթում, այդերում մրուտի կամ ցանցի զգացումը, կոպերի իջեցումը, բայց գիտակցությունը պահպանվում է», հիշեցնում է Մ. Բասիլիսյանը: 2007-ին հանրապետությունում գրանցվել է բոտուլիզմի 30 դեպք, 39 տուժածով, 3 մահվամբ ելքով:

Թե ինչպես կանդրադառնան այս սառնային գրիպը բնակչության առողջության վրա, պարզ կլինի փետրվարի սկզբին: Տեսչության պետի տեղակալը նշեց, որ առայժմ ահազանգեր չկան, իսկ վիճակագրությունը պարզ կլինի եկող ամսվա սկզբին:

Այնուամենայնիվ ոչաղրասի արտադրանքի արտահանումն աճում է

Ավելացել է հայկական արտադրության սննդամթերքի, քիմիական ապրանքների, շինանյութերի, մեքենաարհավորումների արտահանումը

Հայաստանի արտաքին առևտրի ցուցանիշների մասին խոսելիս սովորաբար նշվում է դրա բացասական հաշվեկշռի եւ նրա՝ ամսեցիս խորանալու մասին: Մինչդեռ արժե, որ մանրամասներ նշվեն մեր արտահանման եւ ներմուծման ապրանքային կառուցվածքի մասին: Այն լիարժեք պատկերացում է տալիս մեր տնտեսության իրական հատվածի մրցունակության եւ զարգացումների մասին: Թվային ցուցանիշները հետեւյալն են: Անցյալ տարվա հունվար-նոյեմբեր ամիսներին մեր առեւտրաբաշխանությունն արտերկրի հետ կազմել է 3 մլրդ 932 մլն դոլար, որից արտահանումը կազմել է մոտ 1 մլրդ 61 մլն դոլար, ներմուծումը՝ 2 մլրդ 871 մլն դոլար: Արտահանումն ավելացել է 21,1 տոկոսով, ներմուծումը՝ 47,2 տոկոսով: Արտաքին առեւտրի բացասական հաշվեկշիռը խորացել է, կազմելով 1,8 մլրդ դոլար:

Որակական փոփոխություններ արտահանման կառուցվածքում

Շարունակվում է թանկարժեք եւ կիսաթանկարժեք մետաղների, քարերի ու դրանցից պատրաստված իրերի արտահանման ծավալների անկումը: Հայաստանից անցյալ տարվա 11 ամիսներին արտահանվել է այս ապրանքախմբի 196 մլն դոլարի ապրանք, որը 28 տոկոսով պակաս է անցյալ տարվա նույն ժամանակահատվածի ցուցանիշից: Փոխարենը շարունակվում է ոչ թանկարժեք մետաղների ու դրանցից պատրաստված իրերի, այսինքն՝ հանքարդյունաբերության եւ մետաղագործության արտահանման ծավալների աճը: Այն կազմել է 39 տոկոս: Գումարային առումով արտահանման ծավալներն այստեղ կազմել են 355 մլն դոլար կամ արտահանման ընդհանուր կազմելով 62,1 տոկոս: Հունվար-նոյեմբերին Հայաստանից արտահանվել է 131 մլն դոլարի պատրաստի սննդի արտադրանք: Արտահանման կառուցվածքում զգալի է մնում հանքահումքային արտադրանքի արտահանումը՝ 161 մլն դոլար: Սակայն 2006-ի նույն ժամանակահատվածի համեմատ՝ 39 տոկոս:

2007-ի 11 ամիսներին արտահանման ծավալների զգալի աճ է արձանագրվել մի շարք ապրանքախմբերում, որտեղ թեեւ գումարային առումով առանձին-առանձին դեռ նշանակալի դեր չեն խաղում ընդհանուր ցուցանիշներում, բայց դրական միտումներ են կանխատեսում:

Մասնավորապես՝ արտահանել ենք 36 մլն դոլարի մետաղներ, սարքավորումներ եւ մեխանիզմներ, որը կրկնակի ավելի է նախորդ տարվա նույն ամիսների ցուցանիշից, 29 մլն դոլարի սարեր, որը 51,8 տոկոսով է գերազանցում նախորդ տարվա ցուցանիշը, 24 մլն դոլար վերցնելա, օդային եւ ջրային տրանսպորտի միջոցներ՝ 85 տոկոսով ավելի 2006-ի համանման ցուցանիշից: Փաստորեն, այս երեք ապրանքախմբերը միասին մեր արտահանման մեջ ունեցել են տուրք 100 մլն դոլարի ցուցանիշ, որը կրկնակի ավելի է նախորդ տարվա՝ դարձյալ միասին վերցրած ցուցանիշի համեմատ:

Մոտ 27 մլն դոլարի պղնձամոլիբդեն, օբսիդեն իրեր եւ կաուչուկ ենք արտահանել՝ աճը 13 տոկոս, ինչպիսի եւ դրա հետ կապված արդյունաբերության արտադրանքի արտահանումն աճել է ավելի քան կրկնակի՝ 121 տոկոսով, կազմելով 8,5 մլն դոլար: Սակայն էլ վկայում են քիմիական արդյունաբերության մեջ արձանագրվող դրական տեղաշարժի մասին:

Շինանյութերի արտադրության զարգացման մասին է վկայում քարից, գիպսից եւ ցեմենտից իրերի արտահանման դարձյալ կտրուկ աճը՝ 134 տոկոսով: Գումարային առումով արտահանման ծավալներն այստեղ կազմել են 19 մլն դոլար: Հասկանալի է, որ այս առումով դեռեւս մեծ չեն մեր արտադրանքի արտահանման ծավալները: Ինչպես նշվեց, Հայաստանի արտաքին առեւտրի ցուցանիշների մասին խոսելիս սովորաբար նշվում է դրա բացասական հաշվեկշռի եւ նրա՝ ամսեցիս խորանալու մասին: Մինչդեռ արժե, որ մանրամասներ նշվեն մեր արտահանման եւ ներմուծման ապրանքային կառուցվածքի մասին: Այն լիարժեք պատկերացում է տալիս մեր տնտեսության իրական հատվածի մրցունակության եւ զարգացումների մասին: Թվային ցուցանիշները հետեւյալն են: Անցյալ տարվա հունվար-նոյեմբեր ամիսներին մեր առեւտրաբաշխանությունն արտերկրի հետ կազմել է 3 մլրդ 932 մլն դոլար, որից արտահանումը կազմել է մոտ 1 մլրդ 61 մլն դոլար, ներմուծումը՝ 2 մլրդ 871 մլն դոլար: Արտահանումն ավելացել է 21,1 տոկոսով, ներմուծումը՝ 47,2 տոկոսով: Արտաքին առեւտրի բացասական հաշվեկշիռը խորացել է, կազմելով 1,8 մլրդ դոլար:

Շարունակվում է ավտոմեքենաների մեծ ծավալներով ներմուծումը

Ներմուծման կառուցվածքում շարունակվում են առանձնանալ ապրանքների երեք խոշոր խմբեր, որոնցից յուրաքանչյուրն այս տարվա 11 ամիսներին նշանակալի աճ է ունեցել: Առաջինը հանքահումքային արտադրանքն է, որի ծավալները կազմել են 458 մլն դոլար, աճը՝ 42,1 տոկոս: Այնուհետեւ գալիս են «մեքենաներ, սարքավորումներ եւ մեխանիզմներ» եւ «վերգետնյա, օդային եւ ջրային տրանսպորտի միջոցներ» ապրանքախմբերը՝ համապատասխանաբար 378 մլն դոլար (39,4 տոկոս աճ) եւ 336 մլն դոլար (90 տոկոս աճ) ցուցանիշներով: Սակայն ընդհանուր ներմուծման մոտ 40 տոկոսն են կազմում:

Հանքահումքային արտադրանքն օգտագործվում է արտադրության մեջ եւ նրա ծավալների ավելացումը բերում է արտադրության ծավալների ավելացում: Մեքենաների եւ սարքավորումների ավելացումը դարձյալ հիմնականում արտադրության, մասամբ ծառայությունների ոլորտներին է ուղղված: Սա վկայում է Հայաստանում ընթացող սարքավորումների վերազինման եւ արդիականացման գործընթացի մասին: Տրանսպորտի միջոցներին ավելացումն էլ խոսում է մեր երկրում դրանց պահանջարկի ավելացման մասին: Դրանց, հիմնականում մարդատար ավտոմեքենաների ներմուծումն ավելացել է գրեթե կրկնակի, ինչը մեր կենսամակարդակի բարձրացման անուղղակի աղացույցներից մեկն է:

Մեծ քանակներով ներմուծվում են նաեւ թանկարժեք եւ կիսաթանկարժեք քարեր եւ դրանցից պատրաստված իրեր՝ 272 մլն դոլար արժողությամբ: Այստեղ դարձյալ աղամանդագործության ծավալների անկման պատճառով նվազել է ներմուծումը՝ 7,5 տոկոսով: Ոչ թանկարժեք մետաղների եւ դրանցից պատրաստված իրերի ներմուծումն ավելացել է կրկնակի եւ կազմել 299 մլն դոլար:

Բացասական կարելի է գնահատել պատրաստի սննդի ներմուծման ծավալների ավելացումը մոտ 59,5 տոկոսով կամ 85 մլն դոլարով: Ներմուծված պատրաստի սննդի ծավալները կազմել են 227 մլն դոլար: Ինչպես ասվեց ենք նշելու, սա խոսում է այն մասին, որ անգամ այս ոլորտում, որտեղ թվում է, թե մեր տուկան շատ փոքր է եւ տեղական արտադրության համար սահմանափակ, պարզվում է, որ 227 մլն դոլարի արժողությամբ տուկայի համար մրցակցելու հնարավորություններ կան տեղական արտադրողների համար:

Բուսական ծագման արտադրանքի ներմուծումն ավելացել է 84 տոկոսով եւ հասել 169 մլն դոլարի: Այստեղ թերեւս զգալի մասնաբաժին է ընկնում Հայաստանում չաճող միրգ-բանջարեղենների, բայց ոչ միայն դրանց: Այն պտուղ-բանջարեղենի կամ մրգերի ներմուծումը արտերկրից, որոնք աճում են նաեւ Հայաստանում, հեռանկարում լուրջ մրցակցություն կարող է ստեղծել Հայաստանի գյուղատնտեսության համար: Պետության առաջնահերթություններից պետք է լինի աջակցել մեր գյուղացիներին այդ մրցակցությանը դիմանալու համար:

ԱԲՈ ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆ

Ավանդական ընտրավորանքներ՝ ավանդական ընտրակալագրով

Ինչպես ամեն տարի, 2008-ի նախաշեմին էլ «Ազգի» խմբագրությունը դիմավորեց ամանորյա եւ Սուրբ Ծննդի բազմաթիվ շնորհավորանքներով: Եվ ավանդաբար մենք էլ մեր շնորհակալական գիրն ենք ուղղում բոլոր նրանց, ովքեր հիշել եւ մաղթանքներ են հղել խմբագրակազմին, իհարկե՝ մեր այն գիտակցումով, որ տարվա (կյանքի) բարեբախտությունը կախված է մեզանից, մեր մտածելակերպից ու գործելակերպից: Շնորհավորանքները, որոնց կանոն, ընդհանուր բնույթ են կրում եւ դրանց անդրադառնալիս, բնականաբար, ուշադրություն գրավել կարող է միայն պարզ մի բան՝ բացիկների տեսքը, որոնց մեջ առանձնանում են ձեռավորության գեղեցիկ մտահղացումներով շնորհավորական թղթիկները, ինչպես «Ձայնի» մանկական երգչախմբի, «Օրանի» սաների ձեռքի՝ նախազարդ, ուշագրավ, ասեղնագործ աշխատանքներով: Նրբագեղությամբ այլի է ընկնում «Վեմ» ռադիոկայանից ուղարկված շնորհավորանքը:

«Ազգը» Ամանորի եւ Սուրբ Ծննդյան տոների շնորհավորանքներ, նաեւ էլեկտրոնային փոստով ուղարկված, սացել է բազմաթիվ կազմակերպություններից, անհատներից, պետական կառույցներից:

Շնորհակալությամբ թվարկում ենք բոլորին՝ Սայր աթոռ Սբ Էջմիածին, ԱԳՆ մամուլի եւ տեղեկատվական վարչություն, «Դի Սի էյ», «Թել Սի էյ» կազմակերպություն, կրթության եւ գիտության նախարարություն, կենտրոնական բանկ, «Ինտերնյուս», Վլադիմիր Աղայան, Հայ օգնության ֆոնդ, «Հայաստանազարդ», «Բարգավաճ Հայաստան» կուսակցություն, «Հորդակաբ» ՀԸ, «Թեմեյան կենտրոն» հիմնադրամ, Էրիկ Ջանյուրյան, Վճռաբեկ դատարան, «Արգարյան» ձեռարվեստի կենտրոն, Ուլուռինայի դեսպանատուն, OSCE, ԻՇՖորմացիոն տեխնոլոգիաներ [illegible] գործակալությունների միություն, Հայաստանի ածխիկյան հանձնաժողով, Գերմանիայի դեսպանատուն, «Աբեսարակ-կաթ», «Եվրասիա հանձնաժողովություն» հիմնադրամ, Արարատյան հայրենասիրական թեմ, ԱԺՄ կուսակցություն, Ֆիլիպ Մորիս մենեջմենթ սերվիսիս Բ. Վ. հայաստանյան ներկայացուցչություն, Ջաուտի Բարսեղյան, ՄԱԿ-ի երեւանյան գրասենյակ, bmi ավիատիկներ, Կրթությամբ զարգացման ակադեմիա, Արա Աբրահամյան, HSBC բանկ, «Երկիր-Մեդիա» ՀԸ, Հայ-ռուսական (սլավոնական) հանձնաժողով, «Հայաստանի էլեկտրական ցանցեր» ՓԲԸ, Վազգեն Խաչիկյան, Յ1, Աղվան Վարդանյան, Տիգրան Հարությունյան, Քանաթեռ-Զեյթունի համայնքապետ, ՄԱԿ-ի մանկական հիմնադրամի հայաստանյան գրասենյակ, «Միժի», ՀՀ կառավարություն, «Մեկ ազգ, մեկ մշակույթ» հիմնադրամ, «Կրթություն» շաբաթաթերթ, ՀԲԸՄ-ի հայաստանյան գրասենյակ, Հանրային ռադիո, Հայկական ակնաբուժության նախագիծ, Պատերազմի եւ խաղաղության լուսաբանման ինստիտուտի հայաստանյան մասնաճյուղ, Տեղասպանության թանգարան, «Պրեսս Ասսաե», Grant Thornton Amyot, Ազգային գրադարան, Հայ ավետարանչական ընկերություն, «Արդեինկնվեսբանկ», «Նոյյան տապան», «Վեմ» ռադիոկայան, ՀՀ հանրային ծառայությունները կառավարող հանձնաժողով, ՀՀ-ում Կորեայի պատվավոր հյուպատոս Արմեն Աբրահամյան, Հայաստանի հրեշ անվանգության մասնագիտացված ծառայությունների իրավաբանական անձանց միություն, Ժուռնալիստների միություն, ԺԱԿ նախագահ Սպարտակ Մելիքյան, Երեւանի քաղաքապետարան, ոգզմական ոստիկանություն, Գնահատման եւ տեսակավորման կենտրոն, Five stars Travel, ՀԶԴՄ կուսակցություն, SILC group, «Երեւան-ջուր» ընկերություն, «Շուշի վերածնունդ» հիմնադրամ, «Գլոբալ գրդ» ընկերություն, Եվրոխորհրդի երեւանյան գրասենյակ, Մ. Նահանգների դեսպանություն, Հանուշ Հակոբյան, «Փիջիթեֆ», «Բյուրո Վերիտաս» կազմակերպություններ:

***

Արդեն սովորություն է դարձել խմբագրությունում Նոր տարվա օրերին տեսնել նաեւ օրացույցներ՝ բազմաոճ ու բազմաբնույթ: Օրացույցն էլ իր մեջ խորհրդանշական մի բան ունի՝ օրերի պարզ հերթագայության մեջ որեւէ մեկը չի կարող պակերացնել իրեն սպասվելիք (ասելագուշակներին զանց ենք առնում): Օրացույցների որոշ հեղինակներ էլ փորձում են գունե օրերի մեջ թաքնված անակնկալներն ի հայտ բերել, երբ դրանց բացի գեղագիտական բնույթ տալուց, նաեւ ճանաչողական, իմաստային, նույնիսկ զգայական տարրեր են հաղորդում:

Այս տարի մեր ունեցածներից առանձնահատուկ է Թեմեյան մշակութային միության ավանդական «կերարվեստային» օրացույցը՝ հրատարակված «Տիգրան Մեծ» տպագրատանը: 2008-ի ամիսների էջերը գեղազարդում է Գեւորգ Եղիազարյանի արվեստը: Գեղանկարիչը վաղուց համբավ ունի միջազգային տուկայում, մասնավորապես ամերիկյան, որի վկայությունը տարիներ շարունակ Վաշինգտոնի Wentworth հայտնի պատկերասրահի հրավերով իր ամենամյա ցուցահանդեսներն են, նյույորքյան Artexpo-ների մասնակցությունը: Օրացույցի վերջին էջը փակվում է նկարչի ստեղծագործական կենսագրության տեղեկությամբ եւ իր արվեստի մասին Սերգեյ Գալստյանի մեկնաբանությամբ:

Եվս մեկ գեղանկարչական օրացույց է հրատարակվել Հովհաննես Ջաղարյանի աշխատանքների իլուստրացիաներով, նկարչի 90-ամյակի առիթով:

Ինչպես եւ նախորդ տարի, այս անգամ էլ պոլիգրաֆիական կատարմամբ, բովանդակալի մտահղացմամբ այլի է ընկնում Արարատյան հայրենասիրական թեմի օրացույցը, որը ներկայացնում է հայկական խաչքարային արվեստի բացառիկ նմուշներ:

Օրացույցներ սացել ենք նաեւ Կենտրոնական բանկից, Գերմանիայի դեսպանատնից, OSCE-ից:

Վերջին պահին սացանք ՎիվաՍելի շնորհավորանքը, օրացույցները, նկարազարդ 2 ալբոմներ:

Մ. Բ.

12 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 2008 ԷՋ Ա

ՀԱԿԵԼԿԱԾ ԱՄԱՍՈՒՅԹ

Դարբերականությունը՝ երկաբաթյա

Թիվ 1(44)

ԱՄՊԵԹԸ ՉԻ ԼՎԱՆՈՒՄ ԻՐ ՁԵՌՔԵՐԸ...

Մ. Աբեղյանի անվան գրականության ինստիտուտի դասախանի առիթով

ԳՐԻԳՈՐ ԱԶԵՄՅԱՆ

Մեր անկախության ժամանակներում հայ գրականության ու մշակույթի դասմությունը կարոց է նոր հայացքի, գրական բազմաթիվ երեւույթների եւ իրողությունների վերաժեւորումը կյանքի ներին հրամայականն է եւ ժամանակի անհրաժեշտ դասանքը։

Նախկին ԽՍՀՄ տարածքում այս ընթացքը այսօր նկատելի եւ անկասելի է։ Եվ չնայած երբեմնի ընդհանուր դաշտի թելադրանքին, Հայաստանում ուժեր եւ մարդիկ կան, որոնք ուղղակիորեն դեմ են գրական երեւույթների եւ արժեքների վերագնահատությանը։ Գրականության ինստիտուտը իր հրամայականով համառորեն չի ուզում ոչինչ փոխել 40-60-ական թվականների դասական ու գաղափարական դիրքերից արված գնահատականների մեջ։ Գրականության ինստիտուտին միանում են «Գրական թերթ»-ում համախոհական ստորագրած մարդիկ։ Օր կարելի փաստերը անհեսել, դասական իրողությունները թողնել մի կողմ եւ համախոհական ստորագրելով քանակ սելը հրամցնել իբրեւ սոիտակ։

Գրիգոր Ազեմյանի հոդվածը եւ հոդվածից հետո դրված հետգրությունը ցավով եւ դառնությամբ արձագանքում է այդ հրամայականներին։

Վերջին ամիսներին լույս տեսան մի շարք հոդվածներ մեր ոչ հեռու անցյալի գրականության արժեքների վերագնահատման դահանջով։ Դրանցում դարտամուրհակներ ներկայացվեցին դեսական, գիտական եւ հասարակական կազմակերդություններին։ Վերջիններս առժամանակ անտեսեցին անսդասելի հայտնված «բարաքները», մինչեւ որ Մ. Աբեղյանի անվան գրականության ինստիտուտը «Գրական թերթի» անցյալ տարվա նոյեմբերի 23-ի համարում հանդես եկավ մեկ սյունականոց հայտարարությամբ, որտեղ, հասարակական կարծիքը թուլացնելու նպատակով, համար գտավ դատասխանել վերոհիշյալ հոդվածներից վերջինին, չժխտելով մնացածների գոյությունը եւ զարմացած հարցնելով՝ «*Ինչո՞ւ համար են գովում այսդիսի հոդվածներ, ինչո՞ւ համար են նորից ու նորից տաղանդավոր գրողներին բաժանում «դահիճների» եւ «զոհերի»*»։ Փորձենք մեկ անգամ եւս տալ այդ ինչու-ների դատասխանը, չնայած նախկինում բավական հստակ առվել էր դա։ Եվ քանի որ՝ հասկացողին մեկ, չհասկացողին (կամ այդդիսին ձեւացողին)՝ հազար ու մեկ, առա համբերատար ընթերցողից ներողություն տիտի խնդրենք թեմային կրկին անդրադառնալու համար։

Նախկին հրադարակումներում խոսվել էր հայ գրական դատվանդաններին դատճառնատես բազմած դահիճների (Ն. Զարյան, Հր. Քոչար) եւ նրանց զոհերի՝ կյանքից անգերեզման ու անհիրիմ հեռացած Ե. Չարենցի, Ա. Բակունցի, Վ. Թոթովենցի, Ջ. Եսայանի, գրականությունից երկու տասնամյակ դուրս շրտրված Գ. Մահարու եւ ուրիշների մասին։ Նման բաժանման դեմ է բողոքում գրականության ինստիտուտը։ Բայց մերկադարանոց բողոքը, ինչդես Հ. Պարոնյանը կասեր՝ այստեղ «չի քալեր», ուստի դրան նախորդում է կես-բերան խոսովանությունը՝ «Մի՛ (հեքսարումն ինստիտուտինն է, ոմն մարդկային առդարություն...- Գր. Ա.), Հրաչյա Քոչարը, ուրիշ շատերի դես, երեսնական թվականներին թույլ է տվել առարերներ եւ ելույթներ, որոնք մեզ այսօր խոսորեն դասատարտում են։ Բայց սա ողջ ճշմարտությունը չէ... (էլ ինչ ճշմարտություն, որ մի քանի երես չունենա.- Գր. Ա.)...»։ Մի կողմ թողնենք դեռ «ողջ ճշմարտությունը» եւ կենտրոնանանք «շատերի դես» շուտասելուկի վրա։ Ճշտենք՝ ոչ թե շատերն են թույլ տվել «առարերներ եւ ելույթներ», այլ բոլորը։ Այո՛ (մեզ էլ լուրջ դեմքով տեսել գիտեմ...), ձերբակալված գրողներին ու նրանց համակիրներին, կամ գրական կյանքից արդեն դուրս շրտրված Ե. Չարենցին դատատրել են ոչ թե շատերը, այլ բոլորը, բայց տարբեր են եղել այդ դատատրումները։ Շատերի համար դա եղել է բարոյական մի փորձություն, որով դեսք էր անցնել սիդոդաբար, ուզած թե չուզած, իսկ ահա Ն. Զարյանի, Հր. Քոչարի եւ մի երկուսի համար «հասարակական» այդ դատանքը հնչել է որդես մարտահրավեր, որին ունկնդիր՝ նրանք գնացել են ամենատոր քայլերի՝ զոհերին վերջնականապես ոչնչացնելու, ճշմարիտ գրականությունը կյանքից դուրս հայտարարելու համար։ Իրար հետ մրցակցելով, գրել են անթույլատրելի հոդվածներ եւ ունեցել ելույթներ, վստահ, որ դատասխան չի լինի, քանի որ հակառակ կողմը չի ունեցել այդ հնարավորությունը։ Դա քաղաքական հաշվեհարդար էր՝ հանուն շահախնդիր նդատակների եւ գրական աշխարհում բարձր դիրքերի։

Տեսնենք, թե ինչդես էին ներին գործերի մարդիկներին «մաշերիալ» տալիս գրականության ինստիտուտի կողմից «տաղանդավոր» գնահատականին արժանացած գրողները։ Վերցնենք նույն «Գրական թերթի» 1937 թվականի մարտ 10-ի համարը։ Վայ-գրախոսականի խորագիրն է «Նացիոնալիստ տակամերների հոգեւորդին»։ Նյութն է Խ. Դաշտենցի «Բոց» բանաստեղծական ժողովածուն (1936)։ Հեղինակ՝ Հր. Քոչար։ «Նացիոնալիստ տակամերները» վերաբերում են Ե. Չարենցին, Ա. Բակունցին, Գ. Մահարուն, Վ. Ալազանին, Վ. Նորենցին, իսկ «հոգեւորդին»՝ Խ. Դաշտենցին, որը չգիտես ճակատագրի ինչ խաղով բարեբախտաբար մնաց անդատիժ։ Հազիվ երեք-չորս մեքենագիր էջ ծավալ ունեցող գրախոսականում, որտեղ առկա են եւ բանաստեղծական մեջբերումներ, խեսացված են հաղաքական մեղադրանքները։ «Տաղանդավոր գրողի» դրոֆեսիոնալ աչքից չի վրիդել, որ «*Խ. Դաշտենցի ադաշենորհ այս գիրքը տոգկիստական-նացիոնալիստական գրական վիժվածք է, որը լույս է տեսել տոգկիստ Ադոյանի խմբագրությամբ*», որ «*հեղինակը չի էլ ցանկացել թաղցնել տոգկիստական իր երկար ականջները, որ ցցել է վեր եւ երգել իր իսկական ձայնով*», որ դա «*տոգկիստի եւ նացիոնալիստի ծանոթ երգ է, կամ ավելի ճիշտ՝ նրա նվոցն առաջին հաղթական հնգամյակի դեմ*», որ հեղինակն իսդանատեսնից թարգմանել է ժողովրդական հայակներ, որոնք համար են եղել նրա «*տոգկիստական-նացիոնալիստական հիմքին*», որ դրանցից մեկը «*դավաճանությամբ է հնչում Դոլորես Իբարուրիի, իսդանական հերոսական կանանց հասցեին, որոնք մարտնչում են ֆաշիզմի դեմ*»։ Դա դեռ բոլորը չէ, ժողովածուում «*լդիրության է հասնում հակահեղափոխական, բակունցյան այն ժխտական վերաբերմունքը, որ հանդես է բերված դեռի «Հյուսիսի» կուլտուրան (հասկացիր խորհրդային Մոսկվայի կուլտուրան), որից սարսափում է գրի հեղինակը, որին հակադրվելու համար նույն էջում նա գովերգում է Արագածն ու Արարատը, որոնց սպերները դրոշ են երիտնացիոնալիստի (իշ՛մ...- Գր. Ա.) համար*» (վերջին մեղադրանքի հիմքը «Արարատի սպերները դրոշի դես ընկան գրիս» սարսափելի՞ տողն է...)։ Նկատեցի՞ք թե որքան հաճախ են հնչում «*տոգկիստական-նացիոնալիստական*» բառերը։ Ինչ-որ բան չի՞ հիշեցնում ձեզ։ Այո՛, չեմ սխալվում, նույն բառերը դուրս են եկել նույն գրչի տակից՝ «Կարոտ»-ի բացասական հերոսի՝ դասատմնչի բերանով։ Երեւի սա է գրական տարրական հնարամներից մեկը՝ երբ հեղինակն իր մտերն արտահայտում է իր հերոսների միջոցով... Առդարության դեմ չմեղանչելու համար ասենք նաեւ, որ բացի քաղաքական մեղադրանքներից կան եւ այնդիսիներ, որոնք հավանորեն դեռ դեսք է դասվեն գրականների շարքի՝ «*ցնորամիտ բանաստեղծ*», «*հիստերիկ մի-չեր*», «*լուսնոտի ցնորամտություն*», «*զառանցանք*», *իր հոգեհայրերից հետ չմնացող «լդարիկ տան», «ոդորմելի իդեաներ»*... Հետեւում է ամփոփումը՝ «*Պարզ է, որ Դաշտենցը դրոլետարիատի եւ մեր ժողովրդի թշնամիների բանակն է ընկել...*»։ Գրականության ինստիտուտում կճարվի՞ մեկը, որը կդնդի, թե այստեղ մեծ մասնությունից բացի կա մի փոքր գրախոսություն։ Մի՞թե ազնվության, առաքինության ու համեստության կերդար Խ. Դաշտենցի ու նրան հակոտնյա Հր. Քոչարի անունները կարող են հնչել այսօր կողքկողքի։ Մե՞նք եմք կույր, թե՞ դատմությունը... Հիմա դա՞ռզ է, թե «...*ինչո՞ւ համար են նորից ու նորից տաղանդավոր գրողներին բաժանում «դահիճների» եւ «զոհերի»*»։

Եթե դեռ ոչ՝ շարունակենք։

Խ. Դաշտենցի հասցեին հնչած մեղադրանքներից մեկն էլ այն էր, որ «*կրտսերը ինչական ոտանավորներ է նվիրել իր ավագներին՝ նացիոնալիստներ Ալազանին, Մահարուն, Նորենցին եւ ուրիշներին. ոտանավորներ է նվիրել ոչ միայն նրանց, այլեւ նրանցից ոմանց հայրերին ու զավակներին*»։ Մեղադրանքը հնչել է, ասացինք, թերթի մարտի 6-ի համարում, իսկ «հառասումից»՝ արդիլի 16-ին այն ճշտվել է գրողների ընդլայնված նիստում։ Լսենք նույն Հր. Քոչարին. «*Խաչիկ Դաշտենցն էլ այն երիտասարդ գրողներից է, որոնք իրենց մեջ ինչանքի, խրոշ գալու եւ այլ հատկությունների բույն են դարձրել. նա իր ոտանավորներից մեկը նվիրել է Չարենցին, նրա աղջկան եւ Աբգար արդային*»[1]։

«Տաղանդավոր գրողի» տողե՞ր են սրանք։ Չէ՞ որ փոքր ի շատ ճշմարիտ գրողի՝ համու բերանն ընկած թղթի կտորից անգամ հնարավոր է ճանաչել նրան։ Բայց այստեղ գրողից ավելի ճանաչվում է՝ ուրիշ խոսքեր դժվար է ընտրել՝ ներին գործերի գորշ գործակալը։

Տարիների հեռավորությունից մի միտ էլ ոտներս կախ գցենք այդ նիստում, որտեղ դրված էր գրողների շարքերից (իմա՝ գրականությունից եւ հասարակական կյանքից) Ե. Չարենցի վճարման հարցը, եւ տեսնենք, թե ուրիշ ինչեր է ասում նույն «տաղանդավոր գրողը»։ Նրա ելույթի հիմնական մեխը բնականորեն Չարենցն է. «*Իր գրական եւ հասարակական գործունեությամբ վերջին տարիների ընթացքում Չարենցը մի հար էր՝ ընկած խորհրդային ոդեզիայի ճանապարհին։ Այսօր, ընկերներ, երբ մենք խոսում ենք սոցիալիստական ռեալիզմի մասին, անշուշտ դետ է Չարենցի այս գրականությունը ջախջախվի եւ դեմ շրտրվի...*»։

Սիավասիկ, ընկա՛լ չգիտեմ ինչդես, միայն թե ո՛չ հաղդությամբ։ Հանենասեմ այս եւ նման մի քանի «գեռակտիվ» դատատրումները մնացածների՝ ասես ամբարնով հաշված կամ ձեւական խեղակությամբ արտահայտված դատատրման հետ։ Բայց գրականության ինստիտուտի թվաբանությամբ՝ նրանք բոլորը գումարվում են իրար եւ արդյունքում ստացվում են ֆնտահոչակ շատերը...

Հր. Քոչարը «գրական» այս դայքարի առաջամարտիկը չէր։ Նա ընդամենն ատակերտում էր Ն. Զարյանին, որի համանման ելույթները[2] մնացին անգերազանցելի եւ մեկից ավելի անգամ դատճառ դարձան ինքնագովության. «*1936թ. հակահեղափոխական խանջյանի ինքնատդանությունից անմիջատես հետո, ես գրեցի մի քանի հոդվածներ, որոնցում մերկացրեցի Չարենցի, Բակունցի, Ալազանի, Մահարու, Ամենի եւ մյուս հակահեղափոխականների նացիոնալիզմը, տոգկիզմը, հակաժողովրդականությունը, «ստեղծագործությունների» կեղծությունը*»։[3] Տասնամյակներ անց, կարդալով այդ հոդվածները, Գ. Մահարին գրեց ուկրաինացի գրող Լ. Պերվոմայսկուն. «*Օրերս ես բառիս բուն իմաստով գիշերներով չքնեցի։ Հեսին թվով կարդացի Նահրի Զարյանի «հոդվածները» տանջելի Ա. Բակունցի դեմ։ Ցնցվեցի մինչեւ հոգուս խորը։ Ես գիտեի, որ նա այդդիսի բաներ է գրել, ինչ որ բաներ կարդացել էի, բայց այդ սարսափելի հոդվածները չէի տեսել։ Ինձ համար դարզ դարձավ, որ եթե այդ հոդվածները չլինեին, Բակունցը կտանար իր դատժաչափը, ինչդես ես, եւ այսօր նստած կլինեիր Երեւանում։ 1937 թվականին, երբ Բակունցը դեռ նստած էր։ Մեկ-երկու ամսից նա գնդակահարվեց*»։[4]

Հիշեցնենք Ն. Զարյանի եւ Գ. Մահարու միջեւ տեղի ունեցած ծանր նամակագրությունը, որտեղ վերջինս խորհուրդ էր տվել բացատրվել ժողովրդի հետ, արդարացնել նրա մեծահոգությանը. «*Ինչ եմ ես խնդրել քեզանից. որ դու, որ ձեռով որ գրել ես այդ հոդվածները, նույն ձեռով էլ հերքես, բացատես ներկա եւ գալիք սերունդներին հենց քո՛ դատկերներով («փայտահատի», «կացինի», «տաշեղի», «ռանդան»...). ինչո՞ւ եմ ուզում, որ դու այդ անես. Բակունցի՞ շահերի համար. ոչ, Բակունցը ոչինչ չի շահի դրանից, նա իր շահը շահել է եւ ավելին ավելորդ է. գուցե կարծում ես, որ ե՞ս այստեղ մի շահ ունեմ... չեմ կարծում, որ կարող ես այդդես կարծել, որովհետեւ դա անհեթեթություն է. ուրե՞նմն... Հավատա, որ ես ուզում եմ, որ դու այդ անես քեզ համար՝ նախ եւ առաջ*»[5] (Ն. Զարյանին, 17 հունիսի 1961թ.)։

Ն. Զարյանը խուսափեց եւ՛ բաց երկխոսությունից, եւ՛ առաջխաղացումից։

«Տաղանդավոր գրողների» երկբեւեռ բաժանումը չի սկսվել մեր օրերից։ Այն ունի ավելի խոր եւ հիմնավոր արմատներ։ Մեկ անգամ էլ դիմենք Ս. Զորյանին, գրական դայքարից հետո կանգնած երդվյալ «ուղեկցին» (եղե՛լ է գրողների այդդիսի «չեզոք» խմբավորում)։ 1967 թվականին վերաբերող նրա օրագրային գրառումում Հր. Քոչարի անունը ծանկագրված է, բայց գրառման ամսաթիվը կասկած չի թողնում, որ խոսքը հենց նրա մասին է.

«*Մի քանի օր առաջ թաղեցին 37-38 թթ. «հերոս»-գրդարդիչ ու մատնիչ F-ին, որ տաղնյակների գլուխ կերավ այդ թվերին։ Բայց թաղեցին որդես հասարակական գործիչ եւ անվանի գրող։ Չէ՞ որ շատերը գիտեն նրա անմոթ գործերը (կամ ձեռքից ձեռք շրջող*

Տես էջ 2

ԱՆԿԵԹԸ ՉԻ ԼՎԱՆՈՒՍ ԻՐ ՁԵՌՔԵՐԸ...

Ա էջից

դոկումենտներ), ինչո՞ւ են դիմում ֆալսիֆիկացիայի-չեմ հասկանում: Իսկ որոնես գող անարժեք էր, անարվեստ. տա-նա թեմաներն ու սյուժեները վերցնող-մշակող:

...Եվ մահագդի մեջ այս տիպին ներկայացրել են որոնես հասարակական գործիչ, որոնես էնցիկլոպեդիստ, գրեթե մեծ գող եւ այլն... Այսպան տարի լինելով Գող. միության մեջ, չեմ տեսել դրա նման խորամանկ, խարդախ ու կեղծ արարածի...»:[6]

«Քեռիից ձեռ ընդող դոկումենտներից» մեկի մասին հիշատակված է նաեւ Գ. Մահարու նամակներից մեկում. «Ինչ եղավ Աբովի մոտ գտնված այն փաստաթուղթը, գրված 1937 թվականին, ստորագրված Քոչարի եւ Նահիռ ձեռով...»[7] (Վ. Նորենցին, 8 մայիսի 1965 թ.):

Ն. Զարյանը եւ Հր. Քոչարը դատապարտում էին ոչ միայն առեն ձերբակալված գրողներին, այլեւ իրենց համար ոչ հաճելի դեմքերին՝ նոյեմբերյան ունենալով դարգարեալ մարել գրական դաշտը: Բերեմ Ն. Զարյանի հարցական գրառումներից եւս մեկը. «Սույն թվականի (1937.- Գր. Ա.) հուլիսի սկիզբներին ես ընկ. Քոչարի եւ Ա. Ոսկերչյանի հետ (առաջինը գող է, երկրորդը՝ ինֆարտաս) գրեցի եւ «Պրավդայի» (դաժձենը՝ «Լիտերատուրնայա գազետայի») ուղարկեցի հոդված այն մասին, որ Հայաստանի գրողներ ոստիկանությունը (Հայոցեսհոտի նախկին դիրեկտորը), Ցուրարը («Խորհրդային Հայաստանի» նախկին խմբագիրը), Աբովը (գրողների միության նախկին քարտուղարը) եւ ուրիշներ: Մեծ իրավացի էին: Ցուրարն ու Ցոփուշյանը ձերբակալված են (մեկ տարի անց նրանք գնդակահարվեցին.- Գր. Ա.), իսկ Աբովը հեռացված է կուսակցությունից»:

Բացառյալ մասնության եւ ներին գործերի մարմիններին հուսարարություն չեն Ն. Զարյանի տողերը. «Զ. Եսայանը մերկացված է որոնես լրտես եւ հեռացված է կուսակցությունից ու չգիտես, թե ինչու աս այսօր ազատ շրջում է».[8] Եվ չի եղել մեկը, որ հանգստացնի «տաղանդավոր գրողին». «Մա՛ռ, մա՛ռ, հանգստացիր, մի հուզվիր, սիրելի Նայիրի, նրան էլ կնստացնեն, այն էլ ինչպե՞ս...»:

Բարեբախտաբար տաս չեն եղել զարյանները եւ Քոչարները: Հազիվ երեխ-չորս գրող եւ նույնան էլ՝ որոնես գրող վիճակ ունեցաս: Պատմությունը մոռացության գիրկն է տարել ոսկերչյաններին, բայց Ն. Զարյանի եւ Հր. Քոչարի անունները ցուցանակներից, չգիտես ինչու, դեռ չեն հանվել...

1946-1947 թվականներին Գ. Մահարին, Վ. Ալազանը եւ Վ. Նորենցը տասնամյա ճամբարներից վերադարձան Հայաստան եւ ենթարկվեցին վարչական արտաքսմանը հանրապետության սահմաններում: Հատկապես ասեմ եր Գ. Մահարու նյութական վիճակը: Նա իր գոյությունը պատասխանում եր, ինչպես ընդունված եր ասել՝ «եղբայրական ժողովուրդների» բարեգործությունների թարգմանություններով եւ դրանց տակ «Գրական թերթում» երկար ստորագրություններ դնելով: Տալինը դեռ կենդանի եր եւ «տաղանդավոր գրող» Հր. Քոչարի կուսակցական խիղճը չլցեց թվկված, խաղաղասիրական իրավունքներից զուրկ «ժողովրդի թշնամիների» նկատմամբ: Նորից թերթում Ս. Զորյանի գրառումը. «Հայերի է նույնիսկ, որ 37-38-ից հետո էլ շարունակում եր նույն «հետությունը». 2-ր անգամ բռնել տվեց ախորժից վերադարձած Մահարուն, Ալազանին եւ Նորենցին, իսկ «Գր. թերթ»-ի խմբագրին հեռացնել տվեց նրանց կազմած գրական անմեղ նյութերը տպելու համար, նյութեր, որ կազմել էին նրանք մի հանի կողմնակ սաանալու համար, եւ չէին ստորագրել»[5]:

Ճակատագրի խաղով հենց Ն. Զարյանն ու Հր. Քոչարն էին, որ 1954 թվականին, Տալինի մահից հետո, հատուկ այդ նպատակով երեւան ժամանած գնդապետ Վիտիեւսկու հետ ոտքի է գալիս ցնծի ախորի դատապարտված Գ. Մահարու, Վ. Ալազանի, Վ. Նորենցի արդարացման հարցով: ՀԿԿ Կենտկոմի անդամը եւ անդամության թեկնածուն, որոնց աստղերը փայլում էին գրական երկնակամարում: Քանի՞, ո՛չ դեռեւս, բայց այլ հույներ էին զգացվում անգամ այն ժամանակների գրողների միության շենքում: Դժվար չէ գուշակել, թե ինչպիսի չկամությամբ են տվել Հր. Քոչարը եւ Ն. Զարյանն իրենց դրական կարծիքները եղյակի արդարացման վերաբերյալ: Եթե գնահատենք այդ հայի բարոյական արժեքը, արդա կթողնեին սերունդներին բացատրական թեկուզ մեկ տող, որն այդպես էլ չգրվեց: Նույն հասատուն ձեռքով, որոնցով բարդվում էին անլուր մեղադրանքները, գովեցին նաեւ «տրոցկիստ-նացիոնալիստների» արդարացման երաշխավորականները...

Այդ հանից հետո ինչ երկաթե ջղեր, արյան ինչպիսի նորմալ ճնշում ու ճնած խիղճ, Սակբեթի բարդույթից ինչպիսի ձերազատություն պետք ունենար Ն. Զարյանը, որ իր 60-ամյակին նվիրված հանդիսավոր նիստում, 1961 թվականին, նստեր լուսարձակների տակ եւ ունկնդրեր պատշգամական հաճոյախոսականներ: Եվ ինչպե՞ս այս հարցում էլ նրան չհակադրես Գ. Մահարուն, որը հրաժարվելով հրաժարվեց նման անհեթեթ հանդիսությունից. «Ցանդիսավոր երեկոյից ես հրաժարվեցի, ինչ հոբելյան. իմ ընկերները, Չարենցն ու Բակունցը, 40 տարեկան կտրվեցին կյանքից, իսկ ես... չէ՛, ինձ չի սազում ոչ մի հոբելյան: Եթե ի փառս մեր գրականության մի համեստ գործ կատարել եմ՝ այդ էլ թող լինի իմ հոբելյանը եւ ամեն ինչը»[9] (Կ. Սիսալին, 14 մարտ 1963թ.):

Հիմա պարզ եղավ վերջապես, թե «...ինչո՞ւ համար են նորից ու նորից տաղանդավոր գրողներին բաժանում «դահիճների» եւ «զոհերի»», թե՞ էլի շարունակենք:

Գրականության ինստիտուտին չի՞ մտահոգել իր հարցի բարոյական կողմը: Ինչ եղել է՝ եղել, եկեք ամեն ինչ հանձնենք պատմությանը, նա թաքը չորից կտարբերի եւ որտեղ էլ Մակբեթը լվանա իր ձեռքերը, կարձանագրի, որ դրանք արյունոտ են...

Եղավ: էլ ինչո՞ւ ենք հիշում Թալեաթին, Հիտլերին կամ Ստալինին: Պատմության բեմի վրա կհայտնվեն նոր թալեաթներ, նոր հիտլերներ, նոր ստալիններ, նորից ծայր կառնեն ցեղասպանություններ, հոլոքոստներ ու ճամբարներ, կէժանանա մարդային կյանքը, սովորական կրառնան մահնությունները...

Եթե չդասատարտենք...

Եթե մարդկանց եւ երեւույթները չանվանենք իրենց անուններով:

Կան հանցանքներ, որոնք վաղեմության ժամկետ չունեն: Ողբարժի մահնությունը, որի գինը եղել է մարդային կյանքը, մեկն է դրանցից (ընդգծ. մերն է.- խմբ.):

Գանք Ն. Զարյանի եւ Հր. Քոչարի տաղանդավոր լինել-չլինելու հարցին, որը, ըստ գրականության ինստիտուտի՝ ամբողջականացնում է ճշմարտությունը եւ դառնում մի տեսակ «մեղմացուցիչ դեմք հանցանաց»: Տաղանդը տվյալ է ի վերուստ, բայց պահանջում է ճշտական աշխատանք, այլապես ժամանակի ընթացքում այն խամռում է, կեկվում շագրենի կաշվի նման: Տասնամյակներ շարունակ սոցիալիստական իրականությունը ներբողող գրողները ամենաստեղ ցանկության դեմքում անգամ չէին կարող պահպանել իրենց տաղանդը, ստեղծել բարձրարժեք գործեր: Ինչ արժեքների մասին կարող եր լինել խոսք, եթե «տաղանդավոր գրողներն» իրենց ստեղծագործական ազդակներն սատանում էին թերթերի առաջնորդողներից: Սա չափազանցություն չէ, այլ տխուր իրականություն: Լսենք Ն. Զարյանին. «...Ես թարգմանել եմ «Պրավդայի» առաջնորդողը Կոմինտերնի մասին եւ վերածել բանաստեղծության, հանի որ այն ինձ շատ էր դուր եկել»:[10] Պատահական չէ, որ նրա ստեղծագործական ժառանգությունում դժվար է այսօր առանձնացնել գրական որեւէ գործ, բացի «Արա Գեղեցիկից», կլասիցիզմով ոճավորված պիեսից, որը ոչ մի կաղ չունի հայ ժողովրդի 20-րդ դարում ադրած արհավիրքների հետ եւ կարող էր գրվել մեր պատմության ցանկացած դարերից մեկում: Ինչ վերաբերում է Հր. Քոչարին, ապա նա ողջ կյանքում ադրեց որոնես «մեծ տան զավակ» եւ միայն մահից առաջ փորձեց վերադառնալ հայրենի տուն: Նրա կյանքի այդ շրջանը բնորոշվում է ոչ այնքան գեղարվեստական բարձրարժեք գործերով, որքան կատարված շրջադարձով, որի գնահատականը տվել է Գ. Մահարին. «Հր. Քոչարը սատինյան շրջանի կարկառուն չմշակներից էր, որը բավական չար սերմեր ցանելուց եւ հեղինակություն հնձելուց հետո, վերջին շրջանին կերոպով մը ուզեց հավել իր մեղքերը (Ն. Զարյանը զլացավ այդ իսկ...) եւ գրեց մի հանի տանելի բաներ, որոնք սակայն չկարողացան բարձրանալ իսկական արվեստի պատվանդանին»[11] (Շ. Շահնուրին, 18 մայիսի 1965 թ.):

Անցած տասնամյակներն աղացուցում են այս խոսքերի ճշմարտացիությունը: Ցնցած գրականագիտության վենետի ոչ ճիշտ ուղղվածությանը, գրականության ինստիտուտում չգտնվեց մեկը, որը երեսուն արծաթով մենագրություն գրեր «տաղանդավոր գրողի» մասին: Պատերազմական տարիների «հրաղագրության» կամ ավազի վրա կառուցված «մեծ տան» շուրջը մենագրություն չես ստեղծի: Այստեղ անզոր են պատմությանական «կտոր մը հոսկե, կտոր մը հոնկե» կամ «մեյ մը ասդին, մեյ մը անդին» սկզբունքները...

Հասարակությունը սպասում է: Որքան շուտ վերհիշի գրականության ինստիտուտը Աստվածաշնչյան ճշմարտությունը, որ բարերի շրջելուն հաջորդում է դրանց հավաքման ժամանակը, այնքան փառ ու պատիվ նրան: Սոցիալիստական ռեալիզմի գեներալական ուսադիրները մեր օրերում պետք է պատասխանեն ճանաչվեն անվավեր: Այդ գործընթացը, շնորհիվ ամենազոր ժամանակի, սկսվել է եւ շարունակվում է անկանգ: Բայց որ երեւան հաղթը պետք է օր առաջ ազատագրվի այդ գեներալների անուններով կոչվող փողոցներից եւ դպրոցներից, կասկածից դուրս է:

Մենք սովորված էինք անընդհատ դիմել գրականության ինստիտուտի հավաքական կերպարին, հանի որ այդպես է ստորագրված հրապարակված պատասխանը, ինչը ենթադրում է, որ այն արժանացել է կոլեկտիվի ընդհանուր ժողովի կամ առնվազն գիտխորհրդի հավանությանը: Բայց մենք հետու ենք այն մտից, որ ինստիտուտի բոլոր անդամներն են կիսում հրապարակման կարգադրությունը: Համոզված ենք, որ այնտեղ մեծավ մասամբ աշխատում են բարեխիղճ մշակներ, որոնց ձայնը, ցավով, լսելի չէ:

Ի վերջո ավելորդ չէ հարցը՝ ո՞ր հասարակության շահերն է պատասխանում Մ. Աբեղյանի բարձր անունը կրող գրականության ինստիտուտը: Հայաստանի Հանրապետությո՞ւն: Հազիվ թե: Ուրիշ բան, եթե այդ երկու բառերի արանքում ավելացվեին «Սովետական Սոցիալիստական» բառերը: Այդ դեպքում շատ բան կլիներ հասկանալի, բայց արդեն հավաքված եւ հավաքվող քարերը կլիներն ի հեռուստ այդ կազմակերպության:

- Զարթի՛ր, լա՛ռ, մըռնիմ ելզի...

Հարկադրված Հ. Գ. - Հոդվածը գտնվում էր խմբագրության թղթապանակում, երբ լույս տեսավ բաց նամակ «Գրական թերթի» խմբագրությանը՝ ստորագրված Սոս Սարգսյանի եւ էլի ուրիշ՝ ընդհանուր թվով 21 մտավորականների կողմից:

Շահաբեր թվով մտավորականների խայտաբղետ խումբը պատասխանում է գրականության ինստիտուտի «ակադեմիական մակարդակով» (իրենց հաճոյախոսականն է.- Գր. Ա.) պատասխանի «տառն ու ոգին» (իրենց դիրքորոշումն է.- Գր. Ա.) եւ արտահայտում գրականության ինստիտուտի նույն կաղապարված մտքերը՝ անգամ կրկնվող նախադասություններով: Երեւի պահպանելու համար «ակադեմիական մակարդակը»...

Մտահոգվել են արդո՞ թեթեւ ձեռով ստորագրություն հավաքողները կամ բաժանողները, որ հանի չի եղել գրական մոտավոր անցյալի արժեքների վերագնահատում, մեզ մոտ կտարունակվի գրական ճգնաժամը եւ չենք ունենա գրական ճշմարիտ նշաձողեր ու առողջ գրականագիտություն, որ պետք է հրաժարվել «պատերազմներից» ու «գերիներից», «անահիտներից» ու «ոսկե վազերից», «պարոն պետրոսներից» ու «մեծ տան զավակներից», նման հարուստավոր հասարակարգ գրերից, ինչպես նաեւ դրանց վերաբերյալ լուրջ ու խոժոռ դեմքով գրված, գրականագիտական աշխատություններից: Այնքան գնում է այդ ճանապարհով, որ՝ պետք Հր. Քոչարի կերպարի ժամանակավրեպ գունազարդումը, որը կատարվում է այսօր մի խումբ մտավորականների կողմից... Գուցե իրենց, ստորագրողներին...

Մտածելու բան է:

Մտածելու բան է նաեւ, թե ինչպիսի՞ն են մտավորականների այդ խմբի գեղագիտական, ֆաղաքագիտական եւ գաղափարական հայացքները:

Այսօր կայրեմ Ն. Զարյանի հոդվածը, վաղը կգտվի մեկ ուրիշը: Կայրեմ այն եւս, մենք սովոր ենք աուտոդաֆեների: Բայց գրեր եւ հոդվածներ այրելով՝ մենք ոչ մի տեղ չենք հասնի: Դա փակուղի է:

Խոնարհաբար խնդրում եմ դեռատան-գործիչներից, պատմաբաններից, արեւելագետներից, թուրքագետներից, լեզվաբաններից, բանասերներից, ֆաղաքագետներից եւ բանասեղծ-հրապարակախոս-ռազմական պատմաբաններից՝ հնարավորինս խուսափել զոհերի եւ դահիճների ազգանունները մեկ շարքում թվարկելու անսակտությունից: Նրանց միջեւ ընդհանուր ոչինչ լինել չի կարող, եթե բացակայում են գրական ընդհանուր ավանդները եւ սկզբունքները:

Եղիցի լո՛ւս, հայ համախոսականներ...

ՆՈՈՆ

---

1 «Չարենցադարանում ըստ անտիպ վավերագրերի», եր., 1977, էջ՝ 106-107:

2 «Բարձրացնել բոլշեւիկյան զգաստությունը գրականության եւ արվեստի ֆրոնտում», «Խորհրդային արվեստ», 1936, թիվ 15-16, 1 սեպտ., էջ՝ 203-204: «Դեռի խորհրդային գրականության նոր վերելք», «Խորհրդային Հայաստան», 1936, 18 սեպտ.: «Գրական լեզվի նացիոնալիստական աղավաղումների դեմ», «Խորհրդային գրականություն», 1936, թիվ 3-4: «Ընդդեմ նացիոնալիզմի եւ տրոցկիզմի, հանուն սոցիալիստական մեծ գրականության», «Գրական սերունդ», 1936, թիվ 4, էջ՝ 15-19: «Կարդ կտրած խմբագրեր», «Գրական սերունդ», 1936, թիվ 5-6, էջ՝ 33-35: «Նացիոնալիստը խորհրդային գրողի դիմակով», «Գրական թերթ», 1936, թիվ 19, 25 օգոստոսի:

3 Ն. Զարյան, «Ես եմ ես (Իմ ափսեաների, իմ սխալների եւ իմ թշնամիների մասին)»: «Միտք», եր., 2005, 17-23 մայիսի, թիվ 16:

4 Ե. Չարենցի անվան գրականության եւ արվեստի թանգարան, Գ. Մահարու ֆոնդ:

5 Հայաստանի Ազգային արխիվ, Ն. Զարյանի ֆոնդ:

6 «Նոտ», եր., 2006, թիվ 4, էջ՝ 109-110:

7 Ե. Չարենցի անվան գրականության եւ արվեստի թանգարան, Վ. Նորենցի ֆոնդ:

8 Ն. Զարյան, «Ես եմ ես (Իմ ափսեաների, իմ սխալների եւ իմ թշնամիների մասին)»: «Միտք», եր., 2005, 31 մայիսի-6 հունիսի, թիվ 18:

9 Հայաստանի Ազգային արխիվ, Գ. Մահարու անձնական ֆոնդ:

10 Ն. Զարյան, «Ես եմ ես (Իմ ափսեաների, իմ սխալների եւ իմ թշնամիների մասին)»: «Միտք», եր., 2005, 10-16 մայիսի, 15:

11 Հայաստանի Ազգային արխիվ, Գ. Մահարու անձնական ֆոնդ:

Կերտարվեստ

Ժամանակը եւ ինքնությունը

ՊՈՂՈՍ ՀԱՅԹԱՅԱՆ

Հեսանկախության շրջանի մշակութային տեղաբաշխումը Հայաստանում բազում հարցականների եւ նվազ դասախոսների խայտաբղետ դաշտ են հիշեցնում: Երկար տարիների իշխող տնտեսիար համակարգի շոնդալից անկումը բնական շփոթ է առաջացրել, մշակույթի ոլորտում, ինի եւ նորի, ճշմարիտ արվեստի եւ տուկան «գոհացնող» կեղծ «նվաճումները» հասարակային վիճակ են ստեղծել գրեթե բոլոր ոլորտներում: Համաշխարհայնացման (գլոբալիզացիա) օտարածին գաղափարները առանց դիմադրության ներթափանցում են հասարակական միջավայր, հատկապես ռադիո-հեռուստատեսության հաղորդումների հեղեղի նմանվող կասկածելի ծրագրերի շնորհիվ: Որքան այս մտահոգիչ գործընթացները թափ են առնում, նույնքան խնդրահարույց է դառնում մշակույթի ազգային ինքնության կենսական խնդիրները: Որքան էլ զարմանալի է ու տարօրինակ, ազգային եզը կարծես օտարված հասկացություն է դարձել, այն մի տեսակ արտասանվում է վեհերոտությամբ, ցածրաձայն՝ հեռանոց եւ ժամանակավրեպ չերեսալու համար:

Այնինչ, եթե մեր ժողովուրդը դարերի ընթացքում ստեղծել է իրական մշակույթ, այն առաջին հերթին առանձնացել է հենց ազգային խորքով, միմիայն իրեն հատուկ գեղարվեստական ֆենոմեններով, որոնք այսօր էլ առկա են մեր արվեստային նվաճումներում, անկախ նրանից հայն ապրում է իր հայրենիքում, թե՞ աշխարհաստիսում տարածներում: Հայի հոգեկերտվածքը միշտ էլ ժամանակի մեջ ոստացել է ադիական հնչեղանգները, ձեւերը, մտածումները, ազգայինը եւ ադիականը ի հայտ են եկել փոխկապակցված տարազով:

Հայ Կերտարվեստի պատմության մեջ XX դարի 60-ական թթ. նշանավորվել են շոշափելի ձեռքբերումներով, որոնք այժմ ադեն դասական արժեքների շարքին են դասվում: Գրվել են մենագրություններ, հոդվածներ, կազմակերպվել բազում անհատական եւ հավաքական ցուցահանդեսներ ինչպես հայրենիքում, այնպես էլ նրա սահմաններից դուրս: Սակայն այսօր որեւէ մեկը հանգիստ չի կարող նայել այն գործընթացներին, որոնք վերջին 10-15 տարիներին են ատարեզ իջել, այսինքն անկախացման եւ ժողովրդավարացման շրջանում: Այս տարիների մեր դիտարկումները տպավորիչ են իրենց քանակով, բազմակերությամբ, արդիական միտումների թվացյալ ավանդությամբ, համաշխարհային կերտարվեստում տարածում գտած գեղարվեստական համակարգերի առատությամբ: Հատկապես երեւանում orbgor բազմացող «գալերիները» իրենց տահներում ներառում են ռեալիզմից եւ նատուրալիզմից սկսած ամենաճայտահեղ ավանգարդյան դրսեւորումները: Այո, մշակութային դաշտը առեւտրաբ ազատացավում է, ով ինչպես կարող է ներկայանում է արվեստասերներին, սակայն ասիմաճաբար, առավել հստակորեն են ուրվագծվում այն միտումները, որոնք ադեն անցյալ դարի 90-ական թվականներին սնկի նման ոաբարեցին գեղարվեստական դաշտը: Աբսուրդ արվեստի բոլոր տարատեսակները եւ այսպես կոչված կոնցեպտուալ արվեստի գեղարվեստական համակարգերը առանց դիմադրության հեղեղեցին նկարչական տահները, ընդհուտ Ազգային ժողովի նախաձեռնությամբ ոարբերաբար կազմակերպված ոաստերահանդեսները: Անշուշտ, այդ գեղանկարչական հեղեղի մեջ կային եւ այժմ էլ կան արվեստի իրական արժեքներ, որոնց հեղինակները իմքնանալու ճշմարիտ ճանապարհով են ընթանում: եվ վերջապես. դեռ մի քանի տասնամյակ առաջ այս ավանգարդյան միտումները բնական ընթացքով ի հայտ եկան Ադալյան եղբայրների, Հենրի Էլիբեկյանի, Սեյրան Խաթլամաջյանի, Արտ Շիրազի եւ այլոց ստեղծագործություններում՝ հայ կերտարվեստ ներբերելով արվեստային նոր ձեւեր եւ տրամադրություններ: Հետաաբյանական արվեստի ուժն ու հմայքը նրանց շեշտված ինքնության եւ ադիական գեներով էր աչի ընկնում, «տեղայնացվում» էր որեւէ գեղարվեստական խնդիր եւ, որ կարեւոր էր, առաջին պլան էր մղվում արվեստագեսի եսը, ազգային ինքնությունը: Անցյալ դարի 70-ական թվերին բացված Երեւանի ժամանակակից արվեստի թանգարան այցելած մեքսիկացի աշխարհահռչակ գեղանկարիչ Դ. Սիկեյրոսը եւ մեծանուն կինոբեմադրիչ Միհելանջելո Անտոնիոնին առաջին հերթին նշում էին մեր արվեստագետների ազգային շեշտված դիմագիծը, նրա առանձնահատուկ գունագծային եւ պլաստիկական հատկանիշները:

Անցնող ժամանակների հետ փոխվում են գեղարվեստական նոպատակադումները եւ արվեստագեսի ազատությունը մղվում է առաջին պլան, սակայն ոմանք այդ ազատության սահմաններում գրեթե կորցնում են սեփական դեմքը՝ փոխարենը հայտնվելով նմանակման ենթարկայական դաշտում: Այս միտումը նույնիսկ դիմագրկում է իրատես շնորհալի, կարողունակ արվեստագետների, որոնք ինքնեկտուալ դաշտով եւ դրդեսիոնալ կարողություններով կասկած անգամ չեն հարուցում (օր. Արման Գրիգորյան): Աբստրակցիոնիզմի, էքսպրեսիոնիզմի, դադարդի, կոնցեպտուալ արվեստի հիմնական սկզբունքներն ու դրանց ենթակայական տարատեսակները դաշարել են հայ ժամանակակից կերտարվեստը, սակայն մեր անհանգստությունը ոչ թե դրանց իրական գոյությունն է, այլ հայ արվեստագեսի ազգային նկարագրի դահիրանման խնդիրը, նոր խոսք ասելու ունակությունները, ադիական դաշտում նրա հոգեբաստկերի նորանոր դրսեւորումները:

Կորսված չափորոշիչների այս նոր իրականության մեջ գլուխ են բարձրացրել օտարածին եւ ժամանակավրեպ ոմանք, նատուրալիզմի, ռեալիզմի, ռոմանտիզմի, սիմվոլիզմի ետեւից թաքնվելի խաչաձեւումներ, բակասկածելի խաչաձեւումներ, բակասկածելի խաչաձեւումներ, բացահայտ սալոնային, խաղար-մեղար սյուժեսային ասադ ունեցող «դաստերիկներ», որոնց հաճախորդները հիմնականում դրսեցի են: Միջազգային ճարտարարեսական ձեւեր, դալասական դաշտում անհանգիստ կերտարներ, եվրոդական կենդան կերտարներ, հագուս-կաղուստով երեւակայական տեսարաններ, որոնց հորինվածային եւ ոճաձեւային սկզբունքները հիշեցնում են Վան Էյկի, Բոսխի, Բրեյգելի արվեստային արտահայտությունները: Բոլոր ժամանակներում էլ անդրադարձ եղել է նախկին ոճաձեւերին, դրանց գեղարվեստական հնարանքներին, միայն մի դայմանով, որ նորոյա արվեստագեսը նախկին ձեւամիջոցները մեխանիկորեն չներմուծի իր արվեստային դաշտը, ինչպես իրենց ժամանակին փայլուն կերտով իրագործել են Էնգրը (Ռաֆայել), Դելակրուան (Միհելանջելո), Պիկասոն (հունական սափորանկարչություն եւ Վելասկեզ), Սարյանը (Վան Վասդոտանի ոճանկարչություն եւ մանրանկարչություն):

Ավանգարդյան թեւի ադեն ճանաչում ձեռք բերած շնորհալի գեղանկարչուհի Կարինե Մացակյանն ահա թե ինչ է գրում 2000 թ.-ին իր անհատական ցուցահանդեսի առթիվ. «*Քանի գնում է վերանում է անը: Իշխանությունը հաղահական երեւույթներին է: Անը այստեղ չեզոքացվում է... ոչ ոք ժամանակ չունի այդ մասին մտածելու: Ոչ մի մեծ կոմպոզիցիա, ոչ մի հաղահականություն ժամանակ չունի անձի հետ զբաղվելու... եւ դա շատ տխուր է, իհարկե: Բայց ինչ, եթե այդպիսին է կյանքը: Ես հանգիստ չեմ: Ես ձեզ եմ դիմում, դուք հանգի՞նս եք, մարդիկ: Ես չգիտեմ...*»: Այս ներին խոսուկանությունը որեւէ կասկած չի հարուցում, արվեստագեսի տառապանքը այս բառերի մակերեսին են եւ դրանց խորքում: Նկարչուհու ինքնաբացահայտումը մեզ է ներկայանում բաց տեսքով, դրամատիկ երանգներով: Այդպես գուցեեւ մտածում են շատերը, հանգի համաշխարհայնացման ընդհանուր «վարակը» մեկ «խողովակով» է անցկացնում տարբեր մշակույթների դրականն ու բացասականը՝ ինքնությունից եւ ինքնատիպությունից զրկելով յուրաքանչյուրի առանձնահատուկ գույներն ու երանգները, ձեւերն ու կառուցվածքները: «*Ես հայկական ծիրանի կորն եմ եւ ոչ թե ամերիկյան ուղղանկյան եւ հորիզոնական գծի հատուցը*»,- ասում էր մեծն Արշիլ Գորկին, հանգի ծիրանի կորը հավերժության ձգտող ուժ ուներ:

Իսկ մեր օրերի նկարչուհին ասում է. «Ես հանգիստ չունեմ», որովհետեւ իր դրամն միայն անձնական չէ, այլ ընդհանրական, ժամանակն ինքն է այդպիսին: Սակայն իրական դաշտառների մեջ խորանալիս կնկատենք՝ ինչպես Կարինեն, այնպես էլ նրա բազմաթիվ արվեստակից ընկերներից շատերը (նրանց գեղակերտ մասն ավանգարդային խմբավորման ներկայացուցիչներ են), թեկուզ եւ շնորհալի, դրանց գեղարվեստական հնարանքներին, միայն մի դայմանով, որ նորոյա արվեստագեսը նախկին ձեւամիջոցները մեխանիկորեն չներմուծի իր արվեստային դաշտը, ինչպես իրենց ժամանակին փայլուն կերտով իրագործել են Էնգրը (Ռաֆայել), Դելակրուան (Միհելանջելո), Պիկասոն (հունական սափորանկարչություն եւ Վելասկեզ), Սարյանը (Վան Վասդոտանի ոճանկարչություն եւ մանրանկարչություն):

Կարինե Մացակյան «Գայլ» 1995

Հենրի Էլիբեկյան, «Ինքնադիմանկարը իմ ժամանակակիցն է» 2006

Ռուբեն Ադալյան, «Ինքնադիմանկար» 1983

Ադալյանի գեղանկարիչներ Ռուբեն Ադալյանը եւ Հենրի Էլիբեկյանը ինքնադիմանկարի ժանրը դարձնում են անհատական ցուցահանդեսի լայնոսիվ, ինքնության գոյաբանական նշան-դատկեր, ժամանակի գեղարվեստական ցուցիչ: Ի հակադրություն վերոնշյալ երիտասարդ նկարչուհու հուսահատական եւ դրամատիկ գեղումների, ավագ սերնդի այս երկու փայլուն նկարիչները, նույնիսկ այս տարիքում կենտրոնանում են արվեստագեսի ինքնության կարեւոր ֆենոմենների վրա: Ժամանակի հարափոփոխ բախումներն ու հակասությունները դաջվում են այս նկարիչների երկերում:

2004-ին Երեւանում բացված Հայաստանի ժող. նկարիչ Ռուբեն Ադալյանի ծննդյան 75-ամյակին նվիրված ցուցահանդեսը դարձել էր տարվա մշակութային երեւույթ: Հինգ տասնամյակի ընթացքում ստեղծված բոլոր ինքնադիմանկարների խորքում նրա տարբեր շրջանների զարգացումների փոփոխություններն են՝ խորը, դրամատիկ, դարի զարկերակի հետ համահունչ, սակայն ամենատակ

, իր եսը, խորադատկերը ամենուր է, բոլոր շրջափուլերում, ինքնության բացարձակ նշանային համակարգով:

Այնուամենայնիվ նկարիչը՝ Հ. Էլիբեկյանը, որի 70-ամյակը լրացավ այս տարի, երիտասարդական ավյունով դեռ ստեղծագործում է, կազմակերպում տարաբնույթ ակցիաներ եւ պերֆորմանսներ (տվյալ տարածության եւ ժամանակի մեջ գեղարվեստական գործողություններ): Վերջին ցուցադրությունը «Գետոյան» դատկերասրահում էր՝ «Ինքնանկարը իմ ժամանակակիցն է» վերնագրությամբ: Սա ինքնադիմանկարների շարք է, որ միայն նրա գեղարված ես-ն է: Ինքը ժամանակակից մարդու համար «թիրախ» է: Ժամանակի եւ տարածության մեջ դնելով իր գեղարված անձը՝ որպես այդ իրականության «բարոմետր», իր միջով անցկացնում է մեր օրերի բարդաթիկական աղաղակող դեֆորմացիաները՝ բարձր ռեգիստրի հասցնելով իր ողբերգական ձիչը, ցասումը, ինչպես նաեւ մեծագույն սերը ընդհանրական մարդու նկատմամբ: Նրան ոչ միայն մտահոգում է իր ներաշխարհում տեղի ունեցող շարժումներն ու ցնցումները, այլեւ ժամանակակից աշխարհն առհասարակ, նրա բարոյական կերտարը, ժեստերը, ձիչերը, լույսն ու սեւերը, առագրությունների մեջ անհետացող մարդու ասելանային կերտարը:

Ժամանակակից հայ կերտարվեստի այս թռուցիկ դիտարկումները հավակնություն չունեն ընդհանրական եզրակացություններ անել մի բնագավառում, որը գտնվում է բարդ գործընթացների անցման շրջանում, որ դրականը եւ բացասականը հարեւանում են: Ազատականության եւ ազատ մտածողության մեր օրերում փոխվում են նախկին մտայնությունները ու գեղարվեստական ավանդական ձեւերը, նրանց տեղը գրավելով ադիական լեզվամտածողության այլեւայլ հոսանքներ, որոնք հաղաքացիություն ստանալու դժվարին ընթացքի մեջ են: Առաջանում են նոր հոսանքներ, խմբավորումներ, դրանց շուրջը հավաքվում են համախոհներ, որոնց գեղարվեստական գործունեությունը չի սահմանափակվում Հայաստանով: Սակայն մեր մտահոգության դրդապատճառները ոչ այնքան գեղարվեստական միտումների բազմազանությունն է, այլ ավանդույթներ ունեցող ազգային կերտարվեստի շարունակականությունը, նրա հիմնարար գծերի դահպանումն ու հարատեւությունը, ժամանակի, գաղափարների, դիպվածի եւ ձեւերի բնական յուրացումները: ■

ԼՈՒՍԵՂԵՆ ՃԱՄՓԻ ԱՆՑՈՐԴԸ -

ՅՈՒՐԻ ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ

...Երբ աշխարհը պատանի էր եւ թարմ ու ղողանջող առավոտ էր բացվում այդ աշխարհի վրա եւ տեղատարափ լույսն էր ձեւ ու տեսք տալիս ամեն բանի,- լուսավոր գեղի ոչխս իր երկաղ-երկար ճանապարհի սկզբում, կոողերի տակ գալիք կյանքի ոսկի տեսիլներ եւ բանաստեղծության թրթռացող տողը շուրթերին, երեւաց-հայտնվեց նա, ով դեռ ընդամենը Զարեհ անունն էր կրում...

◆◆◆

Թեեւ բանաստեղծ Զահրասը Հայաստանում ճանաչում եւ համարում ունի, այնուամենայնիվ, ճշմարտությունը պահանջում է ասել, որ մեզմ շատ փոքր բան գիտենք իր անձի ու կյանքի մասին, փոքր կամ որ նույնն է՝ վատ գիտենք իր գրականությունը, իսկ նրա բանաստեղծության պոետիկան՝ իր բանաստեղծական աղբյուրը, բնականաբար, այսօր բոլորովին խորթ է մեր գրականական իրականությանը եւ հակագրական «գրական» միջավայրին: Ուստի եւ ավելորդ չի լինի, կարծում եմ, սակավ-ինչ տեղեկություններ հիշել իր կյանքից ու կենսագրությունից:

Զարեհ եալչըզեանը, որ հետո Զահրաս անունն է առնում իր վրա, ծնվել է 1924 թվականի մայիսի 10-ին, որբացյալ հայերի Պոլիս քաղաքում, Նշանքաշ թաղամասում: Իմը շատ էր սիրում իր թաղը.

Ես իմ թաղիս հերթողն եմ
Լեզուս աղխաս է թաղեցիներուս նման
Տաղերուս միակ հարստությունը կը կազմեն
Թաղեցիներուս հոգերը

(«Թաղ»)

Բանաստեղծը մեծ նշանակություն էր տալիս Նշանքաշում ծնված լինելուն: Իր ասելով՝ իր թաղն էր ձեւավորել իրեն: Վաղ մանկությանը զրկվել է ծնողներից եւ մանկան միակ հույսին ելել է ծորակաց պատը՝ «արհեստատ եւ խանութպան Հաճի Լեւոն Վարդանեանը՝ սանդիպաշի, նաեւ թաղական Սանդիպոյ եկեղեցի, երբ Սանդիպան այն ատեն «փոքրիկ Փարիզ» էր»:

Եալչըզեանների տոհմի մեջ մի հին ու հարեւի ավանդություն է պահպանվել: Հրաբալի, որպիսեւ այդ ավանդության մեջ անպասելիորեն Հայաստանի հանդեպ եղած թարեւն մեծ սերն է հատնում: Ըստ այդ ավանդության՝ Զահրասի նախնիները սերում են Սյունիքի նշանավոր Օրբելյաններից, իսկ իր մի նախապապը՝ Պողոս անունով, եղել է Գորիսի խաներից մեկը: Մեր գրականության մեջ մեզմ Թումանյանի լեգենդը գիտենք՝ որ իբր ինը սերում է Մամիկոնյաններից, հիմա էլ, ահա, Զահրասը: Ազնվական իր նախնիների մասին՝ չգիտեմ, բան չեմ կարող ասել, բայց որ ինը ազնվոր անձ էր, անառարկելի է. իր ազնվական լինելու լավագույն վկայությունը իր ազնվականությունն էր, իր ազնվական նկարագիրը, իր բարձր ու վսեմ ոգին...

Հոր վաղաժամ մահը շատ ծանր է ազդել ապագա բանաստեղծի վրա, հրբությունը ուղեկցել է նրան հետագա ողջ կյանքում: Թերեւս այդ պատճառն էլ ձեւավորել էր նեղիպակ-նեռանձնական նրա բնավորությունն ու ինքն իր մեջ ամփոփված լինելու յուրահատկությունը: Հոր կորստի ցավը մարում է նրա շատ բանաստեղծությունների խորքում, եւ որդին է, որ միշտ իրեն մեղակ է զգում առանց հոր:

Սորական պատ Հաճի Լեւոնը Զարեհին պահել-փայփայել է մեծ խանդաղատանքով: Մանուկ Զարեհը հաճախում է Բանկալթիի Մխիթարյան վարժարանը եւ ավարտում վարժարանն ու լիցեյը 1941-42-ին: Լիցեյից հետո Զարեհը ճնշություններ է հանձնում եւ ընդունվում է դեղագործական վարժարան, իսկ մեկ տարի հետո փոխադրվում է հանալարանի բժշկական ֆակուլտետը: Երեք տարի հետո թողնում է հանալարանը եւ գնում է իր զինվորական պարտականությունը կատարելու իբրեւ հակաօդային ուժերի պահեստի սպա:

Ուսանող գուգահեռ եւ ապա հետագա ողջ կյանքում Զահրասը իր կեցությունը ապահովելու համար ստիպված է եղել անելու ամենատարբեր եւ բազմաթիվ աշխատանքներ, որոնք ոչ մի կապ չունեին գրականության ու ճշակույթի հետ: Պատանի Զարեհը եղել է թղթակցուհի մոտ գործավոր, ուսանող Զարեհը աշխատել է դեղատոմսի պահեստում, հետո եղել է նոտարական գրասենյակի պատասխան, ապա գրենական պիտույքների խանութի վաճառող: Այնուհետեւ փողոցի վաճառասուն է բանեցրել, գոտի սարքելով է զբաղվել, եղակներ է վաճառել...

Իր կյանքը շատ հետաքրքրական ու թարմ կողմեր ուներ: Երկու բան հիշեմ:

Կարծում եմ, որ շատ դիտեն, որ Զահրասը նաեւ երգիչ է եղել, երգել է: Երգել է ոչ միայն Բեյողլուի «Լուսավորիչ Դպրաց դաս», ապա «Մխիթար» երգչախմբերում, այլեւ մի օր իր գաղափարակից ընկերների հետ հիմնադրել է «Ներսեսյան» երգչախումբը, որտեղ երգել են շատ պատվական մարդիկ, որոնց երգել են Հովհաննես Չեիրջյանն ու այլ հայտնի անձինք, եւ այդ երգչախմբում Զահրասը եղել է բաս երգիչ:

1946-ին, երբ հիմնադրվում է Մխիթարյան սանուց միությունը, Զահրասը այդ միության հիմնադիր անդամներից մեկն էր: Երկար ժամանակ խմբագրել է Մխիթարյան սանուց միության «Սան» պարբերաթերթը: Զահրասը նաեւ ուսուցիչ էր. երկար տարիներ «Նոր սան» պարբերականի շուրջ հավաքված պատանիներին եւ երիտասարդներին հայոց լեզու է դասավանդել:

Ի վերջո, 1994 թվականի մայիսի մեկից, ինչպես արտերկրի հայերն են ասում՝ հանգստի է կոչվել, այսինքն՝ թողել է աշխատանքը... Սա Զարեհ եալչըզեանի կյանքն է, իր անցած ուղին: Բայց իր կյանքում կար էլի մի ասպարեզ, որտեղից նա երբեք հանգստի չկոչվեց, դա հայ գրականությունն էր, հայ բանաստեղծությունը: Այստեղ ինքը բոլորովին ուրիշ մարդ էր, ուրիշ անհատականություն: Այստեղ արդեն ինքը Զահրասն էր: Ինքը ասում էր, թե մեր պատմությանն իբրեւ հայտնի է Ծուխաց աշխարհի մի իշխանը՝ Զարեհ անունով, որ նաեւ Զահրաս է կոչվել: Եվ ահա Զարեհ եալչըզեանը Զահրաս անունը ընտրում է իբրեւ գրական ծանկանուն, նախ, մեծավորներից, աստվածից ու զանազան հարցադրումներից ազատվելու համար, եւ հետո՝

Չեմ գիտեր հանի Զահրաս այն օրն
Այդ գաւիին վրայ նստան ու գացին
Իսկ ես այդ տոհմէն Զահրասը կերջին
Ոչ թագը տեսած - ոչ գահն իմ պարին
Եկեր եմ կերթամ այսպէս - որու ինչ

(«Պատմութեան դաս մը»)

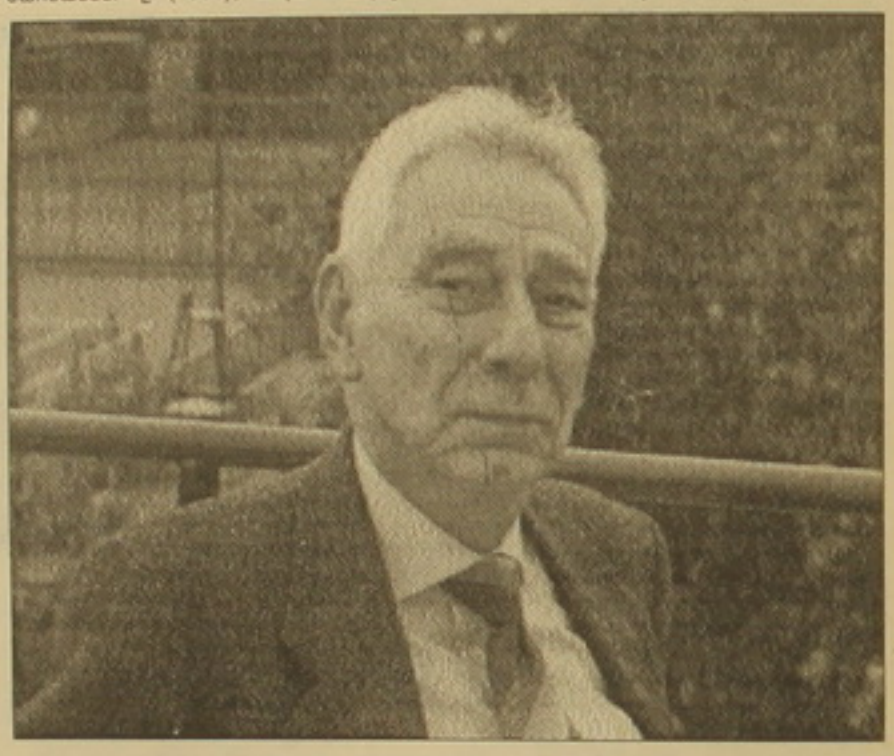

Զահրասի առաջին բանաստեղծությունը լույս է տեսել 1943-ին, Պոլսո «Ժամանակ» օրաթերթում, «Ասող մը» խորագրով: Այս տարիների իր բանաստեղծությունները խմբագրությունները շարունակաբար մերժել են: Բարեբախտաբար, մեկ-երկու պարբերական տեղ է տվել Զահրասի բանաստեղծություններին: Նաեւ բարեբախտաբար Զահրասը ունեցել է հանակիր ընկերներ ու բարեկամներ՝ Ռոբերտ Հասեթյան, Վարուժան Ամենյան, Գարեգին արք. Խաչատուրյան պատրիարք, Հակոբ Մանուկի, Հակոբ Մարթայան, Վարդան Կոմիկյան, Հայկազուն Գալուստյան, Առա Գյուլեր եւ էլի քանի՜ հոգի, որոնք հավատացել են նրա ձիրքին ու տաղանդին եւ պատրաստել են բանաստեղծին հարձակումներից, խոխոտել-ջատագովել են նրա տոհմին: Ասում եմ՝ բարեբախտաբար, որովհետեւ ինչ իմանաս՝ ինչ կարող էր լինել. մարդը կարող էր հիասթափվել, վիրավել ու այլեւս չգրել:

Բայց հասնում է օրը, երբ իր բանաստեղծությունները դառնում են ոչ միայն ընդունելի, այլեւ անառարկելի: Զահրասի բանաստեղծությունները հայտնվում են բազմաթիվ թերթերի եւ պարբերականների էջերին, նախ Պոլսում՝ «Ժամանակ», «Մարմարա», «Սան», «Նոր Սան», «Հանդէս մշակոյթի», «Երգանիկ տարեգիրք», «Շողակաթ» եւ այլն, ապա Պոլսից դուրս՝ «Բազմավէպ», «Անդաստան», «Սիեկան», «Շիրակ» եւ այլն:

Զահրասի բանաստեղծությունները երկար ժամանակ ընդունելի չէին նաեւ գրականության մեջ: Բերեմ մի օրինակ: Փարիզի հայկական մի թերթի խմբագիրը 1953 թվականի սեպտեմբերի 1-ի իր խմբագրականում նաղում էր Զահրասի բանաստեղծությունները՝ Զահրասին դնելով չակերտների մեջ եւ Զահրասի բանաստեղծությունները համարելով «բարեմիտ, բայց հում», «բարեմիտ մարգանի»: Խմբագիրը եղել էր Մեսրոպյան դասընկերը, 1915-ի մեր բանաստեղծների սերնդի մարդ, հետեւաբար ուրիշ գեղագիտության, գրականության այլ, արբեր ընթռնումների անձնավորություն էր, ուստի եւ բնական ու հասկանալի է իր մերժումը: Բայց խմբագիրը միայնակ չէր: Եվ եթե խմբագիրը գում էր վաղ Զահրասի մասին, տասնամյակներ անց երեւանում պատասխանատու ճանաչված եւ գնահատված բանաստեղծը փորձում էր «Գրական թերթ»-ի էջերում մերժել եւ ծաղրել այլեւս անառարկելի Զահրասին: «Մեղը» նախ եւ առաջ իհարկե Զահրասինն էր. նրա պոետիկան նոր էր, իր նորության մեջ՝ անսպասելի, անսպասելիության մեջ՝ անհասկանալի, երբեմն՝ պարզապես անընկալելի ու պարզապես մերժելի...

Հետո եկավ Զահրասի գրքերի ժամանակը, գրքեր, որոնք գրական բարձր ընթռնումներ ունեցող շրջանակներում Զահրասի անունն ու պոետիկան դարձրին անառարկելի:

1960-ին լույս է տեսնում Զահրասի առաջին գիրքը՝ «Մեծ խաղաթը» խորագրով: Դրան հաջորդում է մի փոքրիկ գրքույկ՝ «Գունաւոր սահմաններ»-ը (1968), ապա Փարիզում «Քաթրա»-ի (Հայ արվեստի զարգացման միության) հրատարակած «Կանանչ հող» ժողովածուն (1976): 1989-ին լույս է տեսնում Զահրասի թերեւս ամենանշանակալից հատորը՝ «Մէկ քառով երկու գարուն» գիրքը: Դրան հաջորդում են «Ծուռ նստիմ Կիկօ խօսիմ» (1994), «Մաղ մը ջուր» (1995), «Ծայրը ծայրին» (2001) ժողովածուները: 2004-ին բանաստեղծը հրատարակում է իր վերջին գիրքը՝ «Ցուրը պատէն վեր» խորագրով ժողովածուն:

Իհարկե, անհնար է թերթային կարճառոտ խոսքի մեջ դիտարկել այս բոլոր գրքերն ու ժողովածուները, ցույց տալ բանաստեղծի ընթացքը առաջին բանաստեղծություններից մինչեւ վերջին գիրքը, բացահայտել իր պոետիկայի զարգացումն ու հիմնական եւ կարեւոր սկզբունքները:

Ու դեռ պետք է հիշել, որ Զահրասի բանաստեղծությունները թարգմանվել են երկու տասնյակից ավելի լեզուներով, որ Զահրասը քանիցս մասնակցել է բանաստեղծների միջազգային հանդիպումների, որ քանիցս արժանացել է միջազգային մրցանակների, որ քանիցս բանաստեղծին պատվել են շահանշաններով եւ այլ մեծարանքներով... Եվ դեռ ոմանք հարուստ է մեծատաղանդ գրողի եւ բանաստեղծի նրա կենսագրությունը: Այս բոլորը մեկ հոդվածում մանրամասնելը, իհարկե, անկարելի է: Զահրասի անձը, կյանքը եւ պոետիկան արժանի են ազնվոր բանաստեղծին վայել վարուց սրտաբաց մենագրության: Իր գրականության եւ կենսագրության շատ փաստերը մանրամասնել հնարավոր չէ, բայց կա մի իրողություն, որ պակասի է իր ստացած բոլոր մեծարանքները եւ մրցանակները եւ որն անդայման ուզում եմ հիշել. Ամենայն Հայոց կաթողիկոս Նորին սուրբ օծություն Տեր-Տեր Վազգեն Առաջինը 1990 թվականի հոկտեմբերի 6-ի կոնդակով Զահրասին պատվել է «Սուրբ Սահակ - Սուրբ Մեսրոպ» շահանշանով:

2006 թվականին Պոլսի «Արաս» հրատարակչությունը լույս ընծայեց Զահրասի բանաստեղծությունների երկու ընտիր եւ շեղ հատորը իբրեւ «Անբողջական գործ»:

Զահրասը մեզնից հեռացավ - մեզ հրաժեշտ տվեց 2007 թվականի փետրվարի 21-ին.

Հրաժեշտ երգերուն
Ու գոչին
Հրաժեշտ բոլորին
Բոլորին հին աղուտ սէրերուն հրաժեշտ

Հրաժեշտ էջերուն
Էջերուն միջեւ մութ փողոցներուն
Մութ փողոցներուն դեղերող մարդուն
Մարդուն երազին
Եւ առանձնութեան

Հրաժեշտ բառերուն
Բառ առ բառ շինուած խելառ խօսքերուն
Ու հրաժեշտ ձեզի
Բառերու ծառուի ձեր լոյս այտերուն

Ամէնուն հրաժեշտ
Հրաժեշտ ինձի

(«Հրաժեշտ»)

◆◆◆

Այսօր անկասկածելի է, որ Զահրասը նոր ժամանակների մեր ամենաիմաստիպ բանաստեղծն է, մեր նորագույն պոետիկայի թերեւս ամենախոշոր ու անկրկնելի անհատականությունը:

Գեղեցկաբանությամբ եւ աղեղությունների լեցուն հավակնոտ ու հայհոյախոս ոճավորումների, արժեզրկված բարձրահունչ մրցանակների, ոչինչ չասող ու անդեմ չափասորոնների, աշխարհին հայտնի բանաստեղծների խեղճ ու անճաշակ նմանակումների, էպիգոնների, կեղծագրական ու լեզվաքիղծ ոսանավորների մեր այս ժամանակներում Զահրասի պոետիկան առանձնանում է իր պոետիկայի, լեզվական ու բանաստեղծական աղբյուրի, պատկերավոր խոսքի հարստությամբ ու ամբողջականությամբ: Ես համոզված եմ, որ Զահրասի տեղը մեր գրականության մեջ գնալով մեծանալու է: Թվում է՝ Զահրասը անկարելի արեց. նա միանգամայն նոր կարելիություններ հայտնագործեց հայ բանաստեղծական լեզվի մեջ: Զահրասը այսօր իհարկե վավերականորեն դասական բանաստեղծ է:

Հին ժամանակների ճարտնացի բանաստեղծը մի անգամ իմաստուն խորհուրդ է տալիս իր մի աշակերտին. «Մի՛ գնա հնոց ոսնահետեւում, բայց որոնիր այն, ինչ նրանք են որոնել»: Եվ Զահրասը, իբրեւ իսկական բանաստեղծ, որոնել է այն, ինչ որոնել են նախնի մեր մեծ բանաստեղծները: Անցյալ դարի խորագետ փիլիսոփան եւ նուրբ գեղագետը ասում էր, որ եթե բանաստեղծը կամ աղեսագետը չունի ասելու իր կերոը, իր ձեւը, ուրեմն ոչինչ չունի, որովհետեւ սեփական իմնություն չունի: Զահրասը մեր այն եզակիներից է, որ գտել է Կոչեի մասնանշած գեղարվեստական յուրահատկությունը՝ մտածողության իր ձեւը, բանաստեղծական խոսք ասելու, իմնադրտուրումի-իմնարահայության իր կերոը: Զահրասի պոետիկան մեզանում, կարծում եմ՝ մեկընդմիշտ վերջ տվեց (գրամոլները հաւլի մեջ չեն-նրանք անմահ են ու հավերժական) պաթետիկ, վերամբարձ, երգախաղային հանգավոր գեղեցկախոսությանն ու գավառական պերճաբանությանը, ուշացած, կեղծ ռոմանտիզմին եւ իբրեւ թե ավանդական, բայց իրականում մեռած կեղծ դասականությանը, ինչը այսօր էլ հավակնոտ անսաղանդ հանգաթուխների ոսանավորներում հասնում է ուղղակի ծայրահեղ գռեհկության ու ցածության, վերածվում է գրական թափոնի:

ի հուր

ՉԱՀՐԱՏ

Չահրատը ի սկզբանե, առաջին իսկ բանաստեղծություններից սկսած,- «Ճառագայթ»-ում տպագրված, արտաքուս պոեզիայի ավանդական կերպին հարազատ թվացող շուրջ երկու տասնյակ բանաստեղծությունները ասվածի լավագույն վկայությունն են,- մեկընդմիշտ հրաժարվում է բանաստեղծական խոսքի ու մտածողության ավանդական ընթրունումներից եւ իր նախընտրած բանաստեղծական ձեւի ներին տրամաբանության թելադրանքով ու պարտադրանքով՝ նաեւ կեցադրությունից, փոխարենը հորինելով-ստեղծելով խոսքի, բանաստեղծական բնագրի ստեղծման-կառուցման իր շարահյուսությունն ու շարահարությունը: Չահրատի պոեզիայում փոխվում է նաեւ բանաստեղծության գրաֆիկական պատկերը, գծանկարչական տեսքը: 1970 թվականի դեկտեմբերին Պարույր Սեւակը մի առիթով անկեղծորեն խոստովանել է. «Անկեղծ ասած, ես ունեմ մի երազանք, որ երբեւէ չի էլ կատարվելու՝ գրել բանաստեղծությունների մի գիրք առանց չափ ու կշռույթի, ինչպես Աստվածաշնչի հանձարեղ բանաստեղծները՝ Սողոմոնը, Դավիթը կամ ինչպես Ուիթմենը: Բայց կամենալը այլ բան է եւ կարենալը՝ բոլորովին այլ»: Ես ինձ թույլ եմ տալիս կարծելու, որ Չահրատը դա կարողացավ, Չահրատին դա հաջողվեց: Հրաժարվելով հանգից, հաճախ նաեւ չափ ու կշռույթից, Չահրատը մեծ տեղ է հատկացնում իր բանաստեղծության գրաֆիկական պատկերին՝ այս ձեւով բառին ու տողին տալով ինքնակա արժեք եւ վերաբերելով գեղագույն արտահայտչականություն: Կեցադրությունից հրաժարվելը բանաստեղծին հնարավորություն է տալիս, օրինակ, բառը, դարձվածը, պատկերը ոչ միայն անսպասելիորեն մի ֆանի անգամ կրկնելու, այլեւ իր խոսքի բանաստեղծական տրամաբանությամբ բառը կամ դարձվածը կաղելու ինչպես անմիջաբար նախորդող, այնպես էլ անմիջաբար նախորդող պատկեր-դարձվածի հետ: Այսպես բանաստեղծի տողը ձեռք է բերում յուրօրինակ տեսողականություն եւ խտացում: Չահրատը գեղադասում է կարճ, երբեմն նույնիսկ կարճառոտ բանաստեղծությունը, որը պահանջում է խիստ ինքնատիմանափակում, բայց եւ բանաստեղծության ամեն բառին տալիս է առանձնահատուկ կշիռ, իմաստ եւ նշանակություն: Բանաստեղծության այս տեսակն է, որ ստեղծագործական գործողության, Չահրատի պատգամիր՝ երբեմն նաեւ գրական իմաստավոր խաղի մեջ է ներքաշում ընթերցողին՝ խթանելով նրա երեւակայությունը, բանաստեղծական իրավիճակի մեջ ներառնելով նրան, հենվելով ընթերցողի ներաշխարհի հարստության եւ անհատական նրբազգացության վրա: Իր բանաստեղծությունները գրելիս-հորինելիս Չահրատը ոչ թե զգացմունք է նկարագրում, ոչ թե պատմում է իր զգացումների մասին, այլ նկարագրելի միջոցներով ու սակավ բառերով ստեղծում է բանաստեղծական վիճակ, որ կամ փոխանցվում է ընթերցողին, կամ ընթերցողին ներգրավում է բանաստեղծական խաղի-գործողության, այսինքն՝ բանաստեղծության գոյացումի ընթացքի մեջ: Այսպես է, որ Չահրատը միշտ տեղ է թողնում ընթերցողի երեւակայության համար, երբեմն պարզապես ընթերցողին անկասելիորեն դարձնելով «համահեղինակ»... Առհասարակ աղբեցնում է Չահրատի ստեղծագործական երեւակայությունը: Ահա իր բացառիկ բանաստեղծություններից մեկը՝ «Ոտ սկող կինը»: Սա ընդամենը տասը տողանոց բանաստեղծություն է, եւ այս տասը տողի մեջ Չահրատը կարողացել է, առանց գործողություն ցույց տվող որեւէ բառի, ոչ միայն պատկերել ոտը քարերից մաքրող կնոջը, ոտը սկսող կնոջ մասին ու առագ շարժումները, ոտը սկսելու գործողությունը, այլեւ արձանագրել ոտը մաքրելու ընթացքին կնոջ ներսում շարժվող, ծնվող բառերը, մտքերը, մտահոգությունները, այլեւ իր՝ հեղինակի բնազանցական-մետաֆիզիկական հայացքը այդ ամենին զուգահեռելով իր պատկերածը հաստատել ստեղծումի-ստեղծագործումի ընթացքի հետ... Ինքը՝ բանաստեղծը անթաքույց բավականությամբ է արձանագրել իր բացառիկ ձիրքը՝ «Տասը տողով տասը մարդու տասը տեսակ վիճակը կերգեմ...» («Տասը»):

Ոտ մը - ոտ մը - ոտքեր - ոտ մը -
քար մը - ոտ մը - ոտ մը - քար մը
Կանաչ մը - սեւ մը - կանաչ մը -
սեւ մը - քար մը - կանաչ ոտ մը
Ոտ ոտի հով - քար ոտի հով -
յանկարծ բառ մը - բառ ոտի հով
Հեռոյ բառեր - ոտ մը - բառ մը -
բառ բառի հով - յեռոյ խօսք մը
Ու բառ առ բառ խօլ բարբառ մը -
հինցած երգ մը - հին երազ մը
Հեռոյ կեանք մը - ուրիշ կեանք մը -
կեանք կեանքի հով - ոտ մը - կեանք մը
Դիւրին կեանք մը - դժուար կեանք մը -
ինչու դիւրին - ինչու դժուար
Բայց հով հովի կեանքեր - կեանք մը -
յեռոյ բառը մը - յեռոյ ոտ մը
Կանաչ մը - սեւ մը - կանաչ մը -
սեւ մը - լաւ մը - կանաչ երգ մը
Կանաչ ոտ մը - սեւ մը - քար մը -
ոտ մը - քար մը - քար մը - ոտ մը
(«Ոտ սկող կինը»)

Չահրատը իր տիեզերը ստեղծած բանաստեղծ է: Եվ այդ տիեզերը ավարտուն ու անկրկնելի աշխարհ է, ինքն իրենից սկսվող եւ իրենով ավարտվող գնդաձեւ մի ոլորտ, փակ մի անսահմանություն... Չահրատի տիեզերը խիտ է բնակեցված եւ բնակեցված է պարզ ու սովորական մարդկանցով, լեցուն է սովորական իրերով եւ մարդկային պարզ հարաբերություններով: Իր հայտնված մոլորակը նոր ժամանակների Մեծ քաղաքն է՝ բեսոնն ռեմերի եւ հազարավոր խաչվող փողոցների լաբիրինթոսներով, իր անհոգի դաժանությամբ, իր ծայրամաս-թաղամասերով եւ այս աշխարհի ծայրամասում լինելու, այս կյանքի խնջույքում ադիաս ազգական-լինելու դասաղարտված պարզ ու սովորական մարդկանցով՝ Կիկոներով, Նորիկներով, Արքաիներով ու հեզ խաղալամոլներով:

Սա նոր իրադրություն, նոր վիճակ է հայ գրողի համար. հայության խնդիր, սփյուռքահայության խնդիր թերեւս չկա, իր Կիկոն աշխարհի բոլոր մարդկանցից մեկն է եւ, իհարկե, հայ է: Սա մեծ քաղաքի բնակիչ հայկական Ցաղլին է, Ցաղլինի կեսմուրացկան-կեսբանաստեղծ եւ միշտ պարկեշտ ու օրինավոր, ուրախ ու կենսախինդ հումորով լեցուն, երբեմ չընկճվող ու միշտ բարեշնորհ ու ջենջեմեն հերոսի հայկական տեսակը, հայկական Շաղլոն, Չահրատի Կիկոն, որ «զմարիս» է հավաքում փողոցներից, ուզում է հասնել «պողոտաներով պերճորեն վազող պերճանքի եսեւէն», բայց չի հասնում... Կիկոն վախենում է փողոցը անցնելուց, որովհետեւ Մեծ քաղաքում մենակ, միս-մենակ է, փողոցն անցնելիս սեղմված իր մենակությունն է հիշում... Մեծ քաղաքում մարդիկ սեղմված են - դասաղարտված են միմյանց մոռանալու, եւ Կիկոն, դեռ դուռն մյուս կողմը չանցած, մոռանում է իր բարեկամին... Կիկոն կանգնած է հայելու դիմաց եւ իր միս-մենակության մեջ պատրաստ է ջարդելու աշխարհի բոլոր հայելիները... Մեծ քաղաքում Կիկոյի մերձավորները կամուրջն ու ասպերն են,- Կիկոն հայտնաբես բանաստեղծ մեկն է: Կիկոն փոքր մարդ չէ, Կիկոն մարդ է, հոգով մաքուր, ազնիվ ու բանաստեղծ, որ փորձանքի է մեծ քաղաքի մեջ, Մեծ քաղաքի սարսափների դիմաց... Չահրատը հայտնաբես սիրում է իր Կիկոյին, իր պոեզիայի ազնիվ բնակիչներին, որովհետեւ

Մէկ անգամ մէկ մէկ
Մէկ անգամ Կիկօ զերօ

Երկու անգամ մէկ երկու
Երկու անգամ Կիկօ զերօ

Տասն անգամ մէկ տասը
Տասն անգամ Կիկօ զերօ

Հարիւր անգամ մէկ հարիւր
Հարիւր անգամ Կիկօ մենք
(«Զերօ»)

Չահրատը սեր ու խանդաղատանք ունի իր հերոսի՝ Կիկոյի հանդեպ, նրա մասին խոսում է ժպիտով, բարեմիտ հումորով, ցաքուցրած հեգնանքով.

Ճամբայ բացէ - կտրիմ կուգայ - հէյ

Կիկօն է - սօնական զգեստ է հագեր
Մահիկ ասեր
Ասուտ դերձան է առեր
ամենօրեայ լաթերուն
երազ երազ կարկտան
լուսին կոմակ է կարեր
Բոլորը մէկ արեւներով արդուկեր

Տիկիններ - Օրիորդներ - Պարոններ
Ճամբայ բացէ - կտրիմ կուգայ - հէյ
(«Նախակառաքեստ»)

Մեծ քաղաքի քարե սառը պատերի մեջ մոլորված բանաստեղծի վիճակությունը վերածվում է մարդկային խորունկ ողբերգության.

Քաղաք - գիշերանց երբ նորէն լոյսերդ
վառին ու տանիքներէն վեր
Գոյն գոյն մասախուղ մը տարածուի -
երբ ամէն ինչ նիրհէ
Դուն պանդուխտ տղան Չահրատը
մի մոռնար
Հարցնողներուն բարեւ ըրաւ ըսէ
(«Նամակ»)

Չահրատի անձնավորության բանաստեղծական նկարագրի եւ իր բանաստեղծության հիմքում ընկած է միայնակ մարդու, մենակության դասաղարտված անհատի թախիծը, որ զարմանալի նուրբ գույներ եւ անորսալի-անբռնափելի երանգներ եւ արտահայտություն է ստանում: Այդ մենակությունը եւ այդ թախիծը չեն կարվում միայն բանաստեղծի անձնական կյանքի ու կենսական զգացողության հետ: Մենակության այդ զգացումի արմատները շատ ավելի խորն են: Դա պատմության գիրկն անցնող, այլեւս պատմություն դարձած արեւմտահայ ազգական գրականության հրաժեշտի ժամին է մարմնող իրիկվա մեջ, դա օտար երկինքների տակ տեղով հայ խոսքի ու հայ լեզվի ճակատագրի համար դողացող մարդու սրտի տրփյունն է ու դժվար ծնչաթությունը:

Չահրատի պոեզիայի նուրբ թախիծն ու նրբագույն հեգնանքը ծնում են գեղեցկության ընկալման ու պատկերման յուրօրինակ հայեցակետ: Նրա բանաստեղծությունների մեջ ամփոփված գեղեցկությունը արտահայտվում է ամենահասարակ իրերի (ճարմանդ, պես Չահրատն էլ կարող է ասել՝ «իրերի թախծոտ հմայքը»), սովորական երեւույթների, մարդկային պարզ հարաբերությունների, կյանքի առօրյա իրողությունների ինքնօրինակ, զարհուրելի տեսողականության մեջ:

Չահրատի ստեղծած բանաստեղծական աշխարհում ամենակարեւորը, անշուշտ, սովորական մարդու կյանքն է ու մահը: Ու եթե մահը անխուսափելի է ու անառարկելի, ապա նույնքան անհրաժեշտ ու անառարկելի պիտի լինի մարդու մարդկային եւ արժանապատիվ գոյությունը: Այս ընթրունումով էլ Չահրատի պոեզիայի բուն թեման, նյութը մարդկային պարզ կյանքի հանգամանքներն են: Կան բանաստեղծներ, որոնց պոեզիայում գրողի ես-ը, նրա անձնավորությունը, իբրեւ արտահայտություն, դրսեւորում, իսկապես բացակայում է: Աշխարհի գրականության մեջ օրինակները շատ-շատ են:

Չահրատի պոեզիան այլ է: Դա ցածրաձայն ասվող, ցածրաձայն կամ նույնիսկ անձայն ասվող ու կատարվող պոեզիա է, նման այն բանին, երբ մարդը աղոթքի կամ խոստովանության ծիսական ու պարզ խոսքեր է մտնջում: Դա ինքնական ինքնաճանաչողության, ինքնազննման, ինքնաբացահայտման գրականություն է: Անկեղծ խոստովանության պես նա ընթերցողի առաջ բացում է ոչ միայն իր անցյալ ու ներկա կյանքի էջերը, այլեւ իր ներաշխարհի թարմն ցալերը, ինքն իր բանաստեղծության լամպարով լուսավորում է սեփական հոգու «մութ» անկյունները եւ ընթերցողի առջեւ բացվում-ծավալվում-տարածվում է մի հոյակապ սեր աշխարհը, կյանքը, երկիրը, մարդիկ, բնությունը...

Ու թողէք - թող արեւն երբայ հորիզոնէն
անդին
- Հորիզոնէն անդին այլ արեւուն
սպասողներ կան
(«Ցորտ»)

Եվ առաջացիորեն նրա պոեզիան ընթերցողին է պարզվում իբրեւ մի պարզ ու մաքուր, հարուստ ու առինքնող ներաշխարհի օրագիր, իբրեւ Մեծ քաղաքի ու անվերջ Ժամանակի բաղիղներում կորած մի անհատի հոգու պատմություն: Բայց դա ամենեւին էլ չի նշանակում մենակացում շրջապատող աշխարհից եւ փախուստ իրականությունից, այլ, ընդհակառակը, Չահրատի պարագային նշանակում է աշխարհի եւ իրականության ցոլացում եւ անդրադարձում բանաստեղծի ներաշխարհի հստակ հայելու մեջ:

Չահրատի մուսան, իր առաջին բառից մինչեւ վերջին բանաստեղծության վերջին տողը, եղել է ազնիվ ու մաքուր խոսքի, մարդկային բարձր եւ վսեմ զգացումների, մարդում մարող ու բարձրացնող, վեհացնող ու հարստացնող գրականության մուսա:

Գրականությունը գեղեցիկ հեքիաթ է, գրավիչ հորինում ու հորինվածք, բայց եւ գրական խաղ, բառի, խոսքի, լեզվի նրբազգացության եւ նրբիմացության վրա հիմնված, ինքն իրենից ծնվող եւ ինքն իրենից աճող լեզվական ու գրական ինքնակա իրողություն, որի անգերազանցելի վարպետն էր Չահրատը: Զարմանալի են հայոց լեզվի ճկուն կերպափոխումներն ու կերպարարումները, բառախաղերն ու պատկերախաղերը իր բանաստեղծության մեջ: Ինքն, թվում է, գրական թոհուբոհից ու գրական իրարանցումներից հեռու կանգնած մարդ էր եւ, թվում է, իր պարզ ու անպաճույճ բանաստեղծություններն էր հորինում: Միանգամայն թյուր կարծիք եւ խաբուսիկ տպավորություն: Ես իր պոեզիայում ինչ գրական նուրբ խաղեր կարող եմ մատնացույց անել, գրական ինչ նուրբ արձագանքումներ եւ ակնարկումներ՝ դասական գրականության ընտիր տողերի խաղարկումներից սկսած, օրինակ, Լեւոն Շանթի «Իջեք, իջեք, երազներ»-ից, մինչեւ հայ ժողովրդական երգերի խոտանին մեղեդու իր հոյակապ այլացումները (օրինակ, «Ոսկեսս գարնան վրայ», «Սիրերգութիւն»): Իր «Աղիասակ», «Տասը», «Պիւզ գիշերուան մէջ» եւ նման այլ տասնյակ ու տասնյակ բանաստեղծությունները բանաստեղծական առիկական նոր, թարմ, ինքնատիպ մտածողության ընտիր օրինակներ են, որոնց հեղինակին եվրոպական ամենամանաչված բանաստեղծները պիտի նախանձեին: Արդիականության մասին բան անգամ չասած, արդիականության շուրջ երբեմ խոսք ու զրույց չբացած Չահրատը նոր ժամանակների մեր ամենաարդիական բանաստեղծն է: Բանաստեղծական իր աղբյուրը հարուստ է, ինքնատիպ, բազմազան եւ տակավին չուսումնասիրված: Եվ դեռ այս ամենին պետք է գումարել իր բանաստեղծության ներքին մեծ ուժը՝ իր անմահ ինքնությունը, նուրբ, մարդկային փրով շաղախված հումորը եւ աշխարհը ու մարդկանց, ու նաեւ սեփական եսը փիլիսոփայական իմաստուն հեգնանքով տեսնելու եզակի կարողությունը.

Բոլորին
Թող բոլորին օրհնութիւններս ափէն պէս
գան սրսկին
Ուզին վրայ սա ազգուն որ Չահրատ
Չահրատ ըլլայ կը յաւանկի պարզապէս
(«Աղոթք»)

Բայց ես այս ամենը մեկ կողմ եմ թողնում եւ ուզում եմ ընդգծել Չահրատի պոեզիայի բարյական խորքն ու մարդասիրական բովանդակությունը: Իր պոեզիայում առավել նկատելին կյանքի հոյակապիկության զգացումն է, մարդկային կյանքի կարեւորության զգացումը, ինչի գիտակցումի լույսի ներքո ամեն բան վերանվանավորվում-վերարժեւորվում է, սանում է բոլորովին այլ տեսք ու արժեք, այլ խորություն՝ փիլիսոփայական-բնազանցական խորք եւ իմաստ է ստանում: Աշխարհին այստեղ նայողը վսեմական հոգու տեր մարդ է, հայ մեծասրտանի ու անկրկնելի բանաստեղծ Չահրատը...

◆◆◆

...Երբ աշխարհը, որ բանաստեղծի ծնունդի հետ նոր-նոր էր, պատանի ու հուսավառ եւ, հիմա, բանաստեղծի օրերի հետ, այլեւս ծեր, ծերացած ու հոգնած, եւ մարմրող մթնշաղ էր իջել այդ աշխարհի վրա երբ,-

երբ իր երկար-երկար ճանապարհի վերջում, իր պայծառ կյանքի մայրամուտից առաջ, մեզ երեւաց, իր վերջին մենությունից առաջ մի վերջին անգամ ես դարձավ, մեզ նայեց, իր մեղմ ու թախծոտ ժպիտով ժպտաց մեզ, ապա շրջվեց ու հոգնած քայլով դեպի անդարձություն հեռացավ հայ բանաստեղծության լուսեղեն ճամփի ազնվական ու վսեմական անցորդը - Չահրատ...

3-5 հունվարի 2008

2007 թ.-ին Երեւանում լույս տեսած ժողովածուի շապիկը: Գիրքը հրատարակել է «Նաիրի» հրատարակչությունը՝ մեկնաբանությամբ Ազգային ժողովի նախագահ Տիգրան Թորոսյանի: Խմբագիրն է Այդին Մորիկյանը:

«Երազանքս մեծ թատրոններում երգելն է»

Հանդիպում Կարինե Բաբաջանյանի հետ

Երեւանում ծնված Կարինե Բաբաջանյանի եվրոպական առաջնախաղը եղել է Կոբլենցի թատրոնում՝ 1999-ին: 2001-ին եղել է Բիլեֆելդի, 2003-ից՝ Շտուտգարդի օպերային թատրոնի մշտական կազմում: Վերջին բենեֆիսը նա մարմնավորել է Կարմենի, Նորմայի դերերը՝ համանուն օպերաներում, երգել Չիո չիո սան՝ «Մադամ Բաթերֆլայում»: Նույն բենեֆիսը խաղացել է Կոմսուհի՝ «Ֆիգարոյի ամուսնությունը», Էլեսսրա՝ «Իդոմենեո», Ֆիորդիլիգի՝ «Così fan tutte» եւ Դոննա Էլվիրա՝ «Դոն Ջիովաննի», Իզաբելլա՝ «Una cosa rara», Լեոնորա՝ «Տրուբադուր», Մյամի՝ «Բոհեմ» բենեֆիսներում:

Երգել է Համբուրգի, Հանովերի, Վիսբադենի, Մանհայմի, Ֆրանկֆուրտի օպերային թատրոններում: Էսսենի Մայսո թատրոնում, Բեռլինի Կոմիսե օպերում երգել է Մանոն Լեսկո, Բեռնում՝ Մարիա («Մազեպպա»), Բուդապեշտում՝ Դոննա Էլվիրա, Դորտեն օպերայում, ինչպես նաեւ Օսլոյի Նորվեգական ազգային օպերայում՝ Նորմա: Բրեգենցի 2007-ի ամառային փառատոնին առաջին անգամ երգել է Տոսկա՝ Պուչինիի համանուն օպերայում: Էսսենի Մայսոյի բենեֆիսում մեծ հաջողություն է գրանցել Բաբաջանյանի Մադդալենան՝ «Անդրեա Շենիե», Լեոնորա դի Վարգասը՝ «Ճակատագրի ուժը» օպերաներում: 2001-ին «Տավա երգչուհի» է անվանվել՝ Բեռլինի Կոմիսե օպերայում մարմնավորած Մանոն Լեսկոյի համար:

Տարբեր նվագախմբերի հետ համերգային կատարումներով հանդես է եկել Գերմանիայի բազմաթիվ բենեֆիսներում, ելույթներ է ունեցել Հայաստանում, Հունաստանում, Իսրայելում: Բեթհովենի 9-րդ սիմֆոնիայի կատարմամբ՝ Տոկիոյում:

Նոյեմբերի 17-ին առաջին անգամ ելույթ ունեցավ Գրացի օպերայում՝ Պուչչինիի «Մադամ Բաթերֆլայում»՝ գլխավոր դերակատարմամբ:

2009-ին նա Բաթերֆլայը կատարելի է ունկնդրել նաեւ Տոկիոյում: Առաջիկա ծրագրերից են նաեւ Էլիզաբեթի դերակատարումը «Տանհոյզեր» օպերայի էսսենյան բենեֆիսում, Սիդան՝ Շտուտգարդում, ինչպես նաեւ Էլիզաբեթը՝ բելգիական Անվերսեն երգվող «Դոն Կարլոս» օպերայում:

Տիրապետում է հայերեն, ռուսերեն, գերմաներեն, անգլերեն, իտալերեն լեզուներին:

- Սկսել եմ դաշնամուր դասարանում 6 տարեկանից: Ավարտել եմ Սպանդարյանի 11 դպրոցը, հետո Ռոնանս Մելիքյան ուսումնարանը, հետո, ինչպես ենթադրվում էր, միտի հետեւեր կոնսերվատորիայի դաշնամուրի բաժինը, դա կլիներ շատ հետաքրքիր, բայց իմ կյանքն արդեն փոխվել էր. ուսումնարանում սովորելու ժամանակ օպերային թատրոնում դիտեցի «Պայացներ» ներկայացումն ու երազում էի երգչուհի դառնալ: Երեւանում ելենա Օբրազցովայի հյուրախաղերն էին, երկրորդ մեծ տպավորությունն այդ ժամանակ ստացա, մինչեւ հիմա հիշում եմ «Տուրանդոտի» կազմը՝ Գեղամ Գրիգորյան, Արաս Մանսուրյան: Այդ ժամանակ Հայաստանում երաժշտական կյանքը շատ բուռն էր՝ ֆիլհարմոնիայում ունկնդրեցի Սիմիսկուլին ու Արաս Դավթյանին: Երգչուհի դառնալու որոշումս ավելի ամրապնդեց Տաթեւիկ Սազանդարյանը: Նա շատ մեծ դեր խաղաց իմ կյանքում: Շատերն ասում էին, թե քավ ձայն ունեմ, եւ միտի այն զարգացնեմ որպես մեցցո սոպրանո: Տաթեւիկ Սազանդարյանը միակն էր, որ ասաց՝ դու վերեւներում (բարձր նոտաները երգելիս) զանգակ ունես՝ սոպրանո ես: Ներին ձայնս էլ հուշում էր, որ սոպրանո եմ: Ընդունվեցի Կոմիտաս կոնսերվատորիա, Տաթեւիկ Սազանդարյանի դասարանը:

- Երաժշտական ընտանիքից եք սերում:

- Այո: Հայաստանից մեծ հույսերով գնացի, մասնակցեցի Մարիա Կալլաս մրցույթին, որից ետուր վերադարձա՝ ինձ ոչինչ չտվեց: Շատ ափսեցնում իմ դասընկերուհի էլլա Մելիքի Հոյանի հետ, 1998-ին մասնակցեցի նաեւ Համբուրգում միջազգային օպերային մրցույթին: Եզրափակիչում 4-ոց տեղը ստացա, ինչն իմ կարիերայի մեջ մեծ նշանակություն ունեցավ:

Այնտեղ ծանոթացա իմ առաջին գործակալի հետ, ով կազմակերպեց իմ անդրանիկ համերգն Իտալիայում, հետո սկսվեց իմ գերմանական շրջանը:

- Հայաստանում կրթություն ստանալը, Տաթեւիկ Սազանդարյանի սան լինելն արդեն նշանակում է, որ կկարողանամ բավարարել եվրոպական չափանիշները:

- Այդպես է սեպվում: Միտսն ասած, Տաթեւիկ Սազանդարյանի սան լինելն արդեն առանձնահատուկ, արտոնյալ մի բան է: Մեր դասերը միշտ բաց են եղել, նշանակում է միշտ ունկնդիր եմ ունեցել: Ամեն դաս ելույթ է եղել: Երբ ինձ հարցնում են ինչպե՞ս տիս Ձեր բենեֆիսային առաջին խայթերը, երկյուղել եք, չեմ կարող պատասխանել, ինչի որ Սազանդարյանի դասարանից բեմ անցումը շատ ներդաշնակ է եղել: Մեծ տարբերություն չկար: Տաթեւիկ Տիգրանովնան մեզ ոչ միայն երգեցողություն, այլ նաեւ բենեֆիսային պահվածք, բենեֆիսային արվեստ էր ուսուցանում: Դա է պատճառը, որ հենց սկզբից էլ բոլոր ռեժիսորներն ինձանից գոհ են եղել, ինձ համարելով մի երգչուհի, ում հետ կարելի է հաճախորդակցել: Միտսն հիշում եմ սիրելի ուսուցչուհուս, նրա մահվանից հետո շատ բարդ շրջան էր ինձ համար՝ իմ առաջին խայթերն էին բենեֆիսի, ու նրա խոսքն էի փնտրում: Երկար ժամանակ որոնում էի մի դասախոսի, ով Սազանդարյանի գիծն էր շարունակելու ու Յոհաննա Կանեստրինն գտա Միլանում: Յուրահատկություն երգիչ, (ու նաեւ ես, որ արդեն բենեֆիսի մեծ փորձ ունեմ՝ երգացանկում 20 դերերգ), ժամանակ առ ժամանակ կարիք ունի հասասպելու ու նորից ափսեցելու: Հատկապես նոր դերերգ սովորելիս, տարին 3-4 անգամ Միլան եմ գնում:

- Կարինե Բաբաջանյանի հայաստանյան կրթությանը ի՞նչն էր պակասում եվրոպայում:

- Եվրոպական ֆազիզվկան (տաբելով ծանկումը) շատ կարեւոր է: Լեզուն իմանալը, խոսելը շատ կարեւոր է: Սազանդարյանն իհարկե մեզնից պահանջում էր ամեն մի բառի իմաստն իմանալ, բայց դա միգ է, չկար մթնոլորտը: Իմ վերջին տարիների գործը ոչ միայն ձայնի վրա ափսեելն էր, տեխնիկան հարստացնելը, այլեւ՝ հայերեն սովորելը: Մեծ դերերի համար ես դեռ չեմ հասել իմ նպատակին՝ ավելի մեծ բեմերում՝ Լա Սկալայում, Մետրոպոլիտենում, Վիեննայի Շտատսօպերում երգելու ժամանակի համար ափսեում եմ:

- Մեր զրույցում մի անգամ ասացիք, թե սիրում եք ինել. երգչուհի Կարինե Բաբաջանյանը ինի որքանՇ կարիք ունի:

- Ռեժիսը, հիգիենան ամենակարեւոր բանն է երգչի համար: Տաթեւիկ Սազանդարյանն էր միտս տեսում՝ ոչ միայն միտս երգեցողություն, տեխնիկա, այլեւ ձայնի հիգիենա, ինչի մեջ մտնում է միտս ինելը, սնվելը, ափսուժությունը, չափավորությունը: Փորձերի ժամանակ շատ չեմ ինում, որովհետեւ ժամը 10-ին պետք է արդեն պատասխանատու լինել, եթե պետք է երգել, ռեժիսորի հետ ափսեել, անհրաժեշտ է 7.30-ին արդեն արթնանալ՝ ժամը 10-ին սկսվող պրոֆեսիոնալ ափսեասանի համար: Երեկոյան փորձեր էլ կան՝ մինչեւ 9.10-ը, այդ ժամանակ 7-8 ժամ եմ ինում: Բայց ներկայացումների ամբողջ օրն ու դրանից մեկ օր առաջ էլ ազատ եմ, ափսեում եմ ինել այնքան, ինչքան կարիք ունեմ, արթնանալ առանց զարթուցիչի:

-Իսկ ձա՞յնը: Երբեմն մարդն արթուն է, իսկ ձայնը դեռ ինած է:

-Իհարկե, օրինակ իմ ձայնը: առանց նախավարժանքների չեմ կարող կարեւոր փորձ անել, դիրիժորի հետ ափսեել: Նոր դեր սովորել իհարկե կարող եմ եւ առանց դրա: Տարբեր երգիչների հետ ափսեելու արդեն մեծ փորձառություն ունեմ, բոլորն էլ ասում են, որ ձայնավարժանքներ իրենք էլ են անում: Երգիչներին շատերն անվանում են ձայնային ատլետներ. առանց ձայնամկանները մարզելու, առանց դրանք էլաստիկ դարձնելու չեմք կարող երգել:

- Ասում եք՝ հայ չկա, որ ձայն չունենա:

- Իրոք: Հայերի ձայնը յուրահատուկ գեղեցիկ տեսք ունի: Շատ նմանություն ունի հարավային ուրիշ ժողովուրդների՝ օրինակ իսպանացիների ձայնին: Ես չգիտեմ այնպիսի հայ երգիչ կատարողի, ուր ձայնն ասենք, իսպանական փոխարեն գերմանականին է նման:

- Կարելի՞ է ասել, որ դա մեր կոկորդի անատոմիական կառուցվածքով է պայմանավորված:

- Այո, նույնիսկ ասացվածք կա՝ արմենական գլոտկա: Եվ իրոք ինչ -որ տարբերություն

նը կարող եմ կիսել այս տաղանդավոր դիրիժորի հետ: Սիրով նորից կերգեի նրա հետ: Մեծ հաճույքով եմ ափսեում Շտեֆան Շոյդեսի հետ, նա շատ լավ է հասկանում երգչին, մի բառով՝ մասնատ է: Այսօր շատերն են իրենց մասնատ անվանում, բայց մասնատ լինելը ոչ բոլորին է վիճակվում:

- Ինչպես դիվա կամ ասեղ լինելը: Շնորհակալ, տաղանդավոր. այս մակդիրները կույլ են տալիս ... Կարինե Բաբաջանյանի տեղն ո՞ւր է այս շարքում:

- Իմ հանդեպ միշտ ճնշողական հայացք ունեմ, գովաբանություններ ինչքանՇ չեմ կարող:

- Համե՞ստ եք:

- Համեստ չէի ասի: Համեստությունն օպերային երգչին նույնիսկ չի էլ սազում: Բենում հանեստությունը միտի մի կողմ դնել: Համեստ կարելի է լինել որպես անհատ, անձ: Համեստ է պատահում՝ մեծ տաղանդները կանգնում համեստ ու հասարակ մարդիկ են լինում:

- Զայնագրություններ ունե՞ք:

- Բուդապեշտի ռադիոյի սիմֆոնիկի հետ վերջերս իմ առաջին ձայնագրությունն իրականություն դարձավ՝ Պուչինիի 11 արիաներ ու դուետներ՝ տենոր Յուզեպպե Ջակոմինիի եւ դիրիժոր Պիեռ Ջորջիո Մորանդիի հետ: Պրոդյուսեր եմք փնտրում: 2009-ի ապրիլին Բայրիեն ուունդ-ունկի հետ պայմանավորվածություն կա Կարմենի ձայնագրությունն անել:

- Ովքե՞ր են Ձեր մենեջերները: Գոհ եք նրանց ափսեասանից:

- Մենեջերների ափսեասանից, ինձ թվում է, ոչ ոք գոհ չէ: Ամեն ինչ կախված է նաեւ երգչի հաջողությունից: Միտս է, ասում են՝ մեծ թատրոնների պատգամյում հատկապես շատ կարեւոր է մենեջերի կարգը թատրոնի հետ, բայց ինքս այլ կարծիք ունեմ՝ երգչի հաջողությունը շատ մեծ նշանակություն ունի: Իմ մենեջերը Յուստինիանոն է, շատ հայերեն չէ, բայց

Տես էջ 5

ՏԵՍԱՐՏՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ՃԱՆԱՉՈՂՈՒԹՅՈՒՆ ՈՐՈՇՈՂԸ

ՄԵԼԱՆՅԱ ԲԱՂԱՅԱՆ

ԷԴՄՈՆ ԱՎԵՏՅԱՆ-փիլիսոփա, լեզվաբան: Ծնվել է 1928-ին Անդիժանում, ուր ախոռվել էր հայը: 70-80-ականների հայ իրականության այն եզակի մտավորականներից, որոնց մեկ բառով բնութագրում էին իբրեւ այլախոհների: 1964-65-ին պետհամալսարանի ընդհանուր լեզվաբանության ամբիոնի դասախոս էր: 1982-ին ձերբակալվել է Սոլժենիցինի հետ ունեցած նամակագրության մեղադրանքով, երկու տարի անցկացրել է Նորի հոգեբուժարանում: Իր անունը հայտնի էր հասկացել 1937-ի ռեպրեսիաների զոհ, իր հոր՝ գեղանկարչի ուսուցիչ Գեղամ Ավետյանի ազատազրկման առիթով Մալենկովին ուղղված նամակներով:

1991-93-ին պետհամալսարանի ընդհանուր լեզվաբանության ամբիոնի վարիչն էր: Հեղինակ է «Նշանագիտություն եւ լեզվաբանություն» աշխատության, «Վերադարձի օղակ» փիլիսոփայական խոհերի եւ «Բանաստեղծություններ» ժողովածուների:

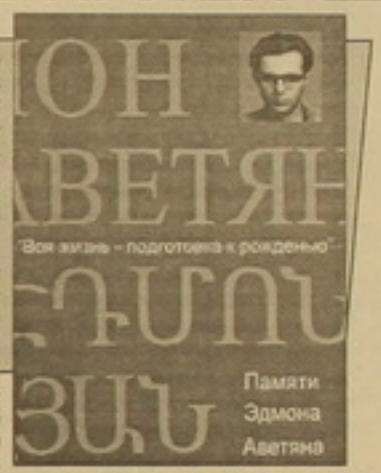

Միշտ է դժվար գրել այն մարդկանց մասին, ում կյանքն իրենց ապրած ժամանակից ու իրականությունից դուրս է թվում: Նրանք այն առանձնաշնորհյալներն են, որոնք իբրեւ ոլորտներ են ուղարկվում իրենց ժամանակակիցներին ու հետագա սերունդներին: Որովհետեւ խղճի արքում պահարանների ինքնական ընտրած կյանքի այդ կետը ճշմարիտ նշիում ու խոնարհում է Աստվածային կամքին, Բարոյականությանը, Ոգուն: Նրանք միշտ դժվար ընկալելի են, ուստիեւ՝ առանձնացված: Սրա պատճառը սեփական ես-ի նեղ շրջանակից շատ անդին անցնող նրանց մտահոգություններն ու կյանքի գործն է: Որոնց կանոն, նրանք «դասադարձված» են մինչեւ վերջ պատվախնդրորեն ապրելու իրենց տված ժամանակի հասկացը: Այդ հասկացը, որ մեզնք կյանք են կոչում, Էդմոն Ավետյանը հասկանում է ծնունդը նախապատրաստող շրջան: «Вся жизнь- подготовка к рождению»՝ իր խոսքերի այս խորագիրն է կրում Էդմոն Ավետյանի հիշատակին նվիրված գիրք՝ տպագրված «Արեգ» հրատարակչությունում, 2007 թվականին: Գիրքը մտահղացել, խմբագրել ու հրատարակության է պատրաստել Նատալյա Աբրահամյանը. հրատարակվել է Էդմոն Ավետյանի բարեկամների եւ ուսանողների մի խմբի ֆինանսական աջակցությամբ:

Երեք բաժնից բաղկացած գրքի առաջին մասը («IPSI DIXIT») Էդմոն Ավետյանի անհիտ նյութերի ընտրանին է, որոնք հեղինակային տպագրության «իրավունք» չեն ունեցել. դրանք դասախոսությունների ձայնագրություններ են՝ վերածված գրավոր տեքստերի Նարինե Հարությունյանի եւ Լուսինե Մոսինյանի կողմից: Դրանցից բաղկացած գրքի առաջին մասը («IPSI DIXIT») Էդմոն Ավետյան մարդու, մտածողի, գիտնականի դիմանկարն է՝ գծված իր բարեկամների, ուսանողների՝ Լեւոն Աբրահամյանի, Վիլլի Սարգսյանի, Մարինա Մինասյանի եւ այլոց տպավորությունների մեծագույն ջերմությամբ: Երկրորդ՝ «Scripta» բաժինը ընդգրկում է Էդմոն Ավետյանի հիշատակի հեղինակությունները՝ լեզվաբանության տեսությանը եւ նշանագիտությանը վերաբերող կոլեգաների եւ ուսանողների անհիտ հոդվածներ:

Ինքս էլ հանալսարանական տարիներին բախտ եմ ունեցել մի կարճ ժամանակահատված ուսանել Էդմոն Ավետյանին: Ջուտ գիտելիք փոխանցողի անհաղորդ դերակատարությունից շատ տարբեր՝ դասը ստեղծագործական գործընթաց էր Էդմոն Ավետյանը: Լեւոն Ներսիսյանի պես նա էլ սովորեցնում էր ազատ մտածելու արվեստը, որով եւ հաղորդակից դառնում մարդու հոգեկան աշխարհին, նրա ներին, ինչի միջավայրին: Կյանքի, գոյութենականության, մարդ-երեւույթի եւ նրա կողմից երեւութական աշխարհն ու պայմանական ժամանակն ընկալել-իմաստավորելու եռաչափ տարածության սովորական ըմբռնումներից դեռի այլ՝ մետաֆիզիկայի ոլորտներին են ուղղված Էդմոն Ավետյանի մտքի գործունեությամբ՝ թե գիտական գործունեությամբ, թե մարդկային ինտուիտիվ հետաքրքրություններով: «Ինչ է մետաֆիզիկան» խորագրով ընդամենը մեկ դասախոսության ծավալներում Էդմոն Ավետյանը փիլիսոփայական բազմաթիվ հարցադրումների է անդրադառնում՝ նախ փորձելով ներկայացնել փիլիսոփայությունը՝ սկսելով Արիստոտելի հայտնի այն արտահայտությունից, թե փիլիսոփայությունը սկսում է զարմանալու կարողությունից, ինչը հետագայում երկրորդում է IV դարի մտածող Գրիգոր Նյուսացին, եւ սա հասնում է մինչեւ XX դար՝ մինչեւ հայտնի ասվածաբան Մոլեմանը: «Եթե մարդը ուզում է միայն զարմացնել, նա ճանապարհը կտրում է դեռի փիլիսոփայություն:

... Տեսնենք, թե ինչպես է կառուցված աշխարհը:

Դա երեւութականություն է, երեւույթների ամբողջություն է. իր է՝ իր անկախության մեջ, թեպետեւ մարդը՝ սուբյեկտը, վերջնական պատճառն է, արգասիքն է տիեզերքի, բայց տիեզերքը, կարծես թե (ես ասում եմ «կարծես թե») անտարբեր է մարդու նկատմամբ: Տիեզերքն ինքնին ոչ մի արժեք չունի: Նա արժեւորվում է միայն, երբ հարաբերակցվում է մարդու հետ», ասում է էդ. Ավետյանը: Այս մեկ դասախոսության շրջանակներում էդմոն Ավետյանի միտքը թռիչքաձեւ անցումներով կառուցում է ընդգրկել փիլիսոփայության կարեւորագույն խնդիրներ՝ աշխարհը ճանաչելու ու գնահատելու հոգեբանական, բարոյագիտական եւ մետաֆիզիկական մեկնաբանություններից, կեցության եւ գոյի հարաբերակցությունից, վերատադրողական եւ ստեղծագործական մտածողության ձեւերից, ոգեղիայի եւ փիլիսոփայության ներդաշնակությունից մինչեւ փիլիսոփայական մտքի համեմատական վերլուծություններ՝ հին հնդկական, չինական ու հունական կոնֆիդիցիոնալական ուսմունքներից ելնող դրույթներով՝ գոյաբանության ելակետային հարցերի, տիեզերքի ներդաշնակության շուրջ: «Եթե որեւէ բան միջնորդավորված է, միջնորդյալ է, ինչպես Բրահման հնդկական փիլիսոփայության մեջ, դա արդեն նախապատրաստ չէ»: Այս առումով արեւելյան եւ արեւմտյան փիլիսոփայական մտքի համեմատությունը տալիս է եզրակացնելու՝ «Եվրոպան արեց այն, ինչ երեւի պահանջում էր երեւույթը-Աստված. գտնել անփոփոխի սկիզբը՝ մետաֆիզիկան, բնագիտությունը»: Արիստոտելյան ըմբռնումների մեկնաբանությունները, որ ավելի ուշ ձեւակերպվեցին «Տա մետա տա ֆիզիկա»-ի՝ այն ինչ ֆիզիկայից հետո է, հետագայում, ինչպես նկատում է էդմոն Ավետյանը, ընդլայնվում է՝ սահմանելով բնությունը զանցող եւ միաժամանակ բնության վրա հենվող իմաստներ: Հետաքրքրական մեկնաբանություններ են արվում նաեւ մատերիալիզմին եւ իդեալիզմին առնչվող: Ըստ նրա, փիլիսոփայության այս երկու ուղղությունների մեջ հակադրությունը հնարել են մարխիստները. տարբերությունը զուտ մեթոդական է՝ սենսուալիզմ, թե՞ ռացիոնալիզմ, այսինքն զգացմունքներով, թե՞ բանականությամբ է ընկալվում աշխարհը: «Բայց ինչպիսին էլ լինի փիլիսոփայական համակարգը, այն լինում է միայն իդեալական, որովհետեւ փիլիսոփայությունը կարող է շարադրվել միայն որոշ իդեաների ամբողջություն, կարգվածություն: Ինչ էլ մեզնք անենք, իդեայի սահմաններից դուրս չենք գալիս: Հետո՝ իդեան՝ էյդոսը, միայն մեր վերացական միտքը չէ. «էյդոս» նշանակում է հասկացություն (լոգոս) ռեալության մեջ: Եվ Պլատոնն էլ էյդոսների աշխարհն է կառուցում. դա (իր համար) ռեալություն է. միջնադարյան եկեղեցական փիլիսոփայության մեջ դարձյալ գաղափարները ռեալություններ են...

... Փիլիսոփա լինել՝ նշանակում է լինել իդեալիստ եւ մի փոքր էլ լինել պրոֆ... Պատահական չէր, որ ամերիկացի փիլիսոփա Էմերսոնը հարցում էր, որ փիլիսոփայության նմուշ կարող է ծառայել միայն Պլատոնը, որովհետեւ նա նաեւ պրոֆ էր: Երբ պրոֆին տարբերվում փիլիսոփայությունից, որոշակի մուտք գործեց մտածելակերպի մեջ: Արիստոտելը պրոգրամի ներկայացուցիչ էր, Պլատոնը՝ պրոեզիայի, Պլատոնի համար կարեւոր է ոչ միայն միտքը արտահայտելը, այլեւ՝ ինչպես այն արտահայտելը:

... Մնում է պարզել՝ հասկանալու, թե ինչպես պիտի միանան փիլիսոփայությունը եւ պրոեզիան: Ուղղագծորեն դա հնարավոր չէ անել: Միայն մեկ ճանապարհ կա. գեղեցիկ արտածել մտքը հիմնադրույթից, ապահովել դրանց տալ ռիթմիկ կառուցվածք, ստեղծել այնպիսի մի ամբողջություն, որը նման լինի ամբողջի, այլ ոչ թե՝ կարկատած շորի»:

էդ. Ավետյանի փիլիսոփայական մտքի ընդհանրացումների խտացումն է այս նույն բաժնի «Դարձվածներ» հատվածը: Հիշատակի այս գիրքն ամբողջանում է էդ. Ավետյանի դիմանկարի «Memoria» բաժնով, որից մի քանի բնութագրական մեջբերումներ կատարենք:

«Խոսել էդմոն Ավետյան երեւույթի մասին, նույնն է, ինչ փորձել միաժամանակ տեսնել գունդը բոլոր կողմերից: Դա միայն մտածող, ստեղծագործող մարդու կերպար չէր: Դա համադրություն էր սեփական տառապանքների, տանջալից որոնումների, ժամանակների մեջ անդադար իրեն փորձի, ոգու կամքի, ճակատագրի կամքի:

Էդմոն Ավետյանը դասական մտավորականի տիպար էր, հակված կյանքի պարզությանն ու ասկետիզմին:

... Էդմոնին չէր հետաքրքրում չնչին եւ ունայն ոչինչ: Նա ստեղծագործական մտածողության էր հակված, զգայուն գեղագետ էր, հրաշալի պոետ: Ակիստս, անցյալը ֆիզիկապես անդառնալի է, բայց երբեմն այդ անցյալը որոշակի ռեալություն է, մերկան սահում եւ հեռանում է՝ կտրելիորեն սանձալով միայն հիշողություններում:

Էդմոն Ավետյանի մարդկային կերպարն ու ստեղծագործությունը ժամանակը դարձնում են դարձելի»- **Արման Մանարյան**:

«Ժամանակի ու ողբերգական ճակատագրի տեր էր Էդմոն Ավետյանը: Նրա մասին միայն լսել էի, իսկ երբ ծանոթացա անձամբ, զարմացա, թե այդ վիթխարաչափով մարդն ինչպես է դիմակայել կյանքի՝ իրեն բաժին հասած տառապանքներին ու կորուստներին: Ինչպես է, որ այդ ամենից նրա հոգին չի ոսկրացել, չի լցվել ատելությամբ ու մաղձով, այլ ինչպես իսկական մտավորականի հոգի, լի է ստեղծագործ նեռուժով ու առողջ ըմբռստությամբ:

... Էդմոն Ավետյանի ոգու կեցությունը իմաստասիրական որոնումն էր, հաս ու կենս մարդկանց հետ բարեկամությունը: Նա անկաշկանդ հոգու տեր մարդ էր, յուներ լայնքան գոհի կերպարանք եւ կրած բոլոր տառապանքների դիմաց նեագում էր լոկ հոգեկան անդորր, աշխատելու եւ ստեղծագործելու հնարավորություն»- **Լուսինե Դարիբջանյան**:

Էդմոն Ավետյանի ներին եւ արտաքին կերպարը ամբողջացել է Նատալյա Աբրահամյանի հուշագրության մեջ՝ գրված զգայուն տրով ու նվիրումով, որտեղ ներկայացվում է փիտակ կեցվածքով մտավորականի, խոհուն հիշիսոփայի, նուրբ գեղագետի կենդանի կերպարը՝ կյանքային տարբեր իրավիճակներում:

Երկրային կյանքի դժվարին, բայց արժանավոր ճանապարհ անցավ Էդմոն Ավետյանը՝ ներքին խոր տառապանքների, ծանրաբեռ մտքերի լուսավոր ուղի: Եվ ինչպես Ջեմմա Վարդապետյանն է գրում, իր «Կյանքն ու մահը միասնական ճանապարհ էին դեռի ճշմարտություն եւ ճանաչողություն»: Նա հեռացավ կյանքից 2001-ի դեկտեմբերյան շատ ցուրտ մի օր: Այս գրությունն էլ՝ մի փոքր ուշացումով, նրա մահվան 6-ամյա տարելիցի հիշատակին թող լինի: ■

Ա էջից

«Երազանքս մեծ ...

հաջողակ է, շատ երգիչներ չունի, դրա համար աշխատում է լարված ու հոգատար, ինչը երգչի համար շատ կարեւոր է: Ես գոհ եմ: Ընդլայնարագի երիտասարդ, տաղանդավոր մեներգեր է, ով Ռուսաստան է գնացել հատուկ ռուսերեն սովորելու, քանի որ սկսել է ռուս երգիչների հետ աշխատել:

- Բեռլինում, 2007-ի ապրիլի 24-ին Դուք հայ երաժշտություն ներկայացրիք՝ Կոմիտաս, Կանայան... ասում եք այդ համերգը փոխեց Ձեր կյանքը: Ինչպե՞ս:

- Եվրոպական այս միջավայրում լեզուների իմաստով զրոյից էի սկսել, այստեղի մշակութային ճակատամարտում հաղթելու համար տարիներ էին պետք, եւ հայկականը, ճիշտն ասած, մի քիչ անկյունում էր մնացել, բայց լավ անկյունում: Այդ համերգը շատ կարեւոր էր ինձ համար, մեկ ամիս առաջ պատրաստվեցի, քանի որ կար մասնագիտական բարձր պատասխանատվության գիտակցություն: Աշխատանքի ընթացքում, մասնավոր ելույթի պահին հայտնաբերեցի, որ հայերեն լեզվով երգելը հայ երգչուհու համար անհնարաւորն է: Յուրահատուկ զույն հայտնաբերեցի իմ ձայնի մեջ, Հայաստանում Կոմիտաս կատարելիս դա չէի զգում, բայց Գերմանիայում մի նոր զգացում ծնվեց դեռի Հայաստանը:

- Շարունակելով Կոմիտասի թեման անդրադառնանք անցյալ տարի «Բայրիշե ռունդֆունկի» աշխատանքին, որ ունկնդիրների ձայնադարանը հարստացրեց Հասմիկ Պապյանի եւ Վարդան Մամիկոնյանի «Նվիրում Կոմիտասին» սկավառակով:

- Հենց առաջինը գնեցի, հոյարտությամբ ունկնդրեցի, շատ մեծ բան էր, իհարկե, Հասմիկ Պապյանի կողմից դա հրատարակելը, քանի որ Կոմիտասն այստեղ հայտնի չէ, եւ եվրոպական ունկնդիրը մեծ հետաքրքրությամբ է նրան բացահայտում: Շատ կարեւոր է Պապյանի մենակատարումը, նրա արվեստը շատ բարձր եմ գնահատում: Ճիշտն ասած, Հասմիկ Պապյանը եղել է երգչուհու այն օրինակներից, որին ձգտել եմ նմանվել՝ նրա աշխատասիրությունը, պրոֆեսիոնալ լուրջ վերաբերումը երգեցողությանը:

- Կարիք, Հայաստանում ելույթ ունենալու ծրագիր, հրավեր կա՞:

- Այո, կարող եմ ասել՝ դա էլ իմ իրականացնելի երազներից է: Իմ շատ լավ ընկերոջ՝ էդուարդ Թռչյանի հետ միգուցե տուրով հայ ունկնդրին ներկայացնեմ իմ արվեստը:

- Հանդիպում եք Գերմանիայում ստեղծագործող մեր մյուս երաժշտների հետ:

- Մոտ եմ Սերգեյ Խաչատրյանի ընտանիքին, գնահատում ու սիրում եմ նրանց, նույնիսկ միասին համերգներ եմ ունեցել: Էստեղում իմ խաղացած «Ճակատագրի ուժը» ներկայացումից հետո Հրաչուհի Բասենցին ու Գոռ Արսենյանին տեսա: Հանդիպել եմ նաեւ Գարեգին Հովսեփյանին: Շատ ուրախ եմ նրանց հաջողություններով, գիտեմ, որ իսկապես մրցակցություն կա՝ ամերիկացիներ, Ռուսաստանից, գերմանացիներ, իտալացիներ, հայերիս համար շատ բարդ է հաջողությունների հասնել: Զգացությունն էլ դեր է խաղում՝ ամերիկացիներն օրինակ իրենց համերգասացիներին են թիկունք լինում, բայց եթե մարդ տաղանդավոր է, աշխատասեր, ամեն ինչ հաղթահարում է:

Շատ ուրախ եմ, որ 2008-ի հունիսին Վերդիի մի համերգ է ծրագրված Հայլբրոնում Կյուրթեքերգի կամերային հետ, որի գլխավոր դիրիժորը Ռուբեն Դաբաղյանն է:

- Ընտանիքը եւ Կարինե Բաբաջանյանը:

- Դա ամենաթանկագույն հարցն է: Ես եւ ամուսինս շատ լավ ընկերներ ենք, բայց Եվրոպայում անընդհատ ճանապարհորդելով կարիերա անել եւ միաժամանակ ընտանիքը պահպանելն անհնար է: Սկզբում էլ շատ տաղանդավոր է, երկուսս էլ ուզում ենք հասնել մեծ բարձունքների: (Բաս-բարիտոն Սկզբում Բաբաջանյանը երգում է Գերմանիայի տարբեր բեմերում՝ Բոնում, Էսսենում, Շվերինում-ԱԳ. Հ.): Մեզանից յուրաքանչյուրին ցավ պատճառեց բաժանումը, բայց միգուցե բեմին նվիրված մարդիկ պիտի մի բան զոհաբերեն,տվյալ դեպքում՝ եղավ ընտանիքը:

- Ձեր դուստրն ինչո՞վ է զբաղվում:

- Լուսինեն շատ երաժշտական է, երգում է Շտուտգարդի մանկական երգչախմբում, աբսոլյուտ է նվագում: Ինքն էլ է ուզում երգչուհի դառնալ, թեպետ Սկզբում էլ, ես էլ դեմ ենք՝ կուզենայինք, որ ուրիշ մասնագիտություն ընտրեր:

- Դժվա՞ր է, թե՞ հեշտ, որ մայր լինելու զգացումն անընդհատ ուղեկցում է Ձեզ:

- Շատ ուժ է տալիս: Բազմաթիվ երաժիշտներ հետ եմ զրվում՝ շատերն են առանց ընտանիքի, առանց երեխաների, զբաղված են միայն իրենց աշխատանքով, նկատելի է, որ ներքուստ շատ դատարկ են: Նույնիսկ, երբ շատ հոգնած եմ լինում, աղջիկս մեծ ուժ է տալիս:

Հարցազրույցը վարեց
ԼՈՒՍԻՆԵ ՀՈՎՍԵՓՅԱՆԸ
Գերմանիա

Գրախոսական

Կրնամ ըսել, թէ ծիծաղութեան զգացումը համաշարաւ երեւոյթ է ոչ միայն մեր օրերուն, այլեւ մարդկութեան գիտակցական կեանքի բոլոր ժամանակներուն մէջ:

Բայց տեսնենք, թէ նոյն բնութագրումը կա՞ վէպին մէջ, որ հեղինակը նուիրած է իր կնոջը՝ Անին: Իր գրիչին առաջին գործն է, որուն կը հանդիպիմ: Առաջին ակնարկով կը զգամ, թէ իր լեզուին տիրապետող մըն է հեղինակը, լեզու մը՝ պակերաւոր, որ գործը առաւել հաճելի կը դարձնէ: Ինձ ցաւիմ, թէ այդ լեզուն, որպէս գաղափարներու փոխանցումի միջոց, որպիսի՛ տեսակէտներ պաշտպանելու նուիրուած է:

Գիրքն առաջին իսկ էջին վրայ, ընթերցողին յղած իր խօսքին մէջ, հեղինակը կըսէ. «Հնարաւորինս մի շարիր եզրակացութիւններիդ մեջ եւ մի փորձիր հանիրաւի մեղադրել մենակութիւն հարգելու մեջ, առաւել եւս այն ժամանակ, երբ շուրջ բոլորը ամենաբարձր ամբիոններից մինչեւ հրապարակները անհիմն ու նաեւ հիմնաւոր, ապաշնորհ ու երբեմն նաեւ բաւականին վարժեսրեն տարաեսակ կոչեր են հնչում Մեծ Միասնութեան մասին:

... Եվ որքան բարձր են հնչում նման կոչերի ձեռնները, այդքան ավելի մենակ ենք դառնում մենք, այդքան ավելի անհարդող ենք դառնում որևից-ընկեր-բարեկամների ցավ ու հոգսերին»:

ԹՈՐՈՍ ԹՈՐԱՆԵԱՆ

ՄԵՆԱԿԸ - վէպ-Երեւան 2007

Հեղինակ՝ Էդուարդ Գրիգորեան

Այս խօսքերը ընթերցողը կրնան առաջնորդել միտական մտորումներու, բայց հեղինակը իր գրքին առաջին էջերուն մէջ կը հաստատէ, թէ այս վէպը՝ «Հնարաւորինս մի շարիր եզրակացութիւններիդ մեջ» հասնելու համար: Իրաւունք ալ էդուարդ Գրիգորեանը իր վերի տողերուն յաջորդող խօսքին մէջ կը յայտնէ, թէ այս վէպը, - «Ինչ է հենց միասնականության, բարու եւ սիրո: Այլ հարց է, թե որքանով է հաջողվել, կամ հակառակը, բայց այդ ճանապարհին ես ձեզ ընկերակցել չեմ կարող, որովհետեւ դա հենց այն ճանապարհն է, որ մենակ եմ անցնում»:

Յստակ է միտքը՝ դրան եւ ժամանակը մինակ պիտի անցնի այդ ճանապարհ: Հերոսը ինքզինքի մինակ կը զգայ կոչին մը մէջ: Սա պահուն կը լիցեմ, թէ Կոստան Զարեանը Հայաստան հաստատելու եկած պահուն ինչ ըսած է ընկերոջս՝ Հայկ Ալյանիզեանին, օրագրակայանին մէջ, թոյլ առնելէ առաջ - «Հայկ, մենակությունն է ինձ տանում Հայաստան: Մենակ եմ հսկայ Ամերիկայի մէջ»:

Հերոսը հաստատակամութեան բարձրը հսկայ վարագոյր մըն է: Կայ-կայ բազմակարգ բնակիչ ունեցող այնպէս կոչուած կոչին, որ Հայաստանն է, ուր այս հերոսին նկատմամբ անհարդող են մարդիկ: Մարդը իր անցեալ կեանքը կը բարդաւորէ ներկայս կեանքին հետ եւ ոչ մեկ հաստատում կը գտնէ. - «Հիմա... կայքին ոչ դուռ, ոչ լուսամուտ: Մուտ ու ելք նոյնիսկ չկայքին»:

Ճակատագրաբաշխութեան մը կնիքը կայ յաջորդող տողերուն մէջ այս գիրքին, երբ կ'ըսուի, թէ հերոսին ի վերուստ տուած է առիթ այս կոչին մէջ, եւ թէ իր անունն էր Մենակ եւ թէ կոչին բնակիչները իրեն կը դիմէին «Մենակ» անունով ու հարց կուտային. «Մենակ, ինչո՞ւ եկար այստեղ», ու իր պատասխանին, թէ ինքը յանցաւոր չէ, անուն կը պատասխանէին, թէ այս կոչին բնակիչներուն եւ ոչ մեկը յանցանք ունէր:

Ի վերուստ տուած այս կոչին գալով, հերոսը վերահասու կը դառնայ, որ այն ինչ ունէր իր անցեալ կեանքին մէջ, անվերադարձ խրած է իրմէ, որ ինքզինքի ոչ անուն ազգանուն, ոչ ալ զբաղումի ու տարիք: «Իր ամբողջ ունեցածը հիմա թեւին կախված աղբանոցն է, որը չէր էլ հիշում, թէ ինչպես հայտնվեց ձեռքին: Վառն գրված էր «Մենակ» ու հետո ինչ-որ անհասկանալի յոթանիշ թիվ էր՝ 3768-398, որից ինքը իսկապես ոչինչ չէր հասկանում»:

Խորհրդաւորութիւն մը կայ այս բոլորին մէջ:

Կոչին

Ուրեմն, կոչի կոչուածը կը պարզուի, թէ մեր երկրագունդը կրնայ ըլլալ, եւ վերը նշուածը պատահական թիւ մը: Մարդը թիւ մըն է, ինչպէս թուագրալ բանտարկեալ մը: Այստեղ հանդէս կու գայ վէպին երկրորդ հերոսը՝ անորոշ մարդի մը, որ կ'ըսէ, - բարի լոյս: Մենակը եղածը երազ կը նկատէ եւ փոխադարձ բարի լոյսով կը պատասխանէ: Այստեղ անորոշ մարդի գոյնով մարդը խորհուրդ կու տայ բարի լոյս չրսել եւ կը յայտնէ, թէ այս կոչին եկող ամէն մարդէ կը սպասուի, որ ան լուծէ բոլոր բարդ հարցերը, թէ ան կոչիին բնակիչներուն յոյսն է եւ թէ անորոշ մարդի գոյնով մարդը 39 ծներ ու գարուն Մենակի գալուն սպասած է եւ թէ «այս կոչու մոտ տասը հազար բնակիչները ընդհանուր առմամբ երեք հարյուր երեսուն ինը հազար տարվա բանտարկություն ունեն եւ բոլորն էլ միասին են կրում այդ պատժաժամկետը»:

Այլաբանական այս հաստատումին խճճուած հանգոյցը կը խարուի, երբ անորոշ մարդի գոյնով մարդը կը յայտնէ, թէ այս կոչիին վրայ ազդիլուած է անձնասպանութիւնը եւ մահն անգամ վերին հրամանով կ'ըլլայ եւ թէ մեծ ցաւաւէտ է, որ պատժիչ խումբեր կու գան կատարելու հրամանի վերին կարգադրութիւնը: Սիա ծառէն կախուած Յուդային կաղկանձանման խռխռոցն է որ կը լսուի, ձայն, որ երկու հազար տարուան անդադար շարունակականութիւն ունի:

Ուրեմն վերին երրորդ հերոսը կախուած, բայց չմեռած Յուդան է, որ երկու հազար տարի անընդմէջ կը շարունակէ չարչարուիլ:

Այս կոչիին նոր բնակիչը իր նախկին կեանքին հետ ամէն կապ խզած ըլլալու էր: Բայց Մենակը իր սիրած կնոջ նկարը պահած էր՝ ինչը որ արգիլուած էր կոչիին վրայ: Անորոշ մարդի գոյնով մարդը այդ նկարը պատռել թելադրեց, զգուշացնելով, թէ պատժիչ խումբ մը պիտի գայ կոչի, որովհետեւ կրնային չխնայել Մենակը: Սպասը կը փոխուի Մենակը եւ կը հայիոյէ, - «Տո ձե՛ր էլ, ձեր կոչու էլ»:

Իսկ ո՞վ էր անորոշ մարդի տէր մարդը՝ հանանկանութեան տեսութիւններու հեղինակը արդեօք, որուն արգիլուած էր անգամ կարծիք յայտնել կոչիին մեծ թէ փոքր ըլլալուն մասին:

Նկարը

Մենախօսութիւն մը Մենակին կողմէ, իր ունեցած նկարին հետ:

Տեղ կը ըլլայ այդ զոյգը՝ «խելագարելու չափ տաք»: Մենակը կը դժուարանայ հասկնալ, բայց ի վերջոյ կ'անդրադառնայ, թէ ինչու այս կոչիին «նախկին կյանքի աշխարհական զօրավարները ու երեւելի իշխանությունները չեն կարողանում բացահայտել Անխոհեմ Կղզու խորհրդավոր գաղտնիները»:

Աշխարհը խառնափնթոր կեանք մը կը ներկայացնէ, մարդիկ բարի լոյս մը իսկ կը զլանան շնորհելու իրար. այնպէս կը մտորէ Մենակը իր սիրած կնոջ նկարին հետ մենախօսելով, արտահնչելով սիրոյ պատգամին, մինչ Յուդայի աղերսալի ձայնը անդադար կը հնչէր ականջին՝ «ես մեղք եմ գործել, բայց ների՛ր եւ ընդունի՛ր ինձ, Հայր»:

Մեղքի ու ներողամտութեան տանջող գաղափարն է, որ կը հնչէ, բայց միաժամանակ ըմբոստ ըլլալու կարեւորութիւնը պատգամ մը կը դառնայ Մենակին համար: Պատժիչ պահակախումբը, որ երկինքէն կ'իջնէ զէնք ու զրահով, կը յանկնէէ պատերազմին սարսափը: Մարդիկ այդ սարսափին մէջ կ'ապրին: Դարձեալ սէրն է տառապանը մեղմացնողը, բայց պատժիչ ջոկատները այդ սիրոյ խորհուրդն անգամ կը զլանան Մենակին:

Բայց չէ՞ որ Մենակը բարի յոյսն էր բոլորին համար: Անպատճառ յոյսին, այդ է պատգամը, որ հաստատականութիւն կը թելադրէ օգնական ունենալով ժամանակը, որպէս ժանն դ'Արք Օռլեանի...

Ջինասպիտակ գլխաւորով ծեր կինը բաժնին մէջ կայ նախկին կեանքէն չկտրելու խորհուրդը: Մենակը պարտութիւն չկրելու համար: Յայտնուող Բարի կինը, որ Մայր Թերեզան էր ու եկած էր ամոթելու Մենակի ցաւն ու խոհանգուած ծարտինը, կը նախատեսէր Մեծ Ցաւաթի գալիք աւելի դաժան օրերը: Մէկ խօսքով, հեղինակը տխուր օրերու օրագրողը կը դառնայ, արձանագրելով կոչիին խառնաւափոթ կեանքը: Աւելին՝ ան ժամանակի ընթրոս ոգին է, խստապահանջ մեկնաբանը, վերափոխելու ձգտող ուժը: Ուժ մը, որ աշխարը փոխել կուզէ:

Թեեւ հեղինակը մերթ անորոշ հերոսներ խօսիլ կու տայ վէպի էջերուն մէջ, եղածը մեծ մենախօսութիւն մըն է, իւրօրինակ ինքնագնում մը: Մենակը ոչ Յուդային ոչ մեկ մասնիչ մըն էր, եւ ոչ ալ Կայենի ոչ մարդասպան մը, այլ ուրիշներու հոգացող բարի ուժ մը:

Մեծ Ցաւաթը, որ կարծես դառնալեան սուր մըն է կոչիին՝ մեր երկրագունդին վրայ ունի շատոդոգականութեան մեղը: Շատոդոգականութիւնը ընդհանուր եւ ջլատող մեղ է:

Մենակը մեկնաբանել կը փորձէ աշխարհակալներու կեանքը, որոնք ընդարձակելէ եւ իրենց երկիրը, փոքրի վերածեցին իրենց իսկ հողը, մեծն Ալեքսանդրը եւ այնեան ուրիշներ վկայ: Գիտնականներու մասին կը մտածէ Մենակը: Եւ ի՞նչ, անոնց բազում յայտնագործութիւնները, - «Անհավատարակիր, փառանոլ ու անկառավարելի մարդկանց պատճառով օրհասական պատուհաս դարձան Մեծ Ցաւաթի համար»:

Այդ գիտուններն է, որ սեղեր են մահացու զէնքեր՝ նիգակէն մինչեւ նէյթրոնային ռումբ: Ալֆրեդ Նոբէլն անգամ դժգոհ է իր սեղեր-ածէն:

Վաս են ժամանակները: Պիտի սկսի կէս ձուկերու զանգուածային սպանդի ժամանակը: Այնեան չարիք կայ այս ժամանակներուն մէջ՝ կորդ-կորդի Յուդան, Կայենը, Բրուտոսը... Այնեան: Գալիլէը բոցերու մէջ է արդէն հարիւրաւոր տարիներէ ի վեր: Այո՛, ճշմարտութիւնը՝ կոկի վրայ: Ու տակաւին ... «Այս անխոհեմ կղզու դրամանենգ -դրամատոր, գող-ավազակ, կավաս-պրոնիկ եւ մարդասպան բծերը փորձում են լուծել Անխոհեմ Կղզու պարենային ծրագիրը»:

Այս թոհ ու բոհին մէջ Մենակին փրկութեան լաստը Սէրն է: Միայն Սէրը: Երազի բանաստեղծին գոյնով մարդ մը, որ կ'ըսէ, - բարի լոյս: Մենակը երազը երազ կը նկատէ եւ փոխադարձ բարի լոյսով կը պատասխանէ: Այստեղ անորոշ մարդի գոյնով մարդը խորհուրդ կու տայ բարի լոյս չրսել եւ կը յայտնէ, թէ այս կոչիին եկող ամէն մարդէ կը սպասուի, որ ան լուծէ բոլոր բարդ հարցերը, թէ ան կոչիին բնակիչներուն յոյսն է եւ թէ անորոշ մարդի գոյնով մարդը 39 ծներ ու գարուն Մենակի գալուն սպասած է եւ թէ «այս կոչու մոտ տասը հազար բնակիչները ընդհանուր առմամբ երեք հարյուր երեսուն ինը հազար տարվա բանտարկություն ունեն եւ բոլորն էլ միասին են կրում այդ պատժաժամկետը»:

Այլաբանական այս հաստատումին խճճուած հանգոյցը կը խարուի, երբ անորոշ մարդի գոյնով մարդը կը յայտնէ, թէ այս կոչիին վրայ ազդիլուած է անձնասպանութիւնը եւ մահն անգամ վերին հրամանով կ'ըլլայ եւ թէ մեծ ցաւաւէտ է, որ պատժիչ խումբեր կու գան կատարելու հրամանի վերին կարգադրութիւնը: Սիա ծառէն կախուած Յուդային կաղկանձանման խռխռոցն է որ կը լսուի, ձայն, որ երկու հազար տարուան անդադար շարունակականութիւն ունի:

Ուրեմն վերին երրորդ հերոսը կախուած, բայց չմեռած Յուդան է, որ երկու հազար տարի անընդմէջ կը շարունակէ չարչարուիլ:

Այս կոչիին նոր բնակիչը իր նախկին կեանքին հետ ամէն կապ խզած ըլլալու էր: Բայց Մենակը իր սիրած կնոջ նկարը պահած էր՝ ինչը որ արգիլուած էր կոչիին վրայ: Անորոշ մարդի գոյնով մարդը այդ նկարը պատռել թելադրեց, զգուշացնելով, թէ պատժիչ խումբ մը պիտի գայ կոչի, որովհետեւ կրնային չխնայել Մենակը: Սպասը կը փոխուի Մենակը եւ կը հայիոյէ, - «Տո ձե՛ր էլ, ձեր կոչու էլ»:

Իսկ ո՞վ էր անորոշ մարդի տէր մարդը՝ հանանկանութեան տեսութիւններու հեղինակը արդեօք, որուն արգիլուած էր անգամ կարծիք յայտնել կոչիին մեծ թէ փոքր ըլլալուն մասին:

Նկարը

Մենախօսութիւն մը Մենակին կողմէ, իր ունեցած նկարին հետ:

Տեղ կը ըլլայ այդ զոյգը՝ «խելագարելու չափ տաք»: Մենակը կը դժուարանայ հասկնալ, բայց ի վերջոյ կ'անդրադառնայ, թէ ինչու այս կոչիին «նախկին կյանքի աշխարհական զօրավարները ու երեւելի իշխանությունները չեն կարողանում բացահայտել Անխոհեմ Կղզու խորհրդավոր գաղտնիները»:

Աշխարհը խառնափնթոր կեանք մը կը ներկայացնէ, մարդիկ բարի լոյս մը իսկ կը զլանան շնորհելու իրար. այնպէս կը մտորէ Մենակը իր սիրած կնոջ նկարին հետ մենախօսելով, արտահնչելով սիրոյ պատգամին, մինչ Յուդայի աղերսալի ձայնը անդադար կը հնչէր ականջին՝ «ես մեղք եմ գործել, բայց ների՛ր եւ ընդունի՛ր ինձ, Հայր»:

Մեղքի ու ներողամտութեան տանջող գաղափարն է, որ կը հնչէ, բայց միաժամանակ ըմբոստ ըլլալու կարեւորութիւնը պատգամ մը կը դառնայ Մենակին համար: Պատժիչ պահակախումբը, որ երկինքէն կ'իջնէ զէնք ու զրահով, կը յանկնէէ պատերազմին սարսափը: Մարդիկ այդ սարսափին մէջ կ'ապրին: Դարձեալ սէրն է տառապանը մեղմացնողը, բայց պատժիչ ջոկատները այդ սիրոյ խորհուրդն անգամ կը զլանան Մենակին:

Բայց չէ՞ որ Մենակը բարի յոյսն էր բոլորին համար: Անպատճառ յոյսին, այդ է պատգամը, որ հաստատականութիւն կը թելադրէ օգնական ունենալով ժամանակը, որպէս ժանն դ'Արք Օռլեանի...

Ջինասպիտակ գլխաւորով ծեր կինը բաժնին մէջ կայ նախկին կեանքէն չկտրելու խորհուրդը: Մենակը պարտութիւն չկրելու համար: Յայտնուող Բարի կինը, որ Մայր Թերեզան էր ու եկած էր ամոթելու Մենակի գ

Առայլ կանխատեսումներ

Իրան-Իսրայել պատերազմի ապառնալիք

Ինչքան էլ ամերիկյան ներխուժումը Իրաք ոչնչացրեց Նավթի համար մղվող համաշխարհային պայքարով, այդուհանդերձ փաստ է, որ հրեական լոբին խնդիր էր դրել առաջին հերթին շարից հանել Իսրայելի-ոխերիմ թշնամուն՝ Սադդամ Հուսեյնին: Սակայն մերձավորարևելյան ակածախնդրությունը բոլոր առումներով այնքան թանկ նստեց ԱՄՆ-ի վրա, որ ստեղծել մի նոր «Իրաք» ի դեմս Իրանի, ամերիկացիների համար դառնում է առավել խնդրահարույց: Մինչդեռ կիսաշրջի՝ հրոդության հետ Իսրայելը, որի համար Սադդամը հրեշակ կարող է թվալ Ահմադինեժադի համեմատ:

ԱՄՆ-ի ռազմավարական եւ միջազգային հետազոտությունների վաշինգտոնյան կենտրոնը զեկուցագիր է հրատարակել Իսրայելի եւ Իրանի միջեւ պատերազմի հավանականության ու դրա հետեւանքների մասին: Ինչպես նշում է «Ցերուսալեմ փոստ» թերթը, փաստաթղթում բերված վարկածները կում են զուտ տեսական բնույթ, հանգի ոչ որ չգիտի, թե ինչպիսին են Իսրայելի միջուկային իրական կարողությունները: Այդ պետությունը կտրականապես արգելում է ՄԱԳԱՏԵ-ի մասնագետների որեւէ տեսակի այց իր միջուկային օբյեկտները: Թեեւ դա չի խանգարում նրան «խստիվ դատապարտելու» Իրանի հանանման քայլերը:

Հետազոտության արդյունքները՝ բախման տարբեր սցենարները, մոտալ բնույթ են կրում, եւ դրանցից որն էլ իրագործվի, ծանր հետեւանքներ կունենա նաեւ շատ այլ պետությունների, նաեւ, բնականաբար, Հայաստանի համար: Կոնֆլիկտի դեպքում Իսրայելը կարող է միջուկային հարված հասցնել այնպիսի խաղաթղթերի, ինչպիսիք են Թեհրանը, Թավրիզը, Ղազվինը, Սպահանը, Շիրազը, Յազդը, Անվազը, Քերմանշահը եւ այլն: Եթե ուշադիր նայենք քարտեզին, ապա կնկատենք, որ այդ բնակավայրերի մի մասը բնակ էլ հեռու չէ մեր երկրի սահմաններից:

Զեկուցագրի հեղինակների կարծիքով, երկու պետությունների միջեւ միջուկային պատերազմը կշարունակվի մոտ երեք շաբաթ եւ կավարտվի Իրանի պարտությամբ, քանի որ Իսրայելը քանակական եւ որակական առումով գերազանցում է ավելի հզոր ու կատարելագործված միջուկային զինամթերքներով: Ընդսմին գերազգոհ են ինչպես հարձակողական միջոցները, այնպես էլ հակահրթռային պաշտպանական համակարգերը:

Առավել չարագուշակ են մարդկային զոհերի վերաբերյալ կանխագուշակումները: Կզոհվեն 16-20 միլիոն իրանցիներ եւ 200-800 հազար իսրայելցիներ: Ընդհանուր առմամբ, ըստ զեկուցագրի, Իսրայելին կհաջողվի փրկվել կործանումից: Սակայն պարզ չէ, թե ատոմահագրական փոքր տարածով պետությունը ինչպես կարող է գոյատեւել ռադիացիոն վարակի պայմաններում, ինչպես էլ թույլ լինեն իրենց լիցքով իրանական միջուկային ռումբերը: Նաեւ չի բացահայտված, թե Իրանի ռադիացիոն նստվածքներից ինչ չափով կարող են տուժել նրա հարեւան պետությունները:

Բնականաբար, նման պատերազմի նկատմամբ չեն կարող անտարբեր լինել մեծ տերությունները, առաբական երկրները: Մասնավորապես շոշափված է Սիրիայի միջամտության վարկածը, որն ունի քիմիական եւ մանրէաբանական զենք: Այստեղ էլ կանխատեսումները Իսրայելի օգտին են. եթե նրա կորուստները կարող են կազմել մոտ մեկ միլիոն մարդ, ապա պատասխան հարվածի դեպքում կոչնչանա Սիրիայի գրեթե ողջ բնակչությունը: Իսկ եթե կոնֆլիկտին խառնվի Եգիպտոսը, ապա միջուկային հարվածի թիրախ կդառնան Կահիրեն եւ մյուս բազմամիլիոնանոց խաղաքները, Ասուանի ջրամբարակը:

ՌՈՒԲԵՆ ՀԱՅՐԱՊԵՏՅԱՆ
Մոսկվա

Վրացական երթ դեպի ՆԱՏՕ

Վրաստանի նախագահական ընտրությունների հետ կապված իրադարձությունները իսկապես լայնորեն լուսաբանվեցին Ռուսաստանի ՁԼՄ-ներում: Ընդհանուր առմամբ ընդդիմության դիրքերից, թեեւ այստեղ պատրաստ չկար, թե Սաակաշվիլու հակառակորդները կարող են ռուսամետ դիրքորոշումներ ունենալ: Սկզբունքորեն Սաակաշվիլին իր հակառուսական կեցվածքով գուցե ավելի ձեռնտու է Մոսկվային, քանզի դա հնարավորություն է տալիս բացահայտորեն հովանավորելու հնգնահեյակ նախկին ինքնավարությունները:

Հազիվ թե Վրաստանին էական նոր բան տա նաեւ զուգահեռաբար անցկացված հանրաքվեն ՆԱՏՕ-ին անդամակցելու հարցում: Լավ, վրացիները կողմ են, բայց դա նրանց լրացուցիչ շանսեր չպիտի է փոխելու երկրի ու տարածաշրջանի ռազմավարական իրավիճակը: Ինչպես Աբխազիայի եւ Օսիայի, այնպես էլ Հյուսիս-արևմտյան դաշինի մասնիկը դառնալու խնդիրները անմիջականորեն կապված են Ռուսաստանի աշխարհաքաղաքական շահերի հետ եւ ՆԱՏՕ-ն ու կոնկրետ ամերիկացիները չեն կարող դա լիովին անտեսել (ինչ արժե թեկուզեւ Եվրոպայի մեծ կախվածությունը ռուսական էներգակիրներից): Ներկայիս Ռուսաստանը ամերիկացիների գրպանում գտնվող ելցինյան վասալը չէ, Պուտինը սիրում է հաշվի նստել վերածնվող տերության շահերի հետ: Մոսկվան կտրականապես դեմ է իր սահմանների մերձակայքում օտարերկրյա ռազմական ներկայությանը, ինչին տվյալ դեպքում ձգտում է Վրաստանը եւ ինչը համապատասխանում է տրամաբանությանը ՆԱՏՕ-ի ընդլայնման դոկտրինային:

Բայց ահա, հակառակ պարագայում, Ռուսաստանը կարող է արդյունավետ հակահարված տալ երկու ուղղությամբ՝ Կոսովոյի եւ Իրանի: Պուտինը մեկ անգամ չի հայտարարել, որ եթե կարելի է միակողմանիորեն անկախություն տրամադրել մեկ սուբյեկտի, ապա ինչո՞ւ դա չի կարելի անել ուրիշների համար: Եվ եթե միայնալ եվրոպան ու հակակշռիչ ամերիկացիներն ուզում են արագիվագրել իրենց 15-հազարանոց զինվորական ներկայությունը Կոսովոյում, նրան հոչակելով անկախ պետություն, ապա ինչո՞ւ Ռուսաստանը չի կարող ճանաչել Աբխազիան եւ Օսիան, որոնց բնակիչների մեծ մասը կրում է ռուսաստանյան անձնագիր:

Եվս երկրորդ կարեւոր պայմանը. ապագա Ռուսաստանի ԱՄՆ-ը չի կարող լուծել Իրանի միջուկային ծրագրի հարցը: Ի վերջո նա ի վիճակի չեղավ կասեցնել հարուցված ուռանի մասնակառուցները իրանական առանձնայանի համար կամ Իրանի կողմից ռուսական հակահրթռային համակարգերի ձեռքբերումը: Իսկ բացահայտ դեմ գնալ Ռուսաստանին տվյալ դեպքում հոգուս Վրաստանի, այն էլ Սոչիսկ տան գլխավոր պրոցի համար մղվող թեժ պայքարի ժամանակ, մեծ տարբերություն կլիներ ամերիկացիների համար: Ամենայն հավանականությամբ Հյուսիս-արևմտյան դաշինը «հարգելի» պատասխաններ կգտնի Վրաստանի մուտքը դանդաղեցնելու համար (տրենդ՝ բանակը տակավին չի համապատասխանում ՆԱՏՕ-ի պահանջներին):

Այնպես որ թերեւս իրավացի է արեւմտյան թերթերից մեկը, որի վերնագիրը գրում է, որ հազիվ թե անկայունությունից օգուտ քաղի Վրաստանի նորընտիր նախագահը, որը հայտնի է իր տարբերությամբ, սադրանքների սիրով եւ ավտորիտար հակումներով, որոնք բերեցրում են գտնում ինչպես աբխազների ու օսների, այնպես էլ նրանց ռուսաստանցի հովանավորների հանդեպ:

Ռ. Հ.

Վախճանվել է Էվերեստն առաջինը նվաճած սր Էդմունդ Հիլարին

88 տարեկան հասակում վախճանվել է նորզելանդացի հետազոտող եւ լեռնագնաց սր Էդմունդ Հիլարին, որը 1953-ի մայիսի 29-ին առաջին անգամ էվերեստի գագաթ էր բարձրացել իր նեղալի ուղեցույց Տենզինգ Նորգեյի հետ: 34-ամյա Հիլարին 8848 մետրանոց «աշխարհի տանիքի» վրա ոտք դրած առաջին մահկանացուն էր: Մեծ Բրիտանիայի էլիզաբեթ Բ թագուհին հետազայում ասպետի կոչում էր շնորհել վերելքն իրեն նվիրած Հիլարիին:

Նորզելանդացի լեռնագնացից հետո էվերեստի գագաթ են հասել աշխարհի 64 երկրների 1200 ալպինիստներ: Վերջինները մալայզիացիներն են, որոնք 2007-ին գագաթը հաղթահարեցին ռուսաստանցի հրահանգիչների օգնությամբ:

1957-58 թթ. Հիլարին բրիտանցի հետազոտող Վ. Ֆուխի հետ ղեկավարել էր Անտարկտիդայի հասած առաջին սահնակաթռուցային գիտարշավը: Հիմալայներում եւ Անտարկտիդայում ղեկավարել էր մի շարք ուրիշ գիտարշավներ:

1975-ին, չնայած ավելավարում կնոջ եւ 15-ամյա դստեր գոհվելուն, Հիլարին Նեղալում բացեց լեռնագնացների դպրոց, ինչպես նաեւ հիմնեց բարեգործական հիմնադրամ: BBC-ն նշում է, որ նրա ջանքերով Նեղալում կառուցվել են կամուրջներ, դպրոցներ, հիվանդանոցներ եւ այլն: Շատ հարցերում նրան օգնում էր որդին՝ լեռնագնաց Պիտերը:

ԲԱՐ ԼՈՒՅՍ ԳԻԶԵՐԻՍ

Օլբրայթը Բուշին համարում է «վատթարագույն նախագահ»

ԱՄՆ պետքարտուղարի նախկին ղեկավար Մադլեն Օլբրայթը Ջորջ Բուշի կառավարման ժամանակաշրջանը անվանել է երկրի պատմության «վատթարագույն նախագահություն»: Իր նոր գրքի ներկայացման արարողության ժամանակ նա ցանր գնահատական է տվել Բուշի եւ փոխնախագահ Դիկ Չեյնիի գործունեությանը:

Գործարարության եւ լրատվամիջոցների ինստիտուտը հաղորդում է, որ Վաշինգտոնում Օլբրայթի ներկայացրած գիրքը կրում է «Գիշերցում ընտրված նախագահին. ինչպես վերականգնենք Ամերիկայի վարկը եւ առաջնությունը» վերնագիրը:

Օլբրայթի կարծիքով, ապագա նախագահը կբախվի ոչ միայն մոլորակի տաքացման խնդրին, այլեւ գլոբալացման եւ կենսամակարդակների տարբերությունների խորացման հիմնահարցերին:

«Մարդիկ ինձ առաջարկում են կանգնեցնել գլոբալացումը: Կանգնեցնելն անհնար է, բայց կարծում եմ, պետք է ամեն ինչ անենք դրա խնդիրներից վատթարագույնը՝ հարուստներին եւ աղքատներին բաժանող տարբերությունները մեղմացնելու համար», ասել է Օլբրայթը:

Իսկ NBC հեռուստաընկերության «Այսօր» ծրագրով ունեցած ելույթում նախկին պետքարտուղարը պատասխանություն է հայտնել նախագահության թեկնածու Հիլարի Քլինթոնին:

Քերրին կաջակցի Օբամային

ԱՄՆ նախագահության նախկին թեկնածու, դեմոկրատ սենատոր Ջոն Քերրին առաջիկա ընտրություններում կդաշնակցի իր կուսակից Բարաք Օբամայի թեկնածությունը: Մասնակցելով սենատոր Քերրին այդ մասին երեկ հայտարարել է Դարավային Կարոլինայի Չարլսթոն քաղաքում անցկացված հանրահավաքի ժամանակ: CNN հեռուստաընկերությունը նշում է, որ այդ նահանգում հունվարի 24-ին տեղի կունենա Դեմոկրատական կուսակցության միջակա ընտրությունների հերթական փուլը:

«Ես հավատում եմ, որ հենց Բարաք Օբաման կարող է վերափոխել մեր երկիրը, օգնել հաղթահարելու տարաձայնությունները եւ սկսելու առաջընթաց ստեղծում», հայտարարել է Քերրին:

Սենատորի հայտարարությունը ոմանք համարում են դավաճանություն նախագահության մեկ ուրիշ դեմոկրատ թեկնածուի՝ Ջոն Էդվարդսի նկատմամբ, որը Քերրի օգնականն էր 2004-ի նախագահական ընտրարշավի ընթացքում: Ֆոքսնյուզը հիշեցնում է, որ այն ժամանակ Քերրին հաղթեց Դեմոկրատական կուսակցության միջակա ընտրություններում եւ դարձավ դեմոկրատների միասնական թեկնածու, բայց ի վերջո նախագահի պատասխանում վերընտրվեց հանրապետական Ջորջ Բուշը:

Ինքը՝ Ջոն Էդվարդը, Չարլսթոնի հանդիպմանից հետո հայտարարել է, որ հարգում է Քերրի ընտրությունը:

Քերրին՝ 64 տարեկան է, իսկ 46-ամյա Օբաման իր կուսակից Հիլարի Քլինթոնի գլխավոր ախոյանն է նախագահական ընտրություններում: Ենթադրվում է, որ երկուսից մեկը կդառնա դեմոկրատների միասնական թեկնածու:

Հունվարի 2-ին Այովայի նահանգում անցկացված միջակա ընտրություններում Օբաման հաղթեց Քլինթոնին, իսկ հունվարի 8-ին Նյու Հեմփշիրում առավելության հասավ նախկին առաջին տիկինը:

Դեմոկրատ թեկնածուների ճամբարում իրավիճակը փոքր-ինչ հետաքրքրեց Նյու Մեխիկոյի նահանգապետ Բիլ Ռիչարդսոնի հեռանալը: Հինգշաբթի օրը նա դուրս եկավ նախագահական մրցավազքից, քանի որ հիշյալ երկու նահանգներում չնչին թվով քվեներ էր ստացել:

Հեռախոսավարձ չվճարած ՀՊԲ-ի գաղտնալսման գծերն անջատվել են

Ամերիկյան հեռախոսային ընկերություններից մեկն անջատել է հետաքննությունների դաշնային բյուրոյի (ՀՊԲ) որոշ գծեր, քանի որ ՀՊԲ-ն չի մուծել հեռախոսավարձը: Ոմանք գործակալությունը հաղորդում է, որ խոսքը գաղտնալսման գծերի մասին է, որոնք օգտագործվում են ենթադրյալ լրտեսների եւ ահաբեկիչների հեռախոսազրույցներն ունկնդրելու համար:

Արդարադատության նախարարության հրահանգիչները ստուգումներից հետո կազմած զեկուցագրում ՀՊԲ ղեկավարությանը կտամբում են քննություններին հակակցվող միջոցների անփույթ օգտագործման մեջ, ինչը հանգեցրել է ներկայիս տխուր վիճակին:

Անջատված գծերը ՀՊԲ-ն օգտագործում էր ոչ միայն գաղտնալսումների, այլեւ հետախուզական որոշ տվյալների հաղորդման նպատակով: Արդարադատության նախարարության զեկուցագրում նշվում է, որ անջատումը պատճառով կորել են կարեւոր տեղեկություններ: Մինչդեռ ՀՊԲ ներկայացուցիչները պնդում են, թե գծերի անջատումը չի ազդել քննությունների անցկացման վրա: Այլ մանրամասնություններ չեն հրապարակվում:

Գերմանիան հետմահու արդարացրեց Ռայխստագի հրձիգին

Գերմանիայի դաշնային դատական իշխանությունները հայտարարել են, որ Ռայխստագի շենքի հրկիզման համար 1933-ին մահապատժի ենթարկված հոլանդացի Մարինուս վան դեր Լյուբբեն հետմահու արդարացված է: Ֆոքսնյուզը նշում է, որ հոլանդացի այդ կոմունիստին ներում է շնորհվել նացիստական դատարանների անարդար դատավճիռներին վերաբերող 1998-ի օրենքի հիման վրա:

Ռայխստագի շենքը հրկիզվել էր Ադոլֆ Հիտլերի կանցլեր դառնալուց մեկ ամիս հետո՝ 1933-ի փետրվարի 27-ին: Հրկիզման եւ պետական դավաճանության մեջ մեղադրված Մարինուս վան դեր Լյուբբեն գլխատվել էր 1934-ի հունվարին:

Պատմաբանները շարունակում են վիճել, թե ով էր կազմակերպել Ռայխստագի հրկիզումը: Որոշ տվյալների համաձայն, շենքը հրկիզել էին կոմունիստների գործակալները, իսկ վան դեր Լյուբբեն ամբողջ մեղքն իր վրա էր վերցրել գերմանացիների ուշադրությունն ուժեղացնող ֆաշիզմի վրա բեւեռելու նպատակով: Մեկ այլ վարկածի համաձայն, շենքը հենց նացիստներն էին հրկիզել միակուսակցական բռնապետություն հաստատելու նպատակով, իսկ հոլանդացի կոմունիստը «քավության նոխազ» էր դարձել: Ըստ որոշ աղբյուրների, նա դեռեւ վայր էր հասել, երբ արդեն հրդեհի երկու տասնյակ օջախ կար:

Վերանորոգված Ռայխստագում 1999-ից նիստեր է անում միացյալ Գերմանիայի խորհրդարանի ստորին պալատը:

Եկել է ժամանակը թատրոնը եւ կինոն փոսից դուրս հանելու

Վերջերս Երեւանի թատրոնի եւ Կինոյի ոլորտական ինստիտուտում տեղի ունեցավ «Թատերական խաչմերուկներ. Արեւելք-Արեւմուտք» գրքի շնորհանդեսը, որի հերոսները է կյանքից անժամանակ հեռացած թատերագետ, արվեստագիտության թեկնածու, դոցենտ Ալլա Դանիելյան: Թատերական հասարակությանն մոտ այն առաջարկել է մեծ հետաքրքրություն, հանի որ ժողովածուն ներկայացնում է հեղինակի տարբեր տարիների լույս ընծայված հոդվածները հայ, օտար, արեւմտյան եւ արեւելյան թատրոնների խնդիրների շուրջ: Գիրքը նաեւ ուսումնական ձեռնարկ է ուսանողների համար, իսկ մարդիկ, որոնք անտարբեր չեն թատերական արվեստին, այստեղ կգտնեն բովանդակալից հոդվածներ:

Այնուհետեւ թատրոնին եւ կինոյին վերաբերող գրքերի, գիտական աշխատությունների շնորհանդեսների ավանդույթը կարունակվի ԲՈՒՀ-ի «տանիքի տակ» նշեց ինստիտուտի տնօրեն, «Գանգզային» թատրոնի գլխավոր ռեժիսոր, ՀՀ արվեստի վաստակավոր գործիչ Հայկա Գասպարյանը: Նա գտնում է, որ գրքի ծնունդը իրադարձություն է մշակութային կյանքում: Բացի դրանից նրանց երկար կյանք է տրված եւ նրանց ստիպականությունը տարեց տարի մեծանում է: Արվեստի եւ թատրոնի խնդիրների մասին իր մտորումները մեզ հետ կիսեց Հայկա Գասպարյանը:

90-ական թվականներին մեր ինստիտուտի կարեւոր խնդիրներից էր՝ ամեն գնով գոյատեւել: Այսօր, երբ որ «մշակութային սլաքը» ուղղվել է դեպի արվեստը, թատրոնը եւ կինոն: Մենք ամենայն հավանականությամբ կանգնելու ենք ֆիզիկական գոյության հարցերի առջեւ: Դրանում կարողացան հանդգնել թատերական փառատոների ժամանակ որա ու արեւմտյան ճնշադասները, որոնք նշում էին, որ ոչ Վրաստանում, ոչ Արբեջանում, չկան այդքան երիտասարդ տաղանդավոր դերասաններ, ռեժիսորներ, որոնք Հայաստանում: Դա մեր ձեռքերումն է եւ մենք պարտավոր ենք պահպանել այդ միտումը: Ցավոք է, այսօր առանց ժամանակակից սարքավորումների անհնար է ուսանել կինոռեժիսորների, ռեժիսորների նոր սերունդը: Առանց դրա կրթական պրոցեսի որակը կաղում է: Այդ իսկ պատճառով մենք ստիպված ենք մեր երգանավարներին: Բայց մյուս կողմից, բարեբախտաբար, երիտասարդ սերունդը վառակված չէ հոռետեսության «վիրուսով»: Երիտասարդները միշտ տեսնում են հեռանկարը: Հավատացել ինձ, թատրոնի դռները բաց են տաղանդավոր եւ ստեղծագործ մարդկանց համար: Հենց նրանց համար էլ վերջերս երկի թատերական հասարակությունը կազմակերպել էր դրամահավաք: Այդ փողերը կգնան երիտասարդական փորձարարական թատրոն ստեղծելու համար: Այդտեղ նրանք կարող են իրականացնել իրենց վառ ինքնատիպ երազանքները:

Շատ օտար ճնշադասներ, տեսնելով մեր ներկայացումները, որոնք անցնում էին տարբեր տարիներին Մոսկվայում, Դոնի-Ռոստովում՝ երիտասարդ ուսանողական կոլեկտիվների մասնակցությամբ, ապշած էին մեր դերասանական վարպետության մակարդակով: Ի դեպ, ինչ-որ մեկի կողմից հորինված լեզենդը վարձական թատրոնի մասին, որպես Անդրկովկասում թատերական դպրոցի չափանիշ-գուս «փուչիկ» է: Դրանում կարողացան հանդգնել թատերական փառատոների ժամանակ որա ու արեւմտյան ճնշադասները, որոնք նշում էին, որ ոչ Վրաստանում, ոչ Արբեջանում, չկան այդքան երիտասարդ տաղանդավոր դերասաններ, ռեժիսորներ, որոնք Հայաստանում: Դա մեր ձեռքերումն է եւ մենք պարտավոր ենք պահպանել այդ միտումը: Ցիրտ է, այսօր առանց ժամանակակից սարքավորումների անհնար է ուսանել կինոռեժիսորների, ռեժիսորների նոր սերունդը: Առանց դրա կրթական պրոցեսի որակը կաղում է: Այդ իսկ պատճառով մենք ստիպված ենք մեր երգանավարներին: Բայց մյուս կողմից, բարեբախտաբար, երիտասարդ սերունդը վառակված չէ հոռետեսության «վիրուսով»: Երիտասարդները միշտ տեսնում են հեռանկարը: Հավատացել ինձ, թատրոնի դռները բաց են տաղանդավոր եւ ստեղծագործ մարդկանց համար: Հենց նրանց համար էլ վերջերս երկի թատերական հասարակությունը կազմակերպել էր դրամահավաք: Այդ փողերը կգնան երիտասարդական փորձարարական թատրոն ստեղծելու համար: Այդտեղ նրանք կարող են իրականացնել իրենց վառ ինքնատիպ երազանքները:

Այսօր մշակույթի մակարդակը ընկնում է ոչ միայն մեր երկրում, թերեւս դա էլ չի կարող մեզ հանգստացնել, այլ ամենուր: Իսկական արվեստը ամբողջ աշխարհում գիջում է իր դիրքերը: Ինձ համար ցավալի է, երբ մեր դերասանները նկարահանվում են թոկ-շոուներում կամ «դաշտկ» սերիալներում, ինչից կամա թե ակամա ընկնում է դերասանական խաղի նշանակությունը: Մենք արագընթաց գլորվում ենք շոու-բիզնեսի ոլորտը, որտեղ գաղտնիքի տեղ չկա: Հասարակ օրինակ. ցարական Ռուսաստանի տարիներին դերասանին արգելվում էր գտնվել զանգվածային կուսակցական տեղերում, նրան կարելի էր տեսնել միայն թատրոնում: Բայց նրա հանդիպումը հանդիսատեսի հետ լինում էր զարմանալի, հուզիչ եւ հիասքանչ: Իսկ այսօր դերասանները ստիպված են նկարահանվել կասկածելի շոուներում անկախ ալիքից եւ ծագի ժանրից: Իմ կարծիքով, մեզ անհրաժեշտ է ինքնադատանման զգացումը ամրապնդել:

Արդեն մեկ տարի է ինչ ինստիտուտին կից գործում է արտենեջենթի կուրսը: Շատ կարեւոր է, որ հենց մշակութային ԲՈՒՀ-ի ներսո ամեցվում են թատրոնի ապագա կառավարիչները կամ մենեջերները: Իրողությունն այն է, որ այսօր մեզ անհրաժեշտ են կադրեր, որոնք մասնագիտորեն զբաղվեն մեր մշակույթի առաջխաղացման հարցերով: Դա մասիսարհային տուկայում: Իսկ դա գրագետ անելը նույնքան պահանջում է վերրեցություն: Եկել է ժամանակը թատրոնը եւ կինոն դուրս հանելու փոսից: Ներկա պայմաններում չի կարելի ապրել մեկուսացված: Մշակույթը չպետք է իմն իրեն զարգանա: Դա ոչ մի լավ բանի չի բերի: Մեզ մոտ կան շատ տաղանդավոր դերասաններ, թատերական խմբեր, բայց հիմա ինչ-որ մի կասկածելի տաղանդ, որը կարողանում է գործարարի կամ նախարարության չինովնիկի գլուխը դնել, ճարում է փողեր եւ ցուցադրում է իրեն կամ իր կոլեկտիվը արտասահմանում: Բնական տաղանդներին միշտ էլ դժվար է հարթել իրենց ճանապարհը, նրանց անհրաժեշտ է օգնել, իսկ դա պետք է անել ամենաբարձր այլաններում:

ԻԼԼԱ ԲԱԲԱԼՅԱՆ

Տոնական մանկական միջոցառումներ շարունակվում են

Երկու շաբաթ է, ինչ հանրապետությունում ընթանում են տոնական մանկական միջոցառումներ մշակույթի գործիչների մասնակցությամբ: Երեկ Սասնիսլավսկու անվան ուսական թատրոնի բեմում մանկական բարեգործական տոնական համերգը կազմակերպել էին ՀՀ մշակույթի նախարարությունը, «Մեկ ազգ, մեկ մշակույթ» հիմնադրամի հետ համատեղ: Համերգին հրավիրվել էին մշակույթի բնագավառի աշխատողների երեխաները, «Ձահիկ» մանկական սաները եւ «Աշտարակ կաթ» ընկերության աշխատակիցների երեխաները: Համերգին ներկա էին եւ բարեմաղթանքի խոսքեր հղեցին մշակույթի փոխնախարար Կարինե Խոդիկյանը, գործարար տնօրեն Թամար Պողոսյանը, Մայր աթոռի եւ ՀԲԸՄ հայորդաց տների հոգեւոր տեսուչ-տնօրեն տեր Գրիգոր արեղա Խաչատրյանը: Երկու ժամ տեւած գեղեցիկ համերգի ընթացքում ելույթներ ունեցան Նոր Նորքի հայորդաց տան գեղարվեստի խմբերը, ներկայացնելով նաեւ հրաշալի կրկեսային համարներ, «Տնակ» երաժշտական թատրոնը («Շունն ու կատուն» մյուզիքլից մի հատված), «Կասպուրիկ» մարիոնետների թատրոնը եւ շատ ուրիշներ:

Մ. ՄԵՐԿԱՍՅԱՆ

ՈՒՇԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ, ՀԱՅԱՍՏԱՆԱԿԱՆ ՄՐՑՈՒՅԹ Է

Պիեսները ներկայացնելու վերջնաժամկետը փետրվարի 15-ն է

Ամերիկայում գործող «Դրամատիկական արվեստների հայկական դաշինք» (ADAA) կազմակերպության հունվարի 8-ի հաղորդագրությունը տեղեկացնում է, որ Սարոյանի անվան լավագույն պիեսի մրցանակաբաշխությանը մասնակցելու վերջնաժամկետը փետրվարի 15-ն է: Մասնակցել կարող են հայ եւ օտար թատերագիրներ, բայց պարտադիր պայման է, որ պիեսը արտացոլի հայկական թեմա: Մասնակցողները պիեսից 4 օրինակներ, մեկ հաստատագրություն, կենսագրական տվյալներ (ռեզյումե), մասնագետի կողմից խմբագրված լինելու աղացույց եւ 20 դոլարի չեկ Armenian Dramatic Arts Alliance-ի անունով, պետք է ուղարկեն հետեւյալ հասցեով.

ADAA/WILLIAM SAROYAN COMPETITON, 20 Concord Lane Cambridge, MA 02138

10 հազար դոլարի մրցանակ ստացողի անունը հրապարակվելու է Գլենդելում 2008-ի օգոստոսի 23-ին տեղի ունենալիք ամփոփիչ գալա համերգի ժամանակ:

Հավելյալ մանրամասնությունների համար ցանկացողները կարող են դիմել www.armeniandrama.org կայքին:

Հ. Օ.

Աբո Թորոսյանը Էսֆիճյանի մասին

Վաղը՝ հունվարի 13-ին Միշրն Հիլզում (Կալիֆոռնիա) գտնվող «Արարատ-Էսֆիճյան թանգարանի» դահլիճում արվեստագետ եւ ֆիլմարադիչ Աբո Թորոսյանը դասախոսություն է կարդալու այդ թանգարանի հիմնադիր, հայ հայրենիքի ճանաչված ներկայացուցիչ Լութեր Էսֆիճյանի մասին եւ ցուցադրելու է «Ձայներ» խորագրով իր ֆիլմը, որտեղ հարցազրույցներ են ներկայացված եղեռնից մազապուրծ երեք հայրդիների եւ մեկ հույնի հետ, հաղորդում է «Արմինյն միրոր սփեթքեյթր» շաբաթաթերթը:

«Ձայներ» ֆիլմը 2007-ի ընթացքում ցուցադրվել է Ս. Նահանգների տարբեր նահանգներում եւ արժանացել բարձր գնահատականների: Թուրք հրատարակիչ Ռաֆիք Ձարաֆոլուն «Էվրենսել» թուրքական թերթում հետեւյալն է գրել ֆիլմի մասին. «Թորոսյանի վավերագրական ֆիլմը վրդովեցնող է: Բայց դա անհրաժեշտ է: Խուսափելն, անտեսելն ու ժխտելը հետ բաներ են: Իրականությանը դիմադրելն է դժվար: Դուք պետք է 40 տարեներ դիմանաք այդ հայրատարվա վաղեմություն ունեցող պատմություններին, որպեսզի վերջում կարողանաք ասել «Այլեւս երբեմ»:

Ավելացնենք, որ Էսֆիճյանները Ամերիկա են տեղափոխվել 1920-ին: Լութերը դարձել է ճարտարապետ, նախագծել բազմաթիվ դպրոցներ եւ եկեղեցիներ, ինչպես հայ, այնպես էլ աֆրո-ամերիկյան եւ այլ համայնքների ներկայացուցիչների համար:

Հ. Օ.

Կինոյին մեծ շուկա է հարկավոր, նկարչությունն էլ սպասում է վերանորոգված շենքին

Ըստ նկարիչների միության նախագահ Կարեն Աղամյանի, անցյալ տարին նկարիչների միության գործունեության համար այնքան էլ բուռն չի եղել: Պատճառը բենզինի վերանորոգման աշխատանքներն են եղել: Իսկ երբ գարնանը ամեն ինչ իր ավարտին կհասցվի, Հայաստանում ամենամեծ եւ ամենաբեղ դահլիճներից մեկը կլինի նկարիչների միության ցուցասրահը. «Ժամանակին այն 620 քառակուսի մետր էր՝ 2 ցուցասրահներով, այժմ՝ 850 քառակուսի մետր է՝ ժամանակակից կահավորանքներով»:

Ինչ վիճակում է այսօր հայկական կինոն, ինչ մրցանակներ եւ հաջողություններ ունեցան կինոգործիչները: Այս հարցում կինոգործիչների միության նախագահ Ռուբեն Գեւորգյանցը տարակուսանքի մեջ է. նրա կարծիքով փառատոները աղահիվում են տուկան, եւ ի տարբերություն, օրինակ, «Մոսֆիլմ»-ի, որը տարեկան արտադրում է 100-ից ավելի ֆիլմ, մեր տուկան մեռած է. «Շուկան մի հսկայական մաֆիա է աշխարհում՝ Ամերիկայում, Եվրոպայում: Մենք այնտեղ չտեսնված դժվար է: Ռուսական տուկան այսօր մեզնից ֆիլմ չի գնում, քանի որ նրանց գնածն այսօր այլ բան է: Ռուսները, երբ եկել էին Հայաստան ֆիլմ նկարելու՝ սլավոնական դեմքով անձանց էին փնտրում. նրանք չէին ուզում այլ դեմքեր՝ հայերի, վրացիների, բացառության կարգով, եթե բացասական դեր չի կատարում»:

Գեւորգյանցը դժգոհեց նաեւ կինոյում մրցանակներ տալու պետական հանձնաժողովից՝ որակելով այն որպես տարօրինակ երեւույթի. «Հայաստանում է, որ թատրոնն ու կինոն մեկ հանձնաժողով է, երբ թատրոնը մի ուրիշ արվեստ է, կինոն՝ այլ արվեստ: Հանձնաժողովում այնքիսի մարդիկ կան, որ իրավունք չունեն ինքնադատելու Վիգեն Չալդրանյանին, որովհետեւ այդ ինքնադատողը իրենց ոչինչ չի ներկայացնում: Նախ՝ հանձնաժողովի անդամները պետք է ինքնակեն կինոն, իսկ հիմա այդպես չեն անում. միանգամից ասում են՝ ես իմ ձայնը տալիս եմ սրան-նրան»:

Այլ է մրցանակաբաշխությունը նկարիչների միությունում. «Ազատություն բառը բոլորիս համար գրավիչ է եւ հրապուրիչ: Մրցանակի ներկայացման պրոցեսը մեր կարծիքով շատ սխալ է դրված: Մեզ ասում են, որ ազատ երկիր է, եւ ամեն ստեղծագործող իրավունք ունի ներկայացվելու: Նկարիչների միությունը, որը ընդգրկում է Հայաստանում գործող բոլոր պրոֆեսիոնալ նկարիչներին՝ թվով 700 հոգի, բացառության կարգով մի քանի ոչ պրոֆեսիոնալի, բաժանված են սեկցիաների՝ բնանկար, քանդակ, գրաֆիկա եւ այլն: Տրանք ունեն բյուրո, նախագահություն: Ամեն մի սեկցիա հավաքում եւ կարծիքներ արտահայտելով՝ ընտրում են լավագույնին: Կա վարկություն, որ համագումարի կողմից՝ 30 հոգուց ընտրված, նրանք արդեն դնում են փակ քվեարկության, գտնում են դրանց միջից լավագույններին, հետո բերվում է բարձր այլան՝ նախագահական, ինչպես նաեւ Ազգային ժողովի: Պարզվում է հետեւյալը. այն մարդիկ, որոնք անգամ չեն էլ ինքնակվել մեր մեջ, իրավունք ունեն իրենք էլ ներկայացվելու նախագահական հանձնաժողովին եւ այդպես էլ անում են: Եվ ի զարմանս մեզ, հանախ նրանք են սխալվում»:

Նկարչության ասպարեզում մրցանակի է արժանացել Փարավոն Միրզոյանը, բայց ոչ նկարիչների միության կողմից ներկայացված: Իսկ կինոյի ասպարեզում ներկայացվել է Վիգեն Չալդրանյանը եւ մի ռեժիսոր, որը պիրողական ֆիլմի՝ «Չկրակած փամփուշտներ»-ի հեղինակն է. այն ըստ Ռուբեն Գեւորգյանցի շատ թույլ ֆիլմ է՝ պիրողական, արվեստի գործ չէ:

ՆԱՐԻՊ ՄՈՒՐԱԴՅԱՆ

Արոնյանի համար մրցաշրջանը սկսվում է Վեյֆ ան Զեեում

Այսօր հոլանդական Վեյֆ ան Զեե քաղաքում մեկնարկում է ընթացիկ մրցաշրջանի շախմատային առաջին սուպերմրցաշարը, որը ՖԻՄԵ-ի 20-րդ կարգին է դասվում: Ուժեղագույն 14 գրոսմայստերների թվում է մրցաշարի նախորդ տարվա հաղթող Լևոն Արոնյանը: Նա իր անհատական գործակցով (2739) մասնակիցների մեջ 7-րդն է: Արոնյանի մրցակիցները կլինեն ազերիի չեմպիոն Վիշվանաթան Անանդը (2799), Վլադիմիր Կրամնիկը (2799), Վեսելին Թոփալովը (2780), Շահրիյար Մամեդյարովը (2760), Պետեր Լեկոն (2753), Վասիլի Իվանչուկը (2751), Բորիս Գելֆանդը (2737), Թեյմուր Ռաջաբովը (2735), Մաքսիմ Կաղլսենը (2733), Մայքլ Ադամսը (2726), Հուդիթ Պոլգարը (2707), Պավել Էլյանովը (2692) եւ Լյուկ վան Վելիկը (2681): Մասնակիցների միջին վարկանիշը 2742 է:

Հարկ է նշել, որ Լեւոն Արոնյանին ընթացիկ մրցաշրջանում էլ լուրջ փորձություններ են սպասում: Փետրվարի 15-ից մարտի 7-ը նա կմասնակցի Լինարեսի շախմատի ավանդական սուպերմրցաշարին, որի առաջին շրջանի հանդիպումները տեղի կունենան Մեխիկայի Մորելիա քաղաքում, իսկ երկրորդ կեսը կանցկացվի Իսպանիայում: Մայիսի 7-18-ին էլ հայ գրոսմայստերը հանդես կգա Սոֆիայի մրցաշարում: Լեւոն Արոնյանը նաեւ իրավունք է ստացել մասնակցելու առաջին անգամ կազմակերպվող շախմատի Գրան պրիի մրցաշարին:

Վեյֆ ան Զեեի «Բ» խմբի մրցաշարի 14 մասնակիցների թվում կլինեն Գաբրիել Սարգսյանը (2676) եւ Սլովակիան ներկայացնող Սերգեյ Մովսիսյանը (2677): Այս մրցաշարը եւս բավական ուժեղ կազմ ունի, այն ՖԻՄԵ-ի 15-րդ կարգի է, մասնակիցների միջին վարկանիշը 2618 է: Այստեղ հանդես կգան նաեւ Իվան Չեոտարինովը (2713), Էթիեն Բաքրոն (2700), Պենսալա Հարիկրիշնան (2664), Նայջել Շորթը (2645), Միխայել Կրասենկովը (2636), Դանիել Սթելվագենը (2625), Համփի Կոներուն (2612), Յան Նեպոմնյաչին (2600), Էրվին Լ՝ Ամին (2581), Յան Սմիթսը (2573), Հոու Յիֆանը (2527) եւ Վոյթեր Սոլոմանը (2424):

Այս տարի Վեյֆ ան Զեեի շախմատային փառատոնի նորույթը կդառնա հունվարի 18-27-ը չորս հանրահայտ գրոսմայստերների մասնակցությամբ անցկացվելիք երկու շրջանանոց մրցաշարը: Հաղթողի կոչման համար կպայքարեն Շվեյցարիան ներկայացնող Վիկտոր Կորչնոյը (2605), հոլանդացի Յան Թիմանը (2551), սերբ Լյուբոմիր Լյուբոյեվիչը (2543) եւ հունգարացի Լայոշ Պորտիշը (2530):

Առանց առաջատար շախմատիստուհիների

Վաղը Տիգրան Պետրոսյանի անվան շախմատիստի կենտրոնական տանը հանրապետության չեմպիոնուհու տիտղոսի համար մրցավեճը կսկսեն կանայք: Ի տարբերություն նախորդ տարիների, այս անգամ մասնակիցների թվում չեն մեր առաջատար շախմատիստուհիներ, ՀՀ բազմակի չեմպիոնուհի Էլինա Դանիելյանն ու Լիլիթ Մկրտչյանը: Կարծում ենք, որ նրանց բացակայության պայմաններում չեմպիոնուհու տիտղոսի համար հիմնական մրցավեճը կծավալվի փորձառու Նելլի Ադինյանի (2308) եւ Սիրանուշ Անդրեասյանի (2228) միջեւ: Թեեւ բացառված չեն անակնկալները: 10 մասնակիցների թվում են նաեւ գրոսմայստեր Նարիա Մովսիսյանը (2152), միջազգային վարպետներ Լիլիթ Գալոյանը (2249), Նարինե Գասպարյանը (2070), Լիանա Աղաբեկյանը (2191), Անահիտ Խաչատյանը (2115), Լիա Մարտիրոսյանը (2111), Մարիաննա Գասպարյանը (2070) եւ Լուսինե Կարապետյանը (1957):

ՀՀ չեմպիոնուհին կպարգեւատրվի 300 հազար դրամով: 2-5-րդ տեղեր զբաղեցրածները համապատասխանաբար կստանան 200, 100, 60 եւ 40 հազարական դրամ:

Կայսան հոգնել է սպորտից

Շվեդ հանրահայտ բարձրացող-կողտտիի Կայսա Բերգվիստը վճռել է ավարտել ելույթները: «Ներկայում իմ մոտ բացակայում է այն խթանը, որը կստիպեր ինձ շարունակել ելույթները: Մարզումներն ինձ այլեւս հաճույք չեն պատճառում: Ուսի որոշել եմ այլ կյանքով ապրել», հայտարարել է Կայսան: Ցիտատ է, առայժմ նա չի որոշել, թե ինչով է զբաղվելու: Օրերս նա ամուսնացել է:

Սպորտին հրաժեշտ տալու որոշումը տխրեցրել է Շվեդիայի թեթեւատլետիկայի հավաքականի գլխավոր մարզիչ Թոմաս Էնգդալին: Նրա կարծիքով, Կայսա Բերգվիստը հնարավորություն ուներ Պեկինում մրցանակակիր դառնալ: Մարզական կարիերան Կայսան սկսել է 1995-ին: Նա աշխարհի ու Եվրոպայի առաջնությունների բազմակի մրցանակակիր է: 2002-ին Բերգվիստը դարձել է Եվրոպայի չեմպիոն, իսկ 2005-ին ոսկե մեդալ է նվաճել աշխարհի առաջնությունում: 2000-ի օլիմպիական խաղերում, 2001-ի եւ 2003-ի աշխարհի, 2006-ի Եվրոպայի առաջնություններում շվեդ մարզուհին արժանացել է բրոնզե մեդալի:

Նա հաջող մրցելույթներ է ունեցել նաեւ մարզասրահներում: Երկու անգամ (2001, 2003-ին) Կայսան հաղթվել է աշխարհի չեմպիոնուհի, իսկ 2000-ին ուժեղագույնն է ճանաչվել Եվրոպայի առաջնությունում: 2002-ին էլ Եվրոպայում գրավել է 2-րդ տեղը: Նրան է պատկանում մարզասրահների աշխարհի ռեկորդը (20 8 սմ): Վերջին տարիներին վնասվածքի պատճառով Կայսային չէր հաջողվում բարձր արդյունքներ ցույց տալ:

«Ֆերարին» ներկայացրեց նոր բոլիդը

Իտալական Մառանելո քաղաքում «Ֆորմուլա-1» դասի ավտոմրցավազքի մասնակից «Ֆերարի» թիմը ներկայացրել է նոր բոլիդը՝ F2008-ը: Դա «Ֆերարի» հայտնի ընկերության քառյակած առեղծ 54-րդ մոդելն է, որը պետք է մասնակցի «Ֆորմուլա-1» դասի ավտոմրցավազքի աշխարհի առաջնությանը: Այն նախորդներից տարբերվում է տեխնիկական մի քանի նորույթներով՝ էլեկտրոնային SECU համակարգով, որն ընթացիկ մրցաշրջանում միաբեսակ է լինելու բոլոր թիմերի համար, նորացված փոխանցման տուփով, որ նախատեսված է նվազագույնը չորս փուլերի համար եւ սաղավարտի անվտանգության նոր դեպքերով:

Այս բոլոր փոփոխությունների հետեւանքով բոլիդի ընդհանուր քաշն աճել է: Այն վարորդի հետ կազմում է 605 կգ: Մինչեւ մեկնարկի դուրս գալը բոլիդը դեռեւս փոփոխությունների կենթարկվի: Երկուշաբթի Ֆյորանոյում Կիմի Ռայկոնենը կփորձարկի նոր բոլիդը:

Մարկուս Մերկի հեթ-տրիկը

45-ամյա գերմանացի Մարկուս Մերկը Ֆուտբոլի պատմության եւ վիճակագրության միջազգային ֆեդերացիայի վարկածով ճանաչվել է 2007-ի լավագույն մրցավար: Նա արդեն 3-րդ անգամ է նման պատվի արժանանում: Նախկինում Մերկը լավագույնն էր ճանաչվել 2004-ին եւ 2005-ին: Մերկը վարել է 106 միավոր:

Երկրորդ տեղում է գերմանացի մեկ այլ մրցավար՝ 43-ամյա Հերբերտ Ֆանդելը, որը վարել է 92 միավոր: Լավագույն եռյակը եզրափակել է 39-ամյա սլովակ մրցավար Լյուբոշ Միխելը (87 միավոր):

Հետաքրքրական է, որ նախորդ տարվա 20 լավագույնների ցուցակից այս անգամ բացակայում են միայն երկուսը՝ մրցավարական կարիերան ավարտած արգենտինացի Հորացիո Էլիզոնդոն եւ միջազգային ասպարեզում այլեւս խաղեր չսպասարկող ռուսաստանցի մրցավար Վալենտին Իվանովը:

Մարզչի պաշտոնը կվաճառվի աճուրդում

Գերմանիայի 4-րդ դիվիզիոնում հանդես եկող «Յուրդինգեն-05» ակումբի ղեկավարությունը ֆինանսական վիճակը բարելավելու յուրօրինակ ձեւ է գտել: Մեկ խաղով թիմի գլխավոր մարզչի պաշտոնը աճուրդի է հանվել: Թիմը գլխավորող Ալեքսանդր Ռիսիչը համաձայնել է հունվարի 19-ին կայանալիք ընկերական խաղում իր տեղը զիջել այն մարզչին, ով աճուրդում կգնի այդ իրավունքը:

ՀՈՒՇԱՍՏԻ 22 ԱՐՈՍՅԵՌԻԹՅՈՒՆ

Պետրոսյանի հաղթարշավը կասեցվեց

Երեկ շախմատի Հայաստանի տղամարդկանց բարձրագույն խմբի առաջնությունում կայացավ չորրորդ տուրը: Մրցաշարի միանձնյա առաջատար Տիգրան Պետրոսյանը, որ մինչ այդ երեք անընդմեջ հաղթանակ էր տոնել, Արման Փաշիկյանի հետ սեւերով անցկացրած պարտիայում սպիտակած էր բավարարվել ոչ-ոքի արդյունքով: Այսպիսով, Պետրոսյանի հաղթարշավը կասեցվեց: Չնայած դրան, Տիգրանը 3,5 միավորով շարունակում է միանձնյա գլխավորել մրցաշարային աղյուսակը:

Առաջատարին 3-ական միավորով հետապնդում են Արա եւ Արտաշես Մինասյաններն ու Սամվել Տեր-Սահակյանը: Նրանք չորրորդ տուրի իրենց պարտիաներն ավարտեցին ոչ-ոքի: Արա Մինասյանը հաջողություն կնվեց Սմբատ Լիսույանի հետ, որը չորրորդ անընդմեջ ոչ-ոքին գրանցեց իր օգտին: Արտաշես Մինասյանը միավորը բաժանեց Կարեն Ասրյանի հետ, իսկ Սամվել Տեր-Սահակյանը ոչ-ոքի խաղաց Տիգրան Նալբանդյանի հետ: Վերջինս մրցաշարում առաջին կես միավորը վաստակեց:

Վեց պարտիաներից միայն երկուսն արդյունավետ ելք ունեցան: Երկրորդ անընդմեջ հաղթանակը տոնեց Աշոտ Անասասյանը՝ պարտության մատնելով մրցաշարում անհաջող հանդես եկող Արսեն Եղիազարյանին: Այդ հաղթանակի շնորհիվ Անասասյանը վաստակեց 2 միավոր, ընդ որում նա անցկացրել է 3 պարտիա: Իսկ Եղիազարյանը կես միավորով Տիգրան Նալբանդյանի հետ բաժանում է 11-12-րդ տեղերը: Առաջին հաղթանակը տոնեց Տիգրան Քոթանջյանը՝ առավելության հասնելով Դավեն Անդրեասյանի նկատմամբ, որի համար այդ պարտությունն առաջինն էր մրցաշարում: Անդրեասյանը, Լիսույանն ու Ասրյանը վաստակել են 2-ական միավոր: Փաշիկյանի օգտին գրանցված է 1,5 միավոր, Քոթանջյանն ունի մեկ միավոր: Առայժմ իր օգտին միավոր չի գրանցել Լեւոն Բաբուջյանը, որն այս տուրում ազատ էր:

Այսօր կկայանա մրցաշարի հինգերորդ տուրը: Տեղի կունենան հետեւյալ պարտիաները. Անդրեասյան-Ասրյան, Արա Մինասյան-Քոթանջյան, Տեր-Սահակյան-Լիսույան, Պետրոսյան-Նալբանդյան, Անասասյան-Փաշիկյան, Բաբուջյան-Եղիազարյան:

Պարգեւներ լավագույններին

Վերջին տարիներին ազգաբնակչության շրջանում մասսայական սպորտն ու ֆիզկուլտուրան խթանելու նպատակով անցկացվում են մի շարք մարզական միջոցառումներ ՀՀ նախագահ Ռոբերտ Քոչարյանի հիմնած մրցանակների համար: Երեկ սպորտի եւ երիտասարդության հարցերի նախարարության նիստերի դահլիճում կայացավ «Լավագույն մարզական բակ», «Լավագույն քաղաքային մարզական համայնք» եւ «Լավագույն գյուղական մարզական համայնք» հանրապետական մարզական սուսգաբեսի մրցանակաբաշխությունը, որը կասարեց նախարար Արմեն Գրիգորյանը:

«Լավագույն քաղաքային մարզական համայնք» անվանակարգում հաղթող ճանաչված Արարատի մարզի Վեդի քաղաքի քաղաքապետ Վ. Բարսեղյանին հանձնվեց 1,5 մլն դրամ: 2-րդ եւ 3-րդ տեղերը զբաղեցրած Սյունիքի մարզի Քաջարանի եւ Երեւանի Ավան համայնքի ղեկավարներին հանձնվեցին պատվոգրեր:

«Լավագույն գյուղական մարզական համայնք» անվանակարգում լավագույնն է ճանաչվել Արմավիրի մարզի Փարաքար գյուղը: Գյուղապետ Ս. Վարդանյանին հանձնվեց 1 մլն դրամ: Լոռու մարզի Գուգարք եւ Կոտայքի մարզի Գառնի գյուղերի գյուղապետերը պարգեւատրվեցին պատվոգրերով:

«Լավագույն մարզական բակ» անվանակարգում հաղթող է ճանաչվել Հրազդանի մարզի Գյումրի քաղաքի «Անուշիկ» մարզական բակը: Նախատեսված դրամական մրցանակը՝ 1,5 մլն դրամը հանձնվեց Գյումրիի փոխքաղաքապետ Գ. Մանուկյանին: 1 մլն դրամ հանձնվեց Գավառի «Հացառաջ» քաղամասի ներկայացուցչին: 3-րդ տեղը զբաղեցրած Լոռու մարզի Վանաձորի «Տարոն-4» քաղամասի «Կարմիր խաչ» մարզական բակի ներկայացուցիչները պարգեւատրվեցին 500 հազար դրամով:

Սպորտի եւ երիտասարդության հարցերի նախարար Արմեն Գրիգորյանը շնորհավորեց պարգեւատրվածներին՝ հույս հայտնելով, որ սպասած մրցանակները կխթանեն մասսայական սպորտի ու ֆիզկուլտուրայի հետագա զարգացմանը:

Մովսիսյանը հաղթեց գլխավոր հակառակորդին

Սեփիլիայում ընթացող շախմատի միջազգային մրցաշարի 7-րդ տուրում կայացավ վճռորոշ հանդիպումներից մեկը առաջատարների միջեւ: Արտուսակը գլխավորող Կարեն Մովսիսյանը սեւերով շաս կարեւոր հաղթանակ տոնեց իսպանացի Մանուել Լոպեսի նկատմամբ: Այդ հաջողության շնորհիվ հայ գրոսմայստերը 6,5 միավորով դարձավ մրցաշարի միանձնյա առաջատար:

Նախավերջին տուրում Կարենը սեւերով կմրցի 6 միավորով իրեն հետապնդող վրաց շախմատիստ Լեւան Արոշիձեի հետ: Վերջինս 7-րդ տուրում սեւերով պարտության մատնեց Ժոնգ Ցիաոյին: 13 շախմատիստ վաստակել է 5,5 միավոր:

Ռեկորդային գործարք

«Վաշինգտոնի» հարձակվող Ալեքսանդր Օվեչկինը նոր՝ 13 տարվա պայմանագիր է կնքել ակումբի հետ: Այդ ժամանակահատվածում նա 124 մլն դոլար կստանա: Այս գործարքը հոկեյի ազգային լիգայի պատմությունում ամենախոշորն է:

«Երջանիկ եմ, որ մնում եմ «Վաշինգտոնում»: Դա իմ երկրորդ տունն է: Ինձ դուր է գալիս այդ թիմը, սիրում եմ տեղացի երկրպագուներին», հայտարարել է հոկեյիստը նոր պայմանագրի կնքումից հետո:

Օվեչկինը «Սալանտայի» հարձակվող Իլյա Կովալչուկի հետ վերջին 2,5 տարվա լավագույն ռմբարկուն է: 22-ամյա հարձակվողի օգտին արդեն 130 ատիպոկ է գրանցված: Նա «Վաշինգտոն» էր տեղափոխվել 2004-ին եւ առաջին իսկ տարում ճանաչվել էր լիգայի լավագույն նորեկ՝ գերազանցելով «Պիտսբուրգի» ավագ Սիդնի Կրոսբիին:

Էջը պատրաստեց ԱՇՈՏ ՀԱՅՐԱՊԵՏՅԱՆԸ

Այս տարի զերծ մնացինք նախատնական մեծ թանկացումներից

Գների չհիմնավորված բարձրացում թույլ չտալը համահունչ է շուկայական տնտեսության տրամաբանությանը

Յուրաքանչյուր Նոր տարվա նախօրեին կրկնվող սննդամթերքի թանկացումներն ունեին իրենց օբյեկտիվ եւ սուբյեկտիվ պատճառները: Օբյեկտիվ պատճառն այն էր, որ այդ օրերին սպառումն ավելանում էր, իսկ սուբյեկտիվը, որ դրանից օգտվելով, տնտեսվարողները՝ առաձգողներից եւ ներմուծողներից սկսած մինչեւ առեւտրի օբյեկտներ, փաստորեն արհեստականորեն բարձրացնում էին ապրանքների գները, սանձալով չհարկվող գերահուպթներ: Այս տարի, սակայն, նման բան գրեթե տեղի չունեցավ: Ապրանքների գները հիմնականում մնացին նույնը, բացառությամբ բանանի ու կիտրոնի որոշ հանձնաժողովը նախազգուշացնող հայտարարությամբ հանդես եկավ, կոչ անելով տնտեսվարողներին զերծ մնալ գների չհիմնավորված բարձրացումներից եւ խոստանալով այդպիսիք դեկտեմբերի 15-ից հունվարի 15-ը անցկացվելիք մոնիտորինգի ժամանակ հայտնաբերելու դեպքում կիրառել օրենքով սահմանված տուգանքները: Այժմ, երբ այդ ժամանակահատվածն արդեն ավարտվում է, կարող ենք արձանագրել, որ հանձնաժողովի նախազգուշացումն իսկապես ազդեցիկ եղավ, թեեւ բացերը չէին հավասում դրան:

Թե ինչո՞ւ այս անգամ դա տեղի ունեցավ, կարելի է բացատրել երկու հիմնական գործոններով: Առաջին, որ հարցն իսկապես հասունացել էր, սեղծվել էր հասարակական, կարծիք եւ վարդուց արդեն ոչեմ է կարգավորվեր: Եվ երկրորդ, որը բխում է առաջինից, այդ հարցը ոչեմ է կարգավորվեր մինչ նախագահական ընտրությունները: Դրանով գործող իշխանությունները եւ մասնավորապես նախագահի թեկնածու, վարչապետ Սերժ Սարգսյանը ցանկանում էին կանխել հավելյալ դժգոհությունները եւ ձգտում ցույց տալ հասարակությանը, որ ի վիճակի են լուծել նրան հուզող խնդիրները: Պետք է ասել, որ այս հարցում դա նրանց հաջողվեց:

Ապրանքների դեֆիցիտ չնկատվեց

Կարո՞ղ ենք ակնկալել, որ Հայաստանի բնակիչներն այստեղեւ Նոր տարվան նախորդող շրջանում կամ այլ դեպքում պատրաստված կլինեն իրենց համար թերեւս ամենանգամյոս՝ չհիմնավորված թանկացումներից: Հավանական դեպս կարող ենք ասել, որ դրա հավանականությունը մեծ է: Նախ, ինչպես արդեն նշեցինք, օրենքում կատարվել է համապատասխան փոփոխությունը եւ հանձնաժողովն ավելի մեծ իրավասություններ է ստացել: Այնուհետեւ, վերջերս, Հանրապետական կուսակցության առաջարկով օրենքում կատարված փոփոխությամբ ավելի է խստացել տուգանքը հակամրցակցային համաձայնությունների համար: Հաջորդ փաստարկն այն է, որ արդեն ձեւավորվում է գների չհիմնավորված բարձրացման պատճառով լուրջ տուգանքների կիրառման ավանդույթը, որից հետո դառնալը, եթե չասենք անհնար, առա շատ դժվար է:

Կցանկանայինք անդրադառնալ իրենց ազատական (լիբերալ) տեսաբան համարողների հարցին՝ արդյոք այս քայլերը չեն հակասում շուկայական տնտեսության սկզբունքներին: Առաջ անցնելով ասենք, որ այդ հարցն իրականում բարձրացվում է բացառապես հաղարական նկատառումներով, ճանգի ակնհայտ է, որ գների չհիմնավորված բարձրացումների դեմ ձեռնարկվող քայլերը զրկում են հաղարական որոշակի ուժերին թանկացումների թեման շահարկելու հնարավորությունից: Ակնհայտ է նաեւ, որ հակամրցակցային համաձայնություններ կամ գերիշխող դիրքի չարաշահում թույլ չտալը նշանակում է խոչընդոտել մրցակցությունը, այսինքն՝ համահունչ է շուկայական տնտեսության տրամաբանությանը: Այլապես, երբ գները ձեւավորվում էին այս կամ այն մենաշնորհատիրոջ կամ շուկայում գերիշխող դիրքի ունեցողների խմբի կողմից, դրանք ոչ մի կերպ շուկայական չեն կարող համարվել: Այս երեւույթի առկայությունը նույնպես ինչպես դարձվել է մեր թերթում: Մի խոսքով, հերթական անգամ ականատես ենք լինում զավեշտալի տեսարանի, երբ բազմաթիվ ինչպես-որ-ությունների, պայմարի եւ ջանքերի շնորհիվ իշխանությունները վերջապես ձեռնամուխ են լինում կատարելու պահանջվող քայլերը, ի հայտ են գալիս հաղարական դեմագոգներ եւ սկսում պատասխանել այն, ինչը մինչ այդ ինչպես-որ-ությունները վերջապես փորձում են շտկել: Մասնավորապես նույն երեւույթին ականատես եղանք, երբ Հայաստան ներմուծվող հին ավտոմեքենաների համար կառավարության նախաձեռնությամբ սահմանվեցին բնապահպանական վճարներ:

Վերադառնալով գների չհիմնավորված բարձրացումը թույլ չտալը շուկայական տնտեսության համար վտանգ համարողներին, մեկ անգամ եւս հիշեցնենք, որ մենաշնորհների եւ հակամրցակցային համաձայնությունների դեմ պայքարելու անհրաժեշտության մասին Հայաստանի իշխանություններին մեծապես հիշեցնում են ազատական-շուկայական տնտեսության ամենամեծ ջատագովները՝ Արժույթի միջազգային հիմնադրամը եւ Համաշխարհային բանկը: Իսկ ապացույցը, որ այդ հաղարականությունը համահունչ է շուկայական տրամաբանությանը, այն է, որ այս ընթացքում ապրանքների դեֆիցիտ չնկատվեց: Այսինքն, տնտեսվարողները շարունակեցին իրենց նորմալ՝ առանց գների չհիմնավորված բարձրացման գործունեությունը, սպացան շահույթ եւ չթաքցրեցին ապրանքները: Եվ ամենակարեւորը՝ բնակչությունը չկրեց գումարային կորուստներ, ինչը երեւի թե վերոնշյալ տեսաբանների համար այնքան էլ կարեւոր չէ:

ԱՐԱ ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆ,

Զգուշացեք խողովակների սառցակալումից

Հաշվի առնելով օդերեւութաբանական պայմանները, ծայրահեղում՝ երկու օր է, ինչ «Երեւան Ջուր» ընկերությունն ավելացրել է սպառողներին մատակարարվող ջրի հանկը: Ջեռնարկվում են լրացուցիչ միջոցներ երեկոյան ու գիշերային ժամերին հնարավորինս երկարաձգ ջրամատակարարում արտահոսելու ուղղությամբ՝ ցանցերը հնարավոր սառցակալումից պաշտպանելու նպատակով:

Միաժամանակ «Երեւան Ջուր» ընկերությունը տեղեկացնում է իր հաճախորդներին եւ սպառողներին, որ առաջիկա օրերին ծայրահեղ պայմանների որոշ տարածքներում հնարավոր է ցերեկային ջրամատակարարման տեւողության կրճատում՝ երեկոյան եւ գիշերային ժամերին ավելի երկարաձգ ջրամատակարարում արտահոսելու նպատակով:

Ընկերությունը հայցում է սպառողների ներողամտությունը պատճառված անհանգստության եւ կանխավ շնորհակալություն հայտնում ընդունման համար:

«Երեւան Ջուր» ՓԲԸ

Երեկոյան ավտոբուսները դառնում են «սեւ աղվես»

Նոր տարվա սկզբից երեկոյան 18.30-ից հետո Նոր Նորքի զանգվածը սպասարկող ավտոբուսներին ուղեւորները ժամերով սպասում են կանգառներում: Ասածս հասանելու համար բերեմ օրինակներ: Հանրապետության հրապարակի ժամացույցի կանգառին հունվարի 9-ին եւ 10-ին 1 ժամ 20 րոպեում որեւէ ավտոբուս չմոտեցավ: Նույն վիճակում էին նաեւ «Այրարատ» կինոթատրոնին հարող կանգառում թիվ 15, 26 ավտոբուսներին սպասող ուղեւորները: Եթե երեկոյան ժամերին չեն ապրանում այդ երթուղիների ավտոբուսները, գոնե հարկ է նախապես տեղեկացնել, որ ժարիկ ժամերով այս ցրտին չսպասեն կանգառներում, ճանի որ երթուղային տախտակներն էլ էլացել են ու գերհանրաբերնված են:

Մ. Մ.

ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

Հայաստանի Հանրապետության կենտրոնական բանկի կարիքների ապահովելու նպատակով INSPECTOR+ (Intellect) տիպի համակարգ ձեռք բերելու համար կազմակերպության ընտրության բաց մրցույթի կազմակերպման մասին

Հայաստանի Հանրապետության կենտրոնական բանկը հայտարարում է բաց մրցույթ՝ Հայաստանի Հանրապետության կենտրոնական բանկի կարիքների ապահովելու նպատակով թվով 2 հատ INSPECTOR+ (Intellect) տիպի համակարգ ձեռք բերելու նպատակով կազմակերպություն ընտրելու համար:

Մրցույթին կարող են մասնակցել Հայաստանի Հանրապետության ռեզիդենտ եւ ոչ ռեզիդենտ հանդիսացող իրավաբանական անձիք եւ դրանց ներկայացուցչությունները ՀՀ-ում, որոնք ունեն գնման պայմանագրով նախատեսված պարտավորությունների կատարման համար պահանջվող իրավունք:

Մրցույթին առաջարկությունները անհրաժեշտ է ներկայացնել Հայաստանի Հանրապետության կենտրոնական բանկ՝ ք. Երեւան 0010, Վազգեն Սարգսյանի փողոց 6:

Մրցույթին հայտերի ընդունման վերջին ժամկետը՝ 2008թ. փետրվարի 15-ին, ժամը 17:00:

Մրցույթի հայտերի բացման օրն ու ժամը՝ 2008թ. փետրվարի 15-ին, ժամը 17:00:

Մրցույթի արդյունքների ամփոփման նիստը հրավիրվում է 2008թ. փետրվարի 20-ին, ժամը 17:00:

Մրցույթին մասնակցելու հրավերը հրապարակված է Հայաստանի Հանրապետության կենտրոնական բանկի ինտերնետային WEB կայքում (www.cba.am): Մրցույթին մասնակցելու հրավերը, ինչպես նաեւ լրացուցիչ տեղեկություններ ստանալու համար ցանկացողները կարող են դիմել Հայաստանի Հանրապետության կենտրոնական բանկի Տեղեկատվության եւ տեխնիկական միջոցների պաշտպանության վարչություն, հեռ.՝ 56-39-50, ներքին հեռ.՝ 17-32:

ԿԲ մամուլի ծառայություն

ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ ՄՐՑԱԿՑԱՅԻՆ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

«Պետական գնումների գործակալություն» ՊՈԱԿ-ն (պատվիրատու) ՊԳԳ-ՍԲԱԵՁԲ-08/2 ծանկագրով կազմակերպում է մրցակցային բանակցություններ՝ **ՀՀ ֆինանսների եւ էկոնոմիկայի նախարարության կարիքների համար գնումների պաշտոնական տեղեկագրի հրապարակման ապխատանքների ձեռքբերման նպատակով:** Հրավեր ստանալու համար անհրաժեշտ է 925 ՀՀ դրամ փոխանցել «Արդիինվեստբանկ» ՓԲԸ «Բեջ-գալ» ՍՊԸ-ի 247230066158 հաշվեհամարին եւ սույն հայտարարության հրապարակման օրվան հաջորդող 8 ապխատանքային օրվա ընթացքում դիմել պատվիրատուին հետեւյալ հասցեով՝ ք.Երեւան, Կոմիտասի պ., 54/բ, հեռ. 28-93-25, հանձնաժողովի քարտուղար Կ. Դոմբրյանին:

Հրավերն անձին տրվում է անձը հաստատող փաստաթղթի, իսկ կազմակերպության անունից հանդես գալու դեպքում՝ նաեւ անձի լիազորությունները հավաստող համապատասխան փաստաթղթի հիման վրա: Հայտերը պետք է ներկայացնել մինչեւ դրանց բացման պահը՝ մրցակցային բանակցությունների հայտարարության հրապարակման օրվան հաջորդող օրվանից հաշված 10-րդ ապխատանքային օրը ժամը 10.30-ն:

ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

Հայաստանի Հանրապետության կենտրոնական բանկի ենթակայանների եւ նրանց սնուցող բարձր լարման մալուխների վթարային եւ նորմատիվային սպասարկման ապխատանքներ իրականացնող կազմակերպության ընտրության նպատակով հրապարակային մրցույթի կազմակերպման մասին

Հայաստանի Հանրապետության կենտրոնական բանկը հայտարարում է հրապարակային մրցույթ՝ 2008թ. ընթացքում Հայաստանի Հանրապետության կենտրոնական բանկի ենթակայանների եւ նրանց սնուցող բարձր լարման մալուխների վթարային եւ նորմատիվային սպասարկում իրականացնող կազմակերպություն ընտրելու համար:

Մրցույթին կարող են մասնակցել Հայաստանի Հանրապետությունում գրանցված իրավաբանական անձիք, որոնք մրցույթի հայտը ներկայացնելու պահին չունեն ժամկետանց պարավորություններ՝ Հայաստանի Հանրապետության հարկային եւ սոցիալական ապահովագրության վճարների գծով:

Մրցույթին առաջարկությունները անհրաժեշտ է ներկայացնել Հայաստանի Հանրապետություն կենտրոնական բանկ՝ ք. Երեւան 0010, Վազգեն Սարգսյանի փողոց 6:

Մրցույթին հայտերի ընդունման վերջին ժամկետն է 2008թ. փետրվարի 15-ին, ժամը 17:00:

Մրցույթի հայտերի բացման օրն ու ժամն է 2008թ. փետրվարի 19-ին, ժամը 17:00:

Մրցույթի արդյունքների ամփոփման նիստը հրավիրվում է ս.թ. փետրվարի 22-ին, ժամը 17:00:

Մրցույթին մասնակցելու հրապարակային ծանուցումը հրապարակված է Հայաստանի Հանրապետության կենտրոնական բանկի ինտերնետային WEB կայքում (WWW.CBA.AM): Մրցույթին մասնակցելու ծանուցումը, ինչպես նաեւ լրացուցիչ տեղեկություններ ստանալու համար ցանկացողները կարող են դիմել Հայաստանի Հանրապետության կենտրոնական բանկի Գործերի կառավարչություն հեռ. 56-47-09, ներքին՝ 18-00:

ԿԲ մամուլի ծառայություն

www.azg.am
www.azgdaily.com

ՀՀ կենտրոնական բանկը տեղեկացնում է, որ արժութային շուկայում ձեւավորվել են հետեւյալ արտարժույթների միջին փոխարժեքները. 11.01.2008 թ.

ISO-ի կոդը	Միավոր	Արտարժույթ	Միջին փոխարժեք
USD	1	ԱՄՆ դոլար	307.64
EUR	1	ԵՎՐՈ	451.06
RUR	1	Ռուս. ռուբլի	12.57
GEL	1	Վրաց. լարի	193.06

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՀ կառավարության աշխատակազմ պետական գույքի կառավարման վարչությունը «Ազգ» օրաթերթի 2008 թ. հունվարի 10-ի թիվ 3 (3897)-ում հայտարարած մրցույթը չեղյալ է համարվում:

Պետական գույքի կառավարման վարչություն

ՏՈՂԱՅԻՆ ՀԱՄԱՐ ՀԱՆԵՔԱՇԱՐԵԼ՝ 58-29-60

Լուսանկարները՝ «Ազգ օրաթերթ» ՍՊԸ, Երեւան, Հանրապետության 47: Պետական գրանցման վկայական համար՝ 02 Ա N 047261, տրված՝ 17.02.00 թ.:
Թողարկման պատասխանատու, գլխ. խմբ. Յակոբ Աբեղիան: Տպաքանակ՝ 3000, պատվիրված է տպագրության՝ 11.01.2008, գինը՝ 100 դրամ, տպագրվել է «Տիգրան Մեծ» հրատարակչության տպարանում՝ Արշակունյաց 2: